

ԱՐԵՎԵԼԱԱՍԻԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

IV

ԵՐԵՎԱՆ 2020

01
Նի-86

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

6225

ԱՐԵՎԵԼԱԱՍԻԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

IV

Խմբագիր՝
Պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
Նիկոլայ Հովհաննիսյան

ԵՐԵՎԱՆ 2020

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РА
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ВОСТОЧНО-АЗИАТСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ

IV

Редактор - доктор исторических наук,
профессор, член корреспондент НАН РА
Николай Оганесян

ЕРЕВАН 2020

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF RA
INSTITUTE OF ORIENTAL STUDIES

EASTERN ASIAN STUDIES

IV

Editor-
Doctor of History, Professor
Correspondent Member NAS Armenia
Nikolay Hovhannisyan

YEREVAN 2020

ՀՏԴ 93/94:327

ԳԱԴ 63.3+66.4

Ա 862

*Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության
ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ*

Գլխավոր խմբագիր՝ պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ **Նիկոլայ Հովհաննիսյան**

Պատասխանատու քարտուղարներ՝

պ.գ.թ.

Աղավնի Հարությունյան

պ.գ.թ.

Եվա Հարությունյան

Ա 862 Արևելասիական ուսումնասիրություններ IV: Ժողովածու.- եր.:

Ճարտարագետ, 2020. - 148 էջ:

Հատորում ընդգրկված են Չինաստանի, Ճապոնիայի և ամիսկան որոշ երկրների արտաքին քաղաքականության հիմնական դիրքերի ու գործընթացների վերաբերյալ վերլուծական հետազոտություններ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել մի շարք աշխատանքներ՝ նվիրված Չինաստանի Մոփային Մետաքսի ճանապարհի ռազմավարության, Չին-իբանական կապերի, Չինաստանի և Մաուրյան Արաբիայի միջև կենդանի համագործակցության, Շանհայի համագործակցության կազմակերպության հիմնադրման գործում Պեկինի դերակատարության, ինչպես նաև Ճապոնիայի միջինասիական քաղաքականության, Մետաքսի ճանապարհի ծրագրերի հետ կապված Տոկիոյի դիրքորոշման և ամիսկան որոշ երկրների ու Իրաքյան Քուրդիստանի միջև հարաբերությունների հաստատման ուսումնասիրության:

Ժողովածուն նախատեսված է արևելագետների, միջազգայնագետների, պատմաբանների, փորձագետների, դիվանագետների, ուսանողների համար:

ՀՏԴ 93/94:327

ԳԱԴ՝ 63.3+66.4

ISBN 978-9939-72-926-8

© ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, 2020

**Նվիրվում է պ.գ.դ., պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
Նիկոլայ Հովհաննիսյանի 90-ամյակին**

ARAM ABAJYAN

CHINA'S INITIATIVE IN ESTABLISHING SHANGHAI
COOPERATION ORGANIZATION: INTERESTS AND
OBJECTIVES

Since initiating the country's reforms and the "opening-up policy" in the late 1970s, China has determined to resolve its future internal issues by emphasizing national security and economic development as foreign policy top priorities. Later, the term neighborhood (周边, zhoubian) was given foreign policy agenda significance, as the Chinese leadership realized the need of regional neighbors in future development strategy. In political terms, the neighborhood could help Beijing to defend sovereignty and increase its international influence. In economic terms, it could pave Chinese a way to implement economic activities and cooperate with new partners. In security terms, it could stabilize its borders and harmonize relations with various nations and ethnic groups. The term "neighborhood diplomacy" (周边外交, zhoubian waijiao) was formally stated in the resolution of the 16th Chinese Communist Party Congress in November 2002. As "good neighbor, good friend, good partner" became a slogan, Beijing step by step implemented more active and flexible strategies towards neighbors.¹

Central Asian region is a significant neighbor for China. Beijing needs a stable periphery for maintaining security, stability and development, and those states also give many opportunities for China's economy. Their role is especially vital for China's less developed northwest region (Xinjiang Uygur Autonomous Region Province). Moreover, in international arena the two sides often share common interests and concerns. As the Chinese leadership aims to

---

¹ Weiqing Song, *Interests, Power and China's Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization (SCO)*, Journal of Contemporary China, Vol. 23, Issue 85, 2014, p. 88. <http://dx.doi.org/10.1080/10670564.2013.809981>

become a significant player in world politics, Central Asia can serve as a bridge between the East and the West. Such objective factors are pushing Beijing forward to strengthen cooperative ties.

Central Asia is a region where the strategic interests of the global international actors always intersect. Political, military, and economic stability in the region are vital components for external powers. Like Russia and the West, China also acts as a key outside stabilizer in order to better protect its political, economic and military interests in the region.²

Central Asian countries have established warm relations with China especially since their independence, thus giving Beijing a unique place. This thesis can be confirmed by the following arguments and reasons: China is a big power sharing long borders with Central Asia. The borders between China and Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan are respectively 1700 km, 1000 km and 400 km.³ Central Asian countries are all inland countries, and China can provide them with reliable transportation corridor to the Pacific Ocean. Trade cooperation mutually benefits both sides from the economic perspective. China is the biggest country in Asia and also a permanent member of the United Nations Security Council. Central Asian leaders have to adopt China's enormous influence in world affairs. China is a huge nuclear power, as well as an important force in maintaining stability and security in the world. Thus, the Central Asian countries need to deal with China for the better protection of their national security.

Meanwhile, Chinese official experts push forward their own viewpoints about the real objectives of China-Central Asia policy, which is mainly based on the following principles:

- *respect for the sovereignty and independence, cultural traditions and diversity in civilizations;*
- *noninterference in the countries' domestic affairs and in their choice of social systems or development models;*
- *maintenance of regional stability and security for common development and prosperity;*
- *provision of economic aid without any preconditions, and engagement in bilateral or multilateral economic and trade cooperation;*
- *in the process of solving border issues, taking into consideration the history, reality, consultation on an equal basis and mutual understanding;*
- *development of political, security and economic cooperation simultaneously, and provision of mutual support while dealing with counterterrorism.*⁴

China-Central Asia relations have developed in a regular way since the establishment of formal relations in 1991, and especially after the foundation of the Shanghai Cooperation Organization (SCO - 上海合作组织, Shanghai Hezuo Zuzhi) in June 2001. China's relations with the region progressively entered into a new multilateral level. Bilateral cooperation gave a birth to a multi-area and multilevel regional cooperation mechanism, promoting the economic and security cooperation in the region.⁵

Geographically China and Central Asia are closely connected. Central Asia is the door for China into the European continental land mass, while the latter provides the region with the most reliable access

⁴ Joseph Cheng, *The Shanghai Co-operation Organisation: China's Initiative in Regional Institutional Building*, *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 41, Issue 4, Hong Kong, 2011, p. 633. <http://dx.doi.org/10.1080/00472336.2011.610618>

⁵ Sun Zhuangzhi, *op. cit.*, p. 600.

² Kuralai I. Baizakova, *The Shanghai Cooperation Organization's Role in Countering Threats and Challenges to Central Asian Regional Security*, *Russian Politics & Law*, Vol. 51, Issue 1, 2013, p. 59. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/RUP1061-1940510104>

³ Sun Zhuangzhi, *New and Old Regionalism: The Shanghai Cooperation Organization and Sino-Central Asian Relations*, *The Review of International Affairs*, Vol. 3, Issue 4, 2004, p. 608. <http://dx.doi.org/10.1080/1475355042000241548>

point to the Pacific. The international factor is also important, as the two sides share the status of developing countries. Sometimes they share similar, or even the same views on various international issues. Taking severe measures against transnational crimes such as organized crime and the smuggling of weapons can be viewed as common concern.

The primary concerns of Central Asian countries have progressively shifted from demarcating boundaries to promoting border security, and also establishing regional confidence-building measures. They also think about combating against what regional policymakers termed the "three evils":

- terrorism,
- religious extremism, and
- separatism.

To find solutions to these challenges China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Tajikistan decided to create a regional multilateral forum. Later it came to be known as the "Shanghai Five" group, as the first meeting of the heads of the member states took place in Shanghai on April 26, 1996.⁶

The "Shanghai Five" process originated in negotiations between China and the former Soviet Union states for settling border issues. China realized the importance of maintaining good relations with neighboring countries when the Soviet Union collapsed in 1991. As the new independent states were not confident enough to hold direct bilateral talks with China in the first period, they signed an agreement with Russia to form a united delegation for negotiations, thus creating an interesting form of "two sides, but five countries". By 1995 almost all border issues had been settled through negotiations. Only after gaining mutual trust and confidence, all the five states agreed to sign

an official bilateral agreement, which aimed to strengthen military confidence in the border areas.⁷

Since the mid-1990s, Russia, China, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan have organized several meetings for resolving territorial and also trans-border crime issues. Cooperation in fighting against extremism and maintaining stability have also been topics of discussion. After constructive cooperation moves, the sides initiated a concrete scheme of further confidence building process. The group based its work on the "Shanghai Spirit" (上海精神, Shanghai jingshen). The main components of it included "mutual trust and benefit, equality, consultation, respect for diverse civilizations and common development".⁸

In the eyes of Chinese leadership the collapse of the Soviet Union left a security vacuum in Central Asia, which was exacerbated by the ongoing war in Afghanistan and radical Islam growth. In 1992 a civil war erupted in Tajikistan when an Islamic opposition challenged the government. Chinese leaders worried about the potential "Balkanization" of Central Asia which could affect the stability and security in China's Xinjiang province.⁹

China's initiative in establishing and developing SCO is an interesting case study illustrating its attempt to manage the regional institution building. China's growing interest in Central Asia coincided with its gradual acceptance, as well as rising enthusiasm regarding participation in regional organizations. Indeed, the "Shanghai Five" mechanism and the SCO were seen as appropriate mechanisms for presenting China's multiple objectives in the region. Their development also improved Sino-Russian relations. Chinese

⁷ Weiqing Song, op. cit., p. 90.

⁸ Timur Dadabaev, *Shanghai Cooperation Organization (SCO) Regional Identity Formation from the Perspective of the Central Asia States*, Journal of Contemporary China, Vol. 23, Issue 85, 2014, p. 109.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10670564.2013.809982>

⁹ Joseph Cheng, op. cit., p. 634.

⁶ Chien Peng Chung, *China and the Institutionalization of the Shanghai Cooperation Organization*, Journal Problems of Post-Communism, Vol. 53, Issue 5, September/October 2006, p. 4.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/PPC1075-8216530501>

leaders could skillfully develop the SCO's institutional framework getting good value for the resources spent.

The creation of the SCO became a reality from the "Shanghai Five Heads Convocation Mechanism" established in 1996. At that time, the Kazakhstan President Nursultan Nazarbayev, Kyrgyzstan President Askar Akayev, Tajikistan President Emomali Rakhmonov, Russian President Boris Yeltsin and China's President Jiang Zemin signed the "Treaty on Strengthening Trust in Military Affairs in the Border Regions". Then the leaders of five states gathered in Moscow to sign "The Treaty on Mutual Reduction of Military Forces on the Borders" on April 24, 1997. They agreed to reduce their respective border military forces to a low level merely ensuring the requirements of defense. Since these treaties, the signatory sides have officially been defined as the "Shanghai Five". The agreements mainly encompassed measures based on reduction of military activities extending about one hundred kilometers of the shared borders, and this event became a real model for regional cooperation on the basis of a mechanism of permanent consultation.¹⁰

On July 3, 1998, the sides met in Almaty. The foreign ministers of five countries signed a joint statement addressing the need to strengthen cooperation and consolidate regional peace and stability. On August 24, 1999, the heads gathered in Bishkek and discussed the regional security issues and the importance to take severe and active measures against all forms of extremism, separatism and terrorism. At their July 5, 2000 meeting in Dushanbe, the leaders issued the "Dushanbe Statement", which required the development of multilevel cooperation within the organization. Economic and security cooperation became an issue of high importance, meanwhile they agreed on establishing an anti-terrorism center to attack the "three

forces". The Shanghai summit came to be known as the starting point, and since then the meetings between the sides became continuous and also institutionalized. During further meetings discussions of other vital issues were touched upon as well. They went so far, that during the Dushanbe summit, the Chinese President Jiang Zemin made a speech suggesting formalizing a permanent regional organization. His speech received a positive response, and the committee started preparatory work for establishing a formal regional organization.¹¹

Uzbekistan's president Karimov was also attending cooperation summits as an observer, and in January, 2001 he made an official admission request to the Chinese government to be included in the new establishing organization. Some Central Asian states expressed negative reactions as Uzbekistan had not participated in the previous negotiations. However, China and Russia persuaded the states to put aside all the concerns, and the Uzbekistan membership was adopted.¹²

Thus, on June 14 and 15, 2001, the six heads from China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan assembled in China's city Shanghai signing "The Declaration of Shanghai Cooperation Organization". This event formally gave a birth to a regional organization. The sides also signed the "Shanghai Convention on Attacking Terrorism, Separatism and Extremism", as well as a joint statement related to Uzbekistan's membership.¹³

The birth of the SCO was interpreted in various ways. However, firstly, it intended to ensure the regional security by countering international terrorism, ethnic separatism and religious extremism. The new formal regional organization became the successor to the informal "Shanghai Five" process, and it was officially defined as a regional organization for nontraditional security.

On June 7, 2002, the SCO heads gathered in Saint Petersburg signing several key documents including "The Charter for the Shanghai Cooperation Organization", "Treaty Regarding Anti-

¹⁰ Lorena Di Placido, *Origins, Development, and Consolidation of the Shanghai Cooperation Organization after the Bishkek Summit*, Vol. 06, January 2007, p. 64. https://www.researchgate.net/publication/287452065_Origins_Development_and_Consolidation_of_the_Shanghai_Cooperation_Organization_after_the_Bishkek_Summit

¹¹ Weiqing Song, op. cit., p. 91.

¹² Ibid.

¹³ Sun Zhuangzhi, op. cit., p. 601.

Terrorist Organization”, and “The Declaration of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organization”. According to the Charter, the basic purpose was to strengthen the mutual trust and friendly relations among the members, maintain and develop regional peace, security and stability. It also highlighted the significance of establishing democratic, impartial and reasonable new international political and economic order, where all kinds of terrorist, separatist or extremist activities should be jointly prevented. For more effective collaboration, the sides encouraged regional cooperation in politics, economy, trade and national defense. The implementation of law, environmental protection, culture, science, technology, education, energy resources, communications, financial credits and any other areas became mutual interest between the sides as well. The summit called for a unifying operational framework, and the “Charter’s point 26” to create a SCO secretariat and an antiterrorism center was approved addressing to set mechanisms of collective decision-making and democratization of international relations. Chinese foreign minister Tang Jiaxuan made a speech calling the SCO to gain more international significance. Obviously, Beijing was worried about the growing interests of the United States in Eurasia at the expense of the SCO.¹⁴

Closely investigating the early development processes of the SCO two essential arguments can be concluded: China’s consistent leading role from the earliest stages, and the manner in which the organization in its current form developed from a series of short-term measures intended to resolve border security issues.¹⁵

¹⁴ Plunchock Stobdan, *Shanghai Cooperation Organization: Challenges to China’s Leadership*, Journal of Strategic Analysis, Vol. 32, Issue 4, 2008, p. 531. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09700160802214318>

¹⁵ Henry Plater-Zyberk, Andrew Monaghan, *Strategic Implications of the Evolving Shanghai Cooperation Organization*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, August 2014, p. 1. <https://www.jstor.org/stable/resrep11392?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=Henry&searchText=Plater-Zyberk&searchText=and&searchText=Andrew&searchText=Monaghan%2C&searchText=STRATEGIC&searchText=IMPLICATIONS&searchText=OF&searchText=THE&searchText=E.VOLVING&searchText=SHANGHAI&searchText=COOPERATION&searchText=ORGANIZATION&>

Since its foundation the SCO has become a model for a new world order of regional cooperation with the “Shanghai Spirit” operating as a driving force. It was mainly described as a partnership, not an alliance, an open mechanism without targeting the third party. In state-to-state relationship, the strategic interest of one side did not harm the other side’s interest. During the Saint Petersburg summit Jiang Zemin mentioned the “Shanghai Spirit” as mutual respect and seeking commonalities mechanism, as useful and important reference for cooperation of different nations and civilizations according to common prosperity and reciprocal benefit. Furthermore, the meaning of the “Shanghai Spirit” was presented by one of the Chinese academicians by means of five C’s: “coexistence, cooperation, confidence, communication, common interest”.¹⁶

The main factor guiding the progression of the SCO was the values underpinning the organization. These values were widely shared within the Eurasian continent. The strong devotion of SCO members to the philosophy of the “Shanghai Spirit” helped them jointly pursue strategies of strengthening their regime security and legitimacy, as well as promoting their values through safeguarding regional security and ensuring reciprocal economic cooperation.¹⁷

The SCO decided to create Regional Antiterrorist Structure (RATS) in 2002. During the first period its headquarters were located in Bishkek, and it was responsible for the security cooperation. It began to regularly function in 2004, later moving its headquarters to

[searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DHenry%2BPlater-Zyberk%2BAndrew%2BMonaghan%2B252C%2BSTRATEGIC%2BIMPLICATIONS%2BOF%2BTHE%2BEVOLVING%2BSHANGHAI%2BCOOPERATION%2BORGANIZATION&ab_segments=0%2Fbasic_SYC-5055%2Fcontrol&refreqid=search%3A3865e093d6f1e5c6cb021053ecet20c1&seq=1#metadata_info_tab_contents](https://www.jstor.org/stable/resrep11392?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=Henry&searchText=Plater-Zyberk&searchText=and&searchText=Andrew&searchText=Monaghan%2C&searchText=STRATEGIC&searchText=IMPLICATIONS&searchText=OF&searchText=THE&searchText=E.VOLVING&searchText=SHANGHAI&searchText=COOPERATION&searchText=ORGANIZATION&)

¹⁶ Chien-peng Chung, *The Shanghai Co-operation Organization: China’s Changing Influence in Central Asia*, Cambridge University Press, The China Quarterly, No. 180, London, December 2004, p. 991. <https://www.jstor.org/stable/20192414?seq=1>

¹⁷ Zhenis Kembayev, *Implementing the Silk Road Economic Belt: from the Shanghai Cooperation Organisation to the Silk Road Union?* Asia Europe Journal, Vol. 37, Issue 50, 2018, p. 7. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10308-017-0483-4>

Tashkent. Among other duties, the RATS mainly conducts routine work related to antiterrorist activities, such as giving advice and proposals on fighting against the "three forces", gathering, analyzing and sharing relevant information among the members, creating a data bank of terrorist organizations, organizing seminars about antiterrorism and maintaining contacts with other international security organizations.¹⁸ The operation of the RATS made China's foreign minister Tang Jiaxuan describe the SCO as "the first international organization that set counterterrorism as its key target".¹⁹

A post of the SCO Executive Secretary (later renamed Secretary General) was approved in May 2003, and an inauguration ceremony was held in January 2004. Its first incumbent became the Chinese career diplomat Zhang Deguang, who was also a former deputy minister of foreign affairs and ambassador in Russia. During the same year observer status in the SCO was granted to Mongolia. Iran, India and Pakistan became observers in 2005.²⁰

The SCO launched mechanisms regulating and controlling access to its membership. For instance, the United States applied for an observer status in 2005, but its request was rejected. The organization did not expand until 2017, when the Astana Summit officially agreed on the admission India and Pakistan as new full members. Thus, in 2017, the SCO membership expanded to eight including China, Russia, India, Pakistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan. Moreover, it has four observer states (Afghanistan, Belarus, Iran, Mongolia), as well as six dialogue

¹⁸ Zhao Huasheng, *China's View of and Expectations from the Shanghai Cooperation Organization*, University of California Press, Asian Survey, Vol. 53, Issue 3, May/June 2013, p. 440.

<https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2013.53.3.436?seq=1>

¹⁹ Chien Peng Chung, op. cit., p. 13.

²⁰ Thomas Ambrosio, *Catching the 'Shanghai Spirit': How the Shanghai Cooperation Organization Promotes Authoritarian Norms in Central Asia*, Europe-Asia Studies, Vol. 60, Issue 8, 2008, p. 1327.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668130802292143>

partners (Armenia, Azerbaijan, Cambodia, Nepal, Turkey, Sri Lanka). It is the largest regional organization of the world, its member states have a combined population of three billion, and a combined GDP of US \$ 14 trillion. It accounts for about 17.5 % of the world's proven oil reserves and about 50 % of the known natural gas reserves.²¹

As the SCO is an obvious tool for strengthening Chinese power and influence in Central Asia, Beijing is doing its best for pushing forward the institutionalization of the organization. Since 1996, when Jiang Zemin became the first People's Republic of China's (PRC) head to visit Central Asia, either the president or the prime minister of China at least once a year made an official visit to the region. The reflection of China's influential and leading role in the SCO can also be viewed by the fact that the permanent secretariat building was entirely funded by the PRC and located in Beijing. Meanwhile, the largest number of staff members at the secretariat are Chinese. Of course, China was pleased to see that the SCO leaders agreed to its initiative of setting up a SCO secretariat and an antiterrorist unit symbolizing the birth of the SCO as a true organization. Later, the competition to host SCO agencies in a true sense reflected the member states' desire for more international visibility and influence.²²

To better implement the SCO Charter's declared purposes and responsibilities, the organs within the SCO framework were developed, including the heads of state conference, governmental heads' (premiers) conference, foreign ministers' conference, specific sector leaders' conference, the council of state coordinators, the regional antiterrorist center and the secretariat. The latter became the permanent administrative organ responsible for organizing

²¹ Gafar Karar Ahmed, *GCC Countries Membership in the SCO: Challenges and Prospects*, Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, Vol. 12, Issue 4, Shanghai, 2018, p. 537.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25765949.2018.1556888>

²² Weiqing Song, op. cit., p. 92.

technological security within the SCO framework.²³ The top decision-making body of the SCO consists of the Heads of State Council (HSC). The Heads of Government Council (HGC) is the executive body meeting once a year to analyze the organization's multilateral cooperation strategy and priority fields, as well as critical economic and other cooperation matters. It also has responsibility to approve the organization's annual budget. Furthermore, the SCO has mechanisms for high-level meetings including areas such as parliamentary, security, foreign relations, defense, emergency relief, economy, transport, culture, education and healthcare affairs.

The SCO has two permanent bodies: Secretariat and Executive Committee of the Regional Antiterrorism Structure (RATS). The SCO's official languages are Russian and Chinese. It is possible that with the admission of India and Pakistan as full members English will be added as an official language as well.²⁴

Step by step the Shanghai Cooperation Organization gained increasing international visibility since its establishment. Its member (also observer) states led it to become a very significant actor within the wider Eurasian space.²⁵

Some analysts find similarities between the SCO and the Warsaw Pact. However, the SCO differs from the Warsaw Pact firstly in organizational structure. Both China and Russia have no intention to control smaller countries in the SCO. It creates a working mechanism of decision-making based on the principle of consensus that is best suited to success. This particularly includes the interests of smaller central Asian member states, as their concerns will not be

²³ Sun Zhuangzhi, op. cit., p. 602.

²⁴ Gafar Karar Ahmed, op. cit., p. 537.

²⁵ Stephen Aris, Aglaya Snetkov, "Global Alternatives, Regional Stability and Common Causes": *The International Politics of the Shanghai Cooperation Organization and Its Relationship to the West*, Eurasian Geography and Economics, Vol. 54, Issue 2, Zurich, 2013, p. 202.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15387216.2013.811754>

ignored by the two giants. In some sense, it is fair to say the SCO serves as a pioneer in the democratization of international politics.²⁶

Perhaps China's and Russia's overlapping and diverging interests in Central Asia have manifested themselves most visibly in the SCO. Since its founding it has essentially functioned as a Chinese-Russian condominium, providing Beijing and Moscow with a convenient multilateral framework to manage their interests in the newly independent countries of Central Asia.²⁷ SCO is a diplomatic arena where China and Russia can regulate their relations with the Central Asian states, and those states can use this platform individually or collectively to make their voices louder. On the other hand, another fundamental purpose for Beijing and Moscow is to organize the ouster of American bases located in Central Asia. The sides need to work together to prevent the creation of any kind American-led security mechanism in the region.²⁸

The SCO is a good example for emphasizing China's identification with multilateralism. In the 21st century it appeared to be the first regional multilateral organization, which can be viewed as Beijing's foreign policy main achievement. It is also the first regional security organization which the Chinese found and actively developed.²⁹

Although the views about the real cause of establishment of the SCO differ from each other, most analysts, including Chinese ones, agree that this regional organization is especially Chinese initiative

²⁶ Junfel Wu, *Will SCO Become Another Warsaw Pact?* Economic and Political Weekly, Vol. 40, Issue 39, September 2005, p. 4206.
<https://www.jstor.org/stable/4417189?seq=1>

²⁷ Richard Weitz, *China-Russia Security Relations: Strategic Parallelism Without Partnership or Passion?* Strategic Studies Institute, US Army War College, August 2008, p. 70.

²⁸ Stephen Blank, *Making Sense of the Shanghai Cooperation Organization*, Georgetown University Press, Georgetown Journal of International Affairs, Vol. 14, Issue 2, 2013, p. 41. <https://www.jstor.org/stable/43134410?seq=1>

²⁹ Jagannath Panda, *Beijing's Perspective on Expansion of the Shanghai Cooperation Organization: India, South Asia, and the Spectrum of Opportunities in China's Open Approach*, Asian perspective, Vol. 36, Issue 3, July 2012, p. 494.
<https://www.researchgate.net/publication/290327578>

Beijing's Perspective on Expansion of the Shanghai Cooperation Organization In India, South Asia and the Spectrum of Opportunities in China's Open Approach

and that Beijing plays a leading role in the SCO development process. China is clearly very motivated to promote the SCO development. Arguably, benefits from the cooperation could be distributed in various pieces, and maybe China expected to gain more.³⁰

There is no doubt that the SCO has become a rather comprehensive, inclusive, and structured regional organization. It is comprehensive because its missions include the major facets of intergovernmental cooperation: security, diplomacy, economy, trade, culture, education. It is inclusive because it is open to a growing number of observers and dialogue partners. It is inclusive also because according to Article 16 of the SCO Charter adopted in 2002, decisions are reached by consensus among its full members.³¹

The SCO developed an organizational infrastructure, including a permanent staff and administration. It also set impressive goals of not only helping to regulate relations within the Central Asian region, but also promoting the "Shanghai Spirit" on the world affairs. In the words of Secretary General Zhang, the "Shanghai Spirit" represents "a consolidating component, a source of unity and spiritual power, a common concept of security, a civilization formula, a concept of development and a system of values".³²

Another central principle of the SCO is its strong emphasis on the term of regional stability, which appears five times in the Declaration and three times in the Charter. Stability is not defined only in terms of preserving "peace, security and stability" in a way similar to that found in the United Nation's Charter. These terms can be understood in various ways but in its most basic definition it is associated with constancy and change absence. In fact, the SCO clearly places a heavy premium on the political status quo and rejects, or at least seeks to limit any regime change.

³⁰ Weiqing Song, op. cit., p. 87.

³¹ Jean-Pierre Cabestan, *The Shanghai Cooperation Organization, Central Asia, and the Great Powers, an Introduction: One Bed, Different Dreams?* University of California Press, Asian Survey, Vol. 53, Issue 3, May/June 2013, p. 424.

³² Thomas Ambrosio, op. cit., p. 1327.

In the Charter of the SCO adopted in 2002, it is stated that the main goals of the organization are to strengthen mutual trust, friendship and good neighborliness between its members with the search of common positions on foreign policy affairs of mutual interest. Highlighting this aim, the Russian President Vladimir Putin mentioned in 2006 that "at a time when statements ostensibly insuperable divide the states regarding cultural and civilizational perspectives, the SCO offers an excellent example of an equal rights partnership in Eurasia".³³

If the military aspect of the SCO is somehow dominated by Russia, then the economic and energy aspects of it are clearly dominated by China. With the help of energy agreements, large-scale aid, infrastructure projects and increasing trade volume China develops its relations with Central Asia consolidating partnerships with the neighbors. Maintaining mutually beneficial and reciprocal cooperation ensures China's development strategy and provides more benefits to its neighbors. Dependency creates more solid partnerships in the long term, decreasing the impact of other external powers, which can be seen as "soft balancing".³⁴

The trade model for China's western region is closer to that of the Central Asian countries, namely, the export of natural resources and the import of the commodities. When considering the economic and trade relations between China and the Central Asia it is not enough just to make use of regional and bilateral advantages, instead, it is necessary to develop a more comprehensive and wider cooperation. Within the SCO framework, China, Central Asia and Russia develop one kind of good cooperative relationship relating to commodities, capital and technology. Along with the development of China's economy, the proportion of technology and capital as a

³³ Stephen Aris, Aglaya Snetkov, op. cit., p. 208.

³⁴ Sinem Unaldılar Kocamaz, *The Rise of New Powers in World Politics: Russia, China and the Shanghai Cooperation Organization*, Ege University, Uluslararası İhtisiler, Vol. 16, Issue 61, 2019, p. 134.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/uidergisi/issue/43965/541542>

percentage of total exports are going to increase, and the Central Asian countries obviously welcome this phenomenon.³⁵

China initially pushed for the establishment of the SCO in response to secure regional cooperation and stability, but later Beijing promoted the organization's growth and institutionalization in an effort to facilitate greater regional economic integration, gain and maintain access to energy supplies, and advocate a new security concept based on dialogue and consultation, mutual benefits and respects, equality and peaceful resolution of disputes. The SCO also provided a forum for China to exercise leadership in a multilateral organization expanding its geopolitical and geo-economic significance. Along the way Beijing succeeded in maintaining good-neighborly relationship with Russia within the SCO framework accepting the latter's historical influence in the region, as well as strengthening its own relations with the key Central Asian states.³⁶

China's successful policy in Central Asia has been guided by the country's strategy of peace and development featuring a number of key elements:

➤ *First, it seeks to develop peaceful cooperation rejecting the notion of the "new great game" and the sphere of influence. Beijing promotes equality within the organization proposing the "Shanghai Spirit" to guide its development.*

➤ *Second, China's Central Asia policy mainly concentrates on six specific areas: border security, combating the East Turkestan Islamic Movement (ETIM), energy security, economic interests, geopolitical stability, and finally the SCO.*

➤ *Third, China takes into consideration all the specific characteristics of Central Asia while formulating its regional policy.*³⁷

³⁵ Sun Zhuangzhi, op. cit., p. 604.

³⁶ Jing-Dong Yuan, *China's Role in Establishing and Building the Shanghai Cooperation Organization (SCO)*, Journal of Contemporary China, Vol. 19, Issue 67, 2010, p. 857.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10670564.2010.508587>

³⁷ Jing-Dong Yuan, op. cit., p. 861.

China's interests in the SCO and in Central Asia overlap to a large degree. In most cases, they are synonymous. Among China's interests in Central Asia and in the SCO, security and energy appear to be preeminent. There are different opinions regarding the assessment of China's interests in the SCO in Chinese academic circles. One group believes that security is China's most significant objective in the SCO. The second group argues that economic benefits are more vital. Actually, both security and economy (including energy) are regarded as China's primary interests and concerns, so they do not exclude each other.³⁸

China's top security concern in the SCO relates to "East Turkestan", which is a political term specifying the separatist groups trying to separate Xinjiang from China. The term was initially used by Western and Russian scholars in the 19th century to name what China now calls the Xinjiang Uygur Autonomous Region. The contemporary "East Turkestan" movement in Xinjiang started in the early 20th century with the spread of Pan-Islamism and Pan-Turkic into Xinjiang from abroad. The interaction brought Pan-Turkic nationalism and imposed an economic burden, prompting Chinese officials to think about strengthening borders. Chinese fears of domestic unrest were well founded, as movements in Xinjiang began to actively and violently pursue a similar independence in establishing a new state called "East Turkestan". After a relatively peaceful decade, multiple bombs exploded in Xinjiang in 1992, and China responded with continuous arrests of Muslim separatists.³⁹

In December 2003, China mentioned the list of the first four recognized "East Turkestan" terrorist organizations:

- *the Eastern Turkestan Islamic Movement,*
- *the Eastern Turkestan Liberation Organization (Istanbul),*

³⁸ Zhao Huasheng, op. cit., p. 437.

³⁹ Kevin Sheives, *China Turns West: Beijing's Contemporary Strategy Towards Central Asia*, University of British Columbia, Pacific Affairs, Vol. 79, Issue 2, Summer 2006, p. 208. <https://www.jstor.org/stable/40022689?seq=1>

- *the World Uyghur Youth Congress (Germany).*
- *the East Turkistan Information Center (Germany).*

Moreover, the Eastern Turkistan Islamic Movement is identified as a terrorist organization by the United Nations. "East Turkistan" terrorist organization collaborated with the al-Qaeda and the Taliban as well, even participated in the Afghanistan War.⁴⁰

In this context, the SCO properly serves China's security interests. It created a regional security cooperation mechanism and guaranteed the cooperation of China with the member states across Central Asia on security matters. Since its establishment, the SCO passed "the Shanghai Convention against Terrorism, Separatism and Extremism". Later "the Treaty of Long-term Good Neighborliness, Friendship, and Cooperation" was adopted in August 2007 once again emphasizing the centrality of security. These treaties form the legal bases for the cooperation of SCO members in the matters of security. According to the requirements of the treaties, the members should exchange related information concerning operational search actions, implement strategies for preventing acts aimed against other member states within their territories. Furthermore, the treaties require all member states to cooperate in detaining, extraditing, and transferring suspects charged with terrorism, separatism, extremism or other criminal activities. The riot in Xinjiang in July 2009 is a good example of highlighting the security cooperation between China and the SCO. The organization publicly supported Beijing in its effort to stabilize the situation.⁴¹

The SCO (also "Shanghai Five") were the first multilateral security organizations basically initiated and developed by China. Indeed, Beijing's primary goal within the SCO is to gain the cooperation of Central Asian governments in reducing the threat of Muslim Uighur separatist movements in Xinjiang province.⁴²

⁴⁰ Zhao Huasheng, op. cit., p. 439.

⁴¹ Ibid, p. 441.

⁴² Chien Peng Chung, op. cit., p. 5.

Besides security and safety, energy is a prominent Chinese concern as well. The region is highly valued by China in economic terms, particularly in terms of the oil and gas resources necessary for ensuring China's economy. China attaches great importance to energy cooperation. It is difficult to evaluate how much the SCO contributes to China's energy interests, as all energy contracts between China and Central Asian states were signed on bilateral bases. However, the SCO exerts a positive impact on China's success in the energy area by promoting energy cooperation and enhancing the comprehensive relationship between the sides. Energy cooperation is reciprocally beneficial for both China and Central Asian states.

In 2006, the Russian President Vladimir Putin suggested founding the "SCO Energy Club" for enlarging the prospects and coordination of energy cooperation. It was also called to balance the interests of energy suppliers, transporters, as well as consumers. Most SCO member countries liked the suggestion.⁴³

China is a major investor and a reliable and almost unlimited market for Central Asia. It also provides alternative choices in realizing an energy diversification strategy both in export destinations and transportation routes. Central Asia is a significant source of energy supply for China (both oil and gas). Good political cooperation, close geographical location and direct inland transportation safety lines make Central Asia a convenient partner for China. Of course, the safety of land transit is guaranteed to a higher extent than that by the sea routes.

China's achievements in the Central Asian energy area could be described as a great success, and Chinese companies have successfully gained access to the region's natural reserves.

Other economic aspects between the sides are vital as well. Although the trade volume between China and Central Asian states is

⁴³ Galina A. Movkebaeva, *Energy Cooperation Among Kazakhstan, Russia, and China Within the Shanghai Cooperation Organization*, Russian Politics & Law, Vol. 51, Issue 1, 2013, p. 81. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/RUP1061-1940510105>

not big enough to have a significant effect on China's overall economy, however, it is developing in various directions. While not crucial in the context of China's overall foreign trade, Central Asia is a key economic partner and market for Xinjiang, as China has ambitious economic plans here. Beijing is not satisfied only to keep Xinjiang stable and safe, but it also wants to make the province economically developed, modernized, and prosperous. By doing so, it will also diminish the terrorism potential.⁴⁴

Since 2009 the need to strengthen financial and economic mechanisms of regional cooperation has been outlined annually during the SCO Summits. As stated by the Chinese President Hu Jintao in June 2012, "we should make the SCO a driving force to boost regional economic development".⁴⁵

The SCO cannot be described as a political union, it is not a military alliance as well. It is like a union of states operating through flexible regional security structures. They seek for expanding multilateral cooperation prisms including political, military and economic vectors. The organization has already made essential progress in creating mechanisms for improving business and diplomatic relations among member states as well.⁴⁶

China's participation is critical to make the SCO a unique organization. The majority of member states belong to the former Soviet Union, and they are Russian speaking countries. Moreover, they are part of "the Commonwealth of Independent States". China is a country without such characteristics. Nevertheless, without China's participation, the SCO could simply be defined as microcosm of the Commonwealth of Independent States (CIS), the Eurasian Economic Community (EAEC), or the Collective Security Treaty Organization (CSTO). This fact is also clearly recognized by Russian experts.

The deep-rooted historical, cultural and institutional connection between Russia and the Central Asia states is an obvious phenomenon. Also there are two major organizations in the region-

CSTO and EAEC. To some degree, Russia is not very happy to see another big power enter its backyard.⁴⁷

The future of the SCO depends largely on the relationship between China and Russia and on where these two major players wish to take the organization. Some future decisions taken by the SCO may be important for the region, but those taken bilaterally by Beijing and Moscow will be the most crucial ones.⁴⁸

The SCO celebrated its tenth anniversary in 2011. Looking forward to the future China addressed to make it a security mechanism for better guaranteeing long-term regional security. The problem is that the threat to regional security comes not only from the "three forces" but also from general regional instability. For instance, in June 2010, large-scale ethnic conflicts occurred in Kyrgyzstan's city Osh. This event shook the region causing serious Chinese worries. Although Beijing provided huge levels of economic aid to Kyrgyzstan to help to recover it, however, it kept a low profile during these movements. Other examples are Kyrgyzstan's Tulip Revolution in March 2005, following a controversial parliamentary election and abnormal regime change, and the large-scale riots in Uzbekistan's Andijan city in May 2005. These events seriously harmed the regional stability.⁴⁹

The SCO places a high premium on promoting and sustaining stability in the region.

Stability is one of the most significant values, essential for the progress of social and economic goals. As the Chinese President Hu Jintao stated during the Astana summit, "without stability, there can be no talk of any development".⁵⁰

China argues that the SCO could play a significant role on the Afghanistan issue. In 2005, SCO and Afghanistan created "SCO-

⁴⁴ Zhao Huasheng, *op. cit.*, p. 445.

⁴⁵ Stephen Aris, Aglaya Snetkov, *op. cit.*, p. 210.

⁴⁶ Kuralai I. Baizakova, *op. cit.*, p. 77.

⁴⁷ Weiqing Song, *op. cit.*, p. 93.

⁴⁸ Henry Plater-Zyberk, Andrew Monaghan, *op. cit.*, p. 6.

⁴⁹ Zhao Huasheng, *op. cit.*, p. 449.

⁵⁰ Thomas Ambrosio, *op. cit.*, p. 1336.

Afghanistan Contact Group”, mainly focusing on drug trafficking, cross-border crime and intelligence sharing. Beijing became the center of regulating the process, serving as an institutional bridge between SCO and Kabul.⁵¹

During the Beijing Summit of the SCO in June 2012, Afghanistan was given an observer status, once again demonstrating the growing importance of the Afghanistan issue for the SCO. China supports SCO efforts to help Afghanistan in regulating its domestic political problems and economic rebuilding. The stability of Afghanistan is critical to China’s interests, both in terms of security and economy, since China has heavily invested in Afghanistan. Looking toward the future of the Afghanistan issue, China hopes that the role of the SCO and other existing international organizations should be brought into full play.⁵²

China’s priority remains the SCO’s consolidation rather than its expansion. During the Tashkent Summit in 2010, the SCO set up fresh rules regarding the admission of new members, and later during the Beijing Summit in June 2012, the importance of the Afghan question made the member states give Afghanistan an observer status. Nevertheless, at that time there was no concrete decision on the possible SCO role in the post-NATO environment that gradually shaped after 2014.⁵³

China’s objectives in the SCO lie in enhancing its influence and maintaining the stability in Central Asia. Working through the SCO is more effective than working through bilateral relations with individual countries. Combating terrorism is a significant common interest, and

⁵¹ Gao Fei, Xiao Yu, *What Can the Shanghai Cooperation Organization and China Bring to Post-2014 Afghanistan?* Asian Perspective, Vol. 38, Issue 4, October 2014, p. 529.

https://www.researchgate.net/publication/287924252_What_Can_the_Shanghai_Cooperation_Organization_and_China_Bring_to_Post-2014_Afghanistan

⁵² Zhao Huasheng, op. cit., p. 454.

⁵³ Jean-Pierre Cabestan, op. cit., p. 431.

the situation in Afghanistan strengthens this interest related to the stability of the region.⁵⁴

Many analysts view the SCO’s high visibility as having a negative connotation, especially for it becoming an embryonic counterpoise to the United States interest in Asia. It means that the SCO’s rise has corresponding relations to the declining US interests in Central Asia.⁵⁵ But in fact, the US factor has not been crucial to the development of the SCO. Indeed, internal factors could play a decisive role in the development of the SCO, marginalizing the importance of USA-SCO relations. As a superpower, the United States has a significant influence on Central Asian geopolitics thanks to security and energy issues. Washington is a big player in this region, therefore, like it or not, the SCO has to accept the American presence.

Although the United States and the SCO members differ on the virtues of democracy, they do share a common interest while combating extremism and terrorism from destabilizing regimes in the area coming from the Caucasus to South Asia, what former US National Security Advisor Zbigniew Brzezinski once called the “arc of crisis”.⁵⁶ China has a special feeling for the SCO more than any other state, thus accepting it as a natural duty to keep the organization moving forward. This fact is not only because the SCO is China’s initiated regional organization, named with a Chinese city, or that its headquarters are located in China’s capital Beijing. Basically it is because China has been the key political agitator of the SCO and has contributed to it most. More important is that China accepts the SCO as the first and also unique tool to present and implement its interests in Central Asia. Beijing helps to maintain the political balance and

⁵⁴ Joseph Y. S. Cheng, *The Afghanistan Situation and China’s New Approach to the SCO*, University of California Press, Asian Survey, Vol. 55, Issue 2, March/April 2015, p. 350. <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2015.55.2.346?seq=1>

⁵⁵ Phunchok Stobdan, op. cit., p. 532.

⁵⁶ Charles E. Ziegler, *Central Asia, the Shanghai Cooperation Organization, and American Foreign Policy: From Indifference to Engagement*, University of California Press, Asian Survey, Vol. 53, Issue 3, May/June 2013, p. 485. <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2013.53.3.484?seq=1>

coordinate member states' objectives and interests. More important is that China cares about maintaining equal rights between large and small actors within the SCO. China tries to avoid pressure and consults with other member countries to reach consensus when dealing with internal issues. These steps surely strengthen the solidarity of the SCO.

SCO can be viewed as the only multilateral channel for China's diplomacy in Central Asia. It helps Beijing to develop its Central Asian diplomacy, strengthen China-Central Asia ties, avoid a possible regional collision between China and Russia, and present its security and growing energy interests.

SCO is a relatively young entity with ambitious goals trying to establish a normative system for interstate relations in Central Asia. It serves as a unique and even irreplaceable institution for China's Central Asian diplomacy. Beijing is determined to push it forward. Time will show, as Beijing expects the SCO to become a more stable, reliable, and effective platform better serving China's national interests.

ԱՐԱՄ ԱԲԱԶՅԱՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՇԱՆՀԱՅԻ ՀԱՍՏԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄ: ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Անվտանգության և կայունության ապահովման, ինչպես նաև տնտեսական զարգացման տեսանկյունից Կենտրոնական Ասիայի երկրներն առանձնակի նշանակություն ունեն Չինաստանի համար: Խորհրդային Միության փլուզումից հետո Չինաստանն այս տարածաշրջանի պետությունների հետ սահմանային խնդիրների լուծման նպատակով նախաձեռնություն ցուցաբերեց հիմնադրել տարածաշրջանային կազմակերպություն, որն անվանվեց «Շանհայի համագործակցության կազմակերպություն» (ՇՀԿ): Վերջինս ապահովեց փոխադարձ հարաբերությունների նոր դինամիկա և փոխշահավետ համագործակցության բարձր մակարդակ ինչպես անվտանգության, այնպես էլ տնտեսության տարբեր ոլորտներում:

Կազմակերպությունը հիմնադրվեց 2001 թ. հունիսի 15-ին, որի կազմի մեջ մտան վեց երկիր՝ Չինաստանը, Ռուսաստանը, Տաջիկստանը, Ղազախստանը, Ղրղզստանը և Ուզբեկստանը: Կազմակերպության շարժիչ ուժ դարձավ «Շանհայի ոգին», որի փոխադարձության հիմքում ընկած էին հետևյալ սկզբունքները՝ փոխվստահություն, հարգանք, հավասարություն, համագործակցություն՝ հանուն ընդհանուր շահի և հետաքրքրությունների:

ԳՈՂԱՐ ԻՍԿԱՆԴԱՐՑԱՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ-ԻՐԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՇՈՒՐՁ

Եվրասիա մայրցամաքի երկու խոշոր երկրների՝ Իրանի և Չինաստանի միջև հարաբերություններն ունեն դարերի պատմություն, սակայն Իրանի և Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության միջև դիվանագիտական հարաբերությունները հաստատվել են 1971 թ.:

Չինաստանը, լինելով կոմունիստական կացութաձևի երկիր, իսկ Իրանը, լինելով Միացյալ Նահանգների ռազմավարական գործընկերներից մեկն այդ շրջանում, փոխադարձ շահեր չունեին հարաբերությունների հաստատման և խորացման համար: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՉժՀ-ն հիմնվեց 1949 թ., իսկ 1953 թ. Իրանում Միացյալ Նահանգների նախագահի հրամանով Կենտրոնական հետախուզական վարչությունը տապալեց գործող վարչապետ Մոհամմեդ Մոսադեղեին և այդպիսով ամբողջությամբ երկիրը գցեց իրենց ազդեցության տակ, ակնհայտ է դառնում, որ Իրանը չէր կարող այդ շրջանում անկախ արտաքին քաղաքականություն վարել: Շահը նույնպես հետաքրքրված չէր ՉժՀ-ի հետ հարաբերություններ հաստատելու հարցում, քանզի ՉժՀ-ը 1951 թ. անթաքույց աջակցում էր Իրանի նստվարությունաբերության ազգայնացմանը, այնուհետև 1960-ականներին Չինաստանն ապաստան տվեց Իրանի կոմունիստական Թուղե կուսակցության մի շարք անդամների¹, ինչը, բնականաբար, չպետք է դուր գար Իրանի շահին: Իրականում Իրանը և Չինաստանն այդ շրջանում նաև բնական դաշնակիցներ էլ չէին կարող

Կազմակերպության հիմնադրման սկզբնական փուլում այն հիմնականում միտված էր անվտանգության և տարածաշրջանային կայունության ապահովմանը, սակայն հետագայում ՇՀԿ-ը կարևորագույն տնտեսական փոխշահավետ համագործակցության մեխանիզմի վերածվեց: Շեշտադրելով անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունը՝ կարճ ժամանակահատվածում այն նաև զարգացման այլ ուղղություններ ու ռազմավարություններ մշակեց:

ՇՀԿ-ի ծնունդն ու հետագա զարգացումը տարածաշրջանում ֆորմալ ինստիտուցիոնալ կառույց հիմնելու փայլուն նախադեպ ծառայեց Չինաստանի համար, որի օգնությամբ չինացիները հետագայում սկսեցին ներկայացնել իրենց տարաբնույթ հետաքրքրություններն ու նպատակները: Ներկայումս այն վերածվել է Չինաստանի նախաձեռնած արագ ու կայուն զարգացող հզոր կազմակերպության, որն անվիճելիորեն Պեկինի արտաքին քաղաքականության նշանակալի ձեռքբերումներից է:

Չինաստանն այս կազմակերպության նկատմամբ առանձնահատուկ վերաբերմունք է դրսևորում՝ բարձր պատասխանատվություն ստանձնելով վերջինիս հետագա զարգացման տեվականի հարցում: ՇՀԿ-ի ստեղծման նախաձեռնումը կարելի է դիտարկել նաև որպես տարածաշրջանում չինական քաղաքականության առավել նշանակալի, ինչպես նաև ճկուն ռազմավարության ցայտուն ապացույց: Պեկինի խելամիտ ու նուրբ դիվանագիտության շնորհիվ բավականին երիտասարդ կազմակերպությունն աստիճանաբար ձեռք է բերում հավակնոտ նպատակներ:

¹ Calabrese J., *China and Iran: Mismatched Partners*, August 2006, p. 3.

համարվել, քանզի ունեին տարբեր շահեր, նպատակներ, որոնք շատ հաճախ իրար հակադրվում էին: Սակայն Իրանի վերջին շահ Մոհամմեդ Ռեզա Փահլավին 1960-ականների վերջերին և հատկապես 1970-ականների սկզբներին իրեն առավել վստահ զգաց տարածաշրջանում, որը երկու հիմնական պատճառ ուներ. 1) Մեծ Բրիտանիայի տարածաշրջանից դուրս գալը, 2) 1970-ականների նավթային բումը, որից հետո իրանական զանազանը լցվեց միլիարդավոր դոլարներով, իսկ շահն այդ գումարներով համալրեց իր բանակն ամենաարդիական զենքերով:

Այս ամենով հանդերձ՝ Մոհամմեդ Ռեզա շահ Փահլավին սկսեց վարել ակտիվ արտաքին քաղաքականություն ինչպես Մերձավոր Արևելքում, այնպես էլ փորձեր էր իրականացնում ամրապնդելու իր դիրքերը Հեռավոր Արևելքում: Հաշվի առնելով 1960-ականներին ԽՍՀՄ-ի և ՉԺՀ-ի միջև լարվածությունը, ունենալով նաև Միացյալ Նահանգների համաձայնությունը՝ Իրանը սկսեց աշխատանքներ իրականացնել Չինաստանի հետ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու ուղղությամբ:

1971 թ. դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելով Իրանի և Չինաստանի միջև՝ հենց նույն տարում Չինաստան մեկնեցին շահի բույրերը՝ Աշրաֆ և Ֆաթիմա Փահլավիները: Հատկանշական է, որ ռազմավարական կարևորություն ունեցող հարցերի պարագայում շահը վստահում էր հենց իր երկվորյակ քրոջը՝ Աշրաֆին: Վերջինիս օգնությանն էր դիմել նաև 1946 թ., երբ Աշրաֆը հանդիպում ունեցավ ԽՍՀՄ-ի առաջնորդ ԲուխիՖ Ստալինին հետ և համաձայնություն ձեռք բերեց Իրանի տարածքից ԽՍՀՄ-ի զորքերի դուրս բերման հարցում:

Իրան-Չինաստան հարաբերությունները կարևորվում էին երկու երկրների կողմից էլ ինչև արտահայտվում էր նաև

փոխայցելությունների ակտիվությամբ: 1972 թ. սեպտեմբերի 18-ին Իրանի շահի կինը՝ Ֆարահ Փահլավին, վարչապետ Ամիր Աբաս-Նովեդդայի, Իրանի գյուղատնտեսության և կրթության նախարարների ուղեկցությամբ այցելեցին Չինաստան՝ արժանանալով առանձնահատուկ ջերմ ընդունելության:²

Դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատումից հետո, Իրան-չինական առևտրային հարաբերություններում էական աճ նկատվեց: 1972 թ. առևտրի ցուցանիշները վեց անգամ ավելին էին, քան 1971 թ., 1973 թ. տվյալներով՝ տասն անգամ ավելի էին, քան 1971 թ., իսկ 1978 թ. ցուցանիշները մոտ 20 անգամով գերազանցում էին 1971 թ.:³ Այսպիսով, Իրանի և ՉԺՀ-ի միջև առևտրաշրջանառության ընդհանուր ծավալը զգալիորեն աճեց 1970-ականների ընթացքում. էթե Իրանի արտահանումը Չինաստան 1972 թ. կազմում էր 2 մլն ԱՄՆ դոլար, ապա արդեն 1978 թ. այն հաստեց 83 մլն դոլարի շեմը, մինչդեռ ներմուծումը նույն ժամանակահատվածում 6 մլն հասավ 41 մլն դոլարի:⁴

Իրանի ազդեցությունը տարածաշրջանում ավելի մեծացնելու նպատակով շահը 70-ականների սկզբին հանդես եկավ մի շարք առաջարկություններով՝ ստեղծել ասիական ընդհանուր շուկա, Պարսից ծոցի երկրների ռազմաքաղաքական դաշինք, հրավիրել համաժողով՝ տարածաշրջանի անվտանգությունը պահպանելու համար ուղիներ որոնելու նպատակով:

² Her Imperial Majesty Farah Pahlavi of Iran Arrives in Peking, Peking Review, No 38, 22.09.1972, p. 6.

³ Dorraj M., Currier C. L., *Lubricated with Oil: Iran-China Relations in a Changing World*, Middle East Policy Council, Vol. XV, Summer, No. 2, <https://mepc.org/lubricated-oil-iran-china-relations-changing-world>

⁴ *The Shah's China Policy: From Hostility to Rapprochement (A Neoclassical Realist View)* Razani E. and Azizian N. Idris, Special Issue 1 (2015) 008-022, p. 18, <http://ejournal.ukm.my/ebangi/article/view/10966/3534>

Իսկ սրա համար անհրաժեշտ էր կապեր հաստատել Ասիայի ամենամեծ շուկա ունեցող երկրների հետ:

Վերոհիշյալ ծրագրերը կյանքի կոչելու համար 1974 թ. Մոհամմադ Ռեզա շահ Փահլավին մեծ շրջագայություն կատարեց Հարավային Ասիայի երկրներով՝ կնքելով մի շարք առևտրական համաձայնագրեր և տնտեսական համագործակցության պայմանագրեր: Այդ այցի նպատակն էր ստեղծել «Ասիական ընդհանուր շուկա»՝ եվրոպական շուկայի օրինակով, բնականաբար, Իրանի հովանու ներքո, որը կարող էր հանդես գալ որպես հակակշիռ եվրոպական շուկային:

1970-ականների կեսերին Իրանը, տարածաշրջանում իրական ազդեցություն ձեռքբերելու նպատակով, իր ուշադրությունը սևեռեց գիտատեխնիկական նվաճումների և հատկապես միջուկային էներգետիկայի զարգացման վրա: Եվ ահա 1974 թ. Մոհամմադ Ռեզայի նախաձեռնությամբ Իրանում ստեղծվեց Ատոմային էներգետիկայի կազմակերպությունը: Հայաստարվեց, որ նպատակ ունեն ստեղծել մի շարք ատոմակայաններ: Հետագայում՝ Իրանի Իսլամական հեղափոխությունից հետո, երբ այս ոլորտից դուրս մղվեցին ԱՄՆ-ը, Գերմանիան և Ֆրանսիան, վերջիններիս տեղը լրացնելու եկան Չինաստանը և Ռուսաստանը 1990-ականներին:

1970-ականների կեսերին, երբ համաշխարհային շուկայում նավթի գների բարձրացման հետևանքով Իրանի ազգային եկամուտը, ի հաշիվ նավթադոլարների, սկսեց աճել, գների գնումը Միացյալ Նահանգներից հասավ վիթխարի չափերի: Այսպես, 1970-78 թթ. շահական վարչակազմն ԱՄՆ-ից միջկառավարական մակարդակով գնեց ավելի քան 20 մլրդ դոլարի, իսկ 1950-1975 թթ. ամերիկյան մասնավոր ընկերություններից՝

201 մլն դոլարի գներ:⁵ Մական Իսլամական հեղափոխությունից հետո այս ոլորտում նա բաց էր առաջացել, և Իրանն այդ կարիքները հոգալու համար նոր արդյուրներ պետք է գտներ:

1978 թ. Իրան այցելեց Չինաստանի Կոմունիստական կուսակցության ղեկավար Հուա Գոֆենը, նա արտասահմանյան ղեկավարներից թերևս վերջիններից էր, ով այցելեց շահին՝ նրա իշխանության տապալումից առաջ և հայտնեց իր գորակցությունը: Ըստ Իրանում գործող Կասպյան ինստիտուտի տեօրեն Աբբաս Մալեքիի՝ վերոնշյալ այցելությունն իրանցիների շրջանում Չինաստանի նկատմամբ բավական բացասական գգացողություն առաջացրեց:⁶ Ուշագրավ է, որ Իսլամական հեղափոխության ծայրաստիճան լարված պահին՝ 1978 թ., շահը նշել էր. «այնպիսի տպավորություն է, որ միայն չինացիներն էին հոգուտ ուժեղ Իրանի»:⁷

Ի վերջո Իսլամական հեղափոխությունից և Իրանի Իսլամական հանրապետության հաստատումից հետո Չինաստանի ղեմ ծառայել էր նոր մարտահրավեր՝ հաստատել և խորացնել հարաբերություններն Իրանի գործող իշխանությունների հետ: Հեղափոխությունից անմիջապես հետո արևոտաշրջանառությունը երկու երկրների միջև շեշտակի նվազեց: Փաստ էր, որ Իրանի հոգևոր առաջնորդ Ալայոլլահ Ռուհոլլահ խոմենինի չէր վստահում ՉԺՀ-ին և չէր ներել նրա առաջնորդին իրականացրած այցի ու հայտարարությունների համար:

⁵ Кокوشي́на В.А., *Некоторые проблемы американо-иранских отношений в 60-70 гг.*, Развитиеющиеся страны. Политика и идеология, стр. 139-140.

⁶ *Iran's New Alliance with China Could Cost U.S. Leverage*, Wright R., Washington Post, 17.11.2004. <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A55414-2004Nov16.html>

⁷ John W. Garver, *China and Iran: Expanding Cooperation under Conditions of US Domination, Toward Well-Oiled Relations?* The Nottingham China Policy Institute Series, Palgrave Macmillan, 2016, p. 181.

Եթե 1978 թ. երկու երկրների միջև առևտրաշրջանառությունը կազմում էր 118 մլն դոլար, ապա 1979 թ. այն կազմեց 68 մլն դոլար:⁸ Ստեղծված իրավիճակը շտկելու նպատակով ԶԺՀ-ը ձեռնարկեց մի շարք միջոցառումներ. Իրանի Բալանական հանրապետության հիմնումից երեք օր անց ԶԺՀ-ը ճանաչեց իշխանությունների օրինականությունը⁹, ինչպես նաև, որոշ աղբյուրների պնդմամբ, որպեսզի կարգավորի երկու երկրների միջև հարաբերությունները, Հու Կու Ֆենգն եույնիակ ավստրալիացի հայտնեց Իրան կատարած իր այցի և շահին գորակցելու համար:¹⁰

Իրանի և Չինաստանի միջև հարաբերությունների մակարդակի աստիճանն էապես աճեց, երբ ԻԻՀ-ն ամբողջությամբ փոփոխեց իր արտաքին քաղաքականությունը, խզեց բոլոր տեսակի կապերը Միացյալ Նահանգների հետ: Մինևույն ժամանակ 1979 թ. չին-վիետնամական պատերազմից հետո Չինաստանը վերանայեց իր արտաքին քաղաքական մարտավարությունը և այդուհետ ձգտում էր խնդիրները լուծել ոչ ռազմական ճանապարհով: Չինաստանը սկսեց ստեղծել ազատ տնտեսական գոտիներ, փորձում էր հաղթահարել աղքատությունը, գարկ էր տրվում տնտեսությանը և գիտությանը: Իրանի և Չինաստանի միջև հարաբերություններն ակտիվացան հատկապես Իրան-իրաքյան պատերազմի ժամանակ, երբ Իրանն իրեն անհրաժեշտ մի շարք զինատեսակներ սկսեց ձեռք բերել Չինաստանից: Այս պատերազմի ընթացքում Չինաստանն Իրանին վաճառել է 2 մլրդ դոլարի գներ, որը կազմում էր ընդհանուր ձեռք բերված գների 39 %-ը: Չինաստանն Իրանին

վաճառեց ոչ միայն իրազեն, իրեսանային համակարգ, այլ նաև աջակցեց իրթիռային տարբեր համակարգերի ստեղծման աշխատանքներին: ԶԺՀ-ն աջակցեց իրանական գործողության կարճ շառավղի «Նազհաթ», «Օղաթ» իրթիռների մշակմանը, ինչպես նաև մասնակցեց «Շահաթ 3» իրթիռի ձևավորման աշխատանքներին:¹¹

1985 թ. Իրան-իրաքյան պատերազմի ամենալարված շրջանում Պեկին այցելեց ԻԻՀ-ի մեջլիսի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանին, որը Չինաստանի ղեկավարության հետ կնքեց պայմանագրեր իրթիռային տեխնոլոգիաներ ձեռք բերելու վերաբերյալ: 1989 թ. մայիսին, այն ժամանակվա նախագահ (այժմ՝ գերագույն առաջնորդ) Ալի Խամենեին այցելեց Չինաստան՝ ամրագրելու Չինաստան-Իրան պաշտպանական և քաղաքական հարաբերությունները: Իրանը Չինաստանից գներ ու տեխնոլոգիաներ էր գնում, որ կնքի այլ մեծ տերությունների հետ դաշինքներ և դրանով իսկ դիմադրի ԱՄՆ-ի ճնշումներին:¹²

Համաձայն Ստոքհոլմի միջազգային խաղաղության հետազոտությունների ինստիտուտի՝ Իրան-իրաքյան պատերազմի ընթացքում Չինաստանն Իրանին ամենաշատ գներ մատակարարած երկիրն էր: Ըստ անկա տեղեկատվության՝ 1982-2004 թթ. ընթացքում Չինաստանն Իրանին մատակարարել է 3,8 մլրդ դոլարի գներ՝ տարեկան ստանալով 171 մլն դոլար:¹³

Չինաստանին խիստ անհրաժեշտ էր ինչպես վաճառել իր զինատեսակներն Իրանին, այնպես էլ մուտք ապահովել նավթի աղբյուրներին, ինչը կլուծեր իր էներգետիկ անվտանգ

⁸ Dorraj M., Currier C.L., opt. cit.

⁹ Harold S., Nader A., *China and Iran*, RAND 2012, p. 3.
https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP351.html

¹⁰ Dorraj M., Currier C.L., opt. cit.

¹¹ Полищук А.И., *Ирано-китайские отношения на современном этапе*, Иран: История и современность, М., 2014, стр. 258-260.

¹² Katzman K., *Iran: Arms and Weapons of Mass Destruction Suppliers*, Report for Congress, 03.01.2003, p. 14.

¹³ Kremenade W., *Iran's Relations with China and the West: Cooperation and Confrontation in Asia*, 2009, p. 43.

գության մի շարք հարցեր: Սակայն որոշ մասնագետներ գտնում են, որ պատերազմի ժամանակ Չինաստանն Իրանին էժան գեներ մատակարարելով ոչ այնքան տնտեսական շահ էր հետապնդում, որքան այս կերպ փորձում էր ճանապարհի հարթել Իրանի ղեկավարության հետ կապեր հաստատելու համար, քանզի գտնում էր, որ տարածաշրջանում առանցքային խաղացողը լինելու է Իրանը և չէր ցանկանում Իրանին թուլացած տեսնել:¹⁴ Այս ուղեգծի և բարեփոխումների հեղինակն իրավամբ Դեն Սյաոպինն էր: Նա, առաջին հերթին, ուշադրություն էր դարձնում էներգետիկ ոլորտի զարգացմանը, ինչն իր հերթին շղթայական ռեակցիայի միջոցով հզորացնելու էր նաև ողջ արդյունաբերությունը, իսկ սրա համար նրանց անհրաժեշտ էր ձեռք բերել անխաբաձնային նոր պաշարներ կամ կանգնել դրանց մոտ: Հատկանշական է, որ Չինաստանը չէր փորձում իր գաղափարախոսությունը և արժեհամակարգը տարածել Իրանում, նրան միայն հետաքրքրում էր տնտեսական շահը: Այսպիսով Չինաստանն այս հարցում վարում էր իրատեսական քաղաքականություն:

Իրանի Բուլանական Հանրապետությունն էլ, հատկապես Իրան-իրաքյան պատերազմի ժամանակ, երբ խիստ կրճատվել էր իր դաշնակիցների թիվը, կարիք ուներ նոր գործընկերների ու դաշնակիցների, ինչի համար հայացքն ուղղեց դեպի Հեռավոր Արևելք, որտեղ Իրանը նվազ ակտիվություն էր ցուցաբերել մինչ այդ: Հետպատերազմյան շրջանում ԻԻՀ-ը նաև ուներ տնտեսությունը վերականգնելու խիստ կարիք, և ԻԻՀ-ի ղեկավարությունը ողջունում էր յուրաքանչյուր ներդրում, որը կնպաստեր էներգետիկ, նավթաքիմիական ոլորտի զարգացմանը:

¹⁴ John W. Garver, *op. cit.*, pp. 181-182.

Չնուանանք նաև, որ 1980-ականներից սկսած, Իրանը գտնվում էր միջազգային տարատեսակ պատժամիջոցների տակ, և Արևմուտքն առանձնապես չէր էլ ցանկանում Իրանում ներդրումներ իրականացնել: Այսպիսով, Իրանը նաև կարիք ուներ նոր գործընկերների և նոր շուկաների:

Իրանի և Չինաստանի միջև հարաբերություններում ակտիվացում նկատվեց 1990-ականներին, երբ երկուստեք իրենց տնտեսությունների զարգացման համար համագործակցությունը խիստ կարևորվեց: Քանի որ Մերձավոր Արևելքից ընդհանրապես, իսկ Իրանից մասնավորապես նավթի ձեռք բերման բաժինն անշեղորդես մեծանում էր, ապա Չինաստանի արտաքին քաղաքականության կառուցման ժամանակ էներգա-ռեսուրսների ներկրման կայունությունն այդ տարածաշրջանից դառնում էր կարևոր առաջնահերթություններից մեկը:¹⁵

Փաստացի փոխշահաավետ համագործակցությունը երկու երկրների միջև սկսվեց նավթի ու գեների վաճառքից: Առկա որոշ տեղեկատվության համաձայն՝ 1985 թ. ԻԻՀ-ի և ՉԺՀ-ի միջև ստորագրվել էր գաղտնի համաձայնագիր միջուկային ոլորտում համագործակցելու վերաբերյալ:¹⁶ Հետագայում՝ 1990-ական թվականներին, Չինաստանն Իրանի հետ միջուկային ոլորտում մեծացրեց և խորացրեց համագործակցության չափն ու որակը, այդ ընթացքում որոշ տեխնոլոգիաներ ձեռք բերվեցին Չինաստանից, ինչի շնորհիվ նաև Իրանի միջուկային ծրագիրն այսօր զարգացման մեծ տեմպեր ունի:

1992 թ. սեպտեմբերին Ալի Աքբար Հաշեմի Ռաֆսանջանին երկրորդ անգամ այցելեց Չինաստան, բայց արդեն որպես

¹⁵ Пастухова Г., *Сотрудничество Китая и Ирана: Взаимные интересы, тактические и стратегические*, Индекс Безопасности, № 2 (89), Том 15, М., 2009, стр. 50.

¹⁶ Подишук А.И., *указ. соч.*, стр. 258.

ԻԻՀ նախագահ: Այցի շրջանակներում ստորագրվեց համաձայնագիր երկու երկրների միջև միջուկային էներգիայի ոլորտում համագործակցություն հաստատելու վերաբերյալ: Ըստ համաձայնագրի՝ Չինաստանը Սպահանում ստեղծեց միջուկային հետազոտությունների կենտրոն:¹⁷

Հատկանշական է, որ 1990-ականների կեսերին ՉԺՀ-ի և ԱՄՆ-ի հարաբերությունները երբեմն մոտենում էին բաց հակամարտության, որի հիմնական պատճառը 1996 թ. Թայվանի նեղուցի անվտանգության հարցն էր: ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունների սրացումից խուսափելու նպատակով Չինաստանի իշխանությունները որոշեցին նվազեցնել Իրանի հետ հարաբերությունների մակարդակը, որի արդյունքում ՉԺՀ-ը դադարեցրեց ուղղակի համագործակցությունն այնպիսի կարևոր ոլորտներում, ինչպիսիք էին միջուկայինը և հրթիռաշինությունը:¹⁸

2001 թ. ՉԺՀ-ը անդամագրվեց Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությանը, և այդուհետ ԱՄՆ-ը առավել նվազ չափով սկսեց խոչընդոտել Չինաստանի ու Իրանի առևտրային համագործակցությանը: Այսպիսով, 2000-ականներից սկսած՝ Իրանի և Չինաստանի հարաբերություններն էլ ավելի խորացան, որի արդյունքում 2007 թ. Չինաստանը դարձավ Իրանի գլխավոր առևտրային գործընկերը:¹⁹ Հարաբերությունների ակտիվացմանը թերևս նպաստեց նաև այն հանգամանքը, որ Իրանում իշխանության եր եկել Մոհամմեդ Խաթամին, ում «Քաղաքակրթությունների երկխոսություն» գաղափարախոսու-

թյունը և նրա համեմատաբար թափանցիկ գործելաճան Արևմուտքին հույս ներշնչեց հնարավոր համագործակցության համար: Միննույն ժամանակ ԱՄՆ-ի նախագահ Բ. Բիլկլոնն իր կառավարման երկրորդ շրջանում էականորեն վերանայեց Իրանի նկատմամբ իրականացվող քաղաքականությունը:

Իրականում Իրան-Չինաստան հարաբերություններն ակտիվացան՝ ի հեճուկս Իրան-ԱՄՆ հարաբերությունների բացակայության: Իրանից ԱՄՆ-ի հեռանալուց հետո առաջացած վակուումը մեծ հաջողությամբ լցրեց, և այսօր էլ լցնում է իր ներկայությամբ ՉԺՀ-ը: Չինաստանն աշխարհաքաղաքական գործելաճան էապես տարբերվում է ամերիկյանից, եթե ԱՄՆ-ը դիմում է առավելապես հին գործիքակազմի՝ խնդիրները լուծում է ուժի դիրքերից և սպառնալիքներով, ապա Չինաստանն, անսալով փափուկ ուժին, աստիճանաբար դիրքավորվում է Մերձավոր և Միջին Արևելքում՝ փորձելով այս տարածքներից դուրս մղել Միացյալ Նահանգներին:

Այն, որ Չինաստանն աստիճանաբար իր դիրքերն է ամրապնդում տարածաշրջանում, փաստում է ներքոհիշյալ աղյուսակը:²⁰

Չինաստանն Իրանի համար խիստ կարևորվում է նաև մի քանի այլ պատճառներով.

Ինչպես վերը նշեցինք, ԻԻՀ-ը կարիք ուներ սոր գործընկերոջ, հատկապես Իրան-իրաքյան պատերազմի ժամանակ և հետո էլ՝ տնտեսության վերականգնման ու ներդրումների համար:

¹⁷ Хлопков А., *Иранская ядерная программа в российско-американских отношениях*, Научные записки, 18, М., 2001, стр. 8.

¹⁸ Harold S., Nader A., *op. cit.*, p. 4.

¹⁹ Подишук А.И., *указ. соч.*, стр. 259.

²⁰ Molavi A., *China's Global Investments are Declining Everywhere Except for One Region*, 16.05.2019. <https://foreignpolicy.com/2019/05/16/chinas-global-investments-are-declining-everywhere-except-for-one-region/>

Հաշվի առնելով Չինաստանի միջուկային տերություն լինելը՝ Իրանն անկեղծում էր համագործակցության ընթացքում ստանալ Չինաստանի աջակցությունն այս ոլորտում ևս:

Չինական ներդրումները Մերձավոր Արևելքում ու Հյուսիսային Աֆրիկայում (մյուր ԱՄՆ դոլար)

■ 2005-2018

■ 2013-2018 (միլի գոտի մեկ ճանապարհի սկզբից ի վեր)

Չինաստանը, լինելով ՄԱԿ-ի ԱՆ-ի մշտական անդամներից մեկը, հաճախ կանխել է հակաիրանական օրինագծերի ընդունումը:

Չինաստանի և Ռուսաստանի՝ ԱՄՆ-ի հիմնական մրցակիցների միջոցով, Իրանն այսօր ինտեգրվում է համաշխարհային ծրագրերին, որով մասամբ կոտրում է այն մեկուսացումը, որի մեջ ԱՄՆ-ը ներքաշել էր Իրանին՝ պիտակավորելով «Կոտարակ»²¹ պետություն, որը վտանգում է մյուս ժողովուրդների անվտանգությունը: Իրանը սերտ համագործակցություն ունի Շանհայի համագործակցության կազմակերպու-

թյան, Եվրասիական տնտեսական միության հետ, իսկ այսօր արդեն կազմում է չինական ամենախոշոր «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» ծրագրի մի մասը:

Շրջանուր առմամբ պետք է փաստել, որ ՉԺՀ-ի ու ԱՄՆ-ի աշխարհաքաղաքական մեծ բախման համատեքստում Չինաստանը նպատակահարմար չի գտնում ենթարկվել Իրանին մեկուսացնելու ԱՄՆ-ի ձգտումներին: Փաստացի՝ Չինաստանը բացեիքաց խախտել է Իրանի նկատմամբ ԱՄՆ-ի հաստատած պատժամիջոցները՝ վերջինիցս մեծ քանակի նավթ գնելով:²²

Չինաստանն այսօր Իրանի առևտրային ամենախոշոր գործընկերներից մեկն է: 2014 թ. առևտրաշրջանառությունը երկու երկրների միջև գերազանցել է 51 մլրդ դոլարը, որը 72 %-ով ավելի էր, քան 2013 թ., որի առյուծի բաժինը պատկանում է նավթային ոլորտին: Չինաստանն իրանական նավթի հիմնական գնորդն է, և հատկանշական է, որ այդ առևտուրն արվում է չինական յուանով: Այսինքն՝ Իրանը վաճառում է նավթ, ստանում չինական յուան, որով հետագայում հենց Չինաստանից էլ գնում է իրեն անհրաժեշտ ապրանքները: Սա իրականում ձեռնտու է, առաջին հերթին, Չինաստանին, սակայն Իրանը մեծ հաշվով ընտրության հնարավորություն չունի, քան խաղալ չինական առաջարկով՝ փորձելով հաղթահարել առկա խնդիրները: Միևնույն ժամանակ Իրանն ու Չինաստանը, իրար հետ յուանով առևտուր անելով, փորձում են արժեզրկել ամերիկյան արծույթը:

Պետք է փաստել, որ Միացյալ Նահանգներն իր կոշտ քաղաքականությամբ իրականում նպաստում է Եվրասիա մայրցամաքում հզոր դաշինքի ձևավորմանը՝ Չինաստանի,

²¹ "Rogue states", "С"рyма-гyзoт".

²² Vananka A., *China's Great Game in Iran*, 05.09.2019. <https://foreignpolicy.com/2019/09/05/chinas-great-game-in-iran/>

Ռուսաստանի, Իրանի և նրանց աջակցող երկրների մասնակցությամբ: Ուշագրավ է, որ ԱՄՆ-ի՝ 2017 թ. Ազգային անվտանգության ռազմավարության մեջ կարմիր թելի նման հիշատակվում են այս երկրները՝ որպես ԱՄՆ-ի ազգային ավտանգությանը սպառնացող երկրներ. «Մարտահրավերի երեք հիմնական թեկնածու՝ Չինաստանի և Ռուսաստանի ռեզիստանտական տերությունները, վտարակ պետություններ Իրանը և Հյուսիսային Կորեան և անդրազգային վտանգավոր կազմակերպությունները, մասնավորապես՝ ջիհադական ահաբեկչական խմբավորումները, ակտիվորեն պայքարում են Միացյալ Նահանգների և մեր դաշնակիցների ու գործընկերների դեմ»:²³ Փաստորեն, այս հայտարարությամբ ԱՄՆ-ն ամրագրեց իր հիմնական թիրախային երկրներին՝ նույն հարթության մեջ դնելով Չինաստանին, Ռուսաստանին, Իրանին և Հյուսիսային Կորեային:

Չինաստանն այն հազվագյուտ երկրներից է, որը պաշտպանում է Իրանի միջուկային ծրագիրը և գտնում է, որ Իրանն իրավունք ունի հարստացնելու ուրան Ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության լուրջ վերահսկողության ներքո: Սա էլ թերևս Չինաստանի զիջումն է Իրանին և դրանով Իրանին կախվածության մեջ պահելու իրական գրավականներից մեկը:

Իրանի ներկա վիճակը ձեռնտու է Չինաստանին, քանի որ Չինաստանին անհրաժեշտ է ստանալ անխափան էներգաուժություններ՝ իր տնտեսական հզորացման համար: Ակնհայտ է նաև, որ Իրանի կիսամեկուսացված վիճակը կրկին ձեռնտու է Չինաստանին, քանզի այդպես Իրանի կախվածությունը Չինաստանից բավական մեծանում է:

Պետք է փաստել, որ Միացյալ Նահանգների ուղեղային կենտրոններում դեռ 20 տարի առաջ էին կանխատեսում, որ Մերձավոր և Միջին Արևելքում աստիճանաբար տեղի են ունենալու ուժերի վերադասավորումներ և ակնհայտ էր, որ 1990-ականների միաբնեռ աշխարհի վերջը շուտով գալու է: Չինաստանի աննախադեպ զարգացումը ինչ-որ ձևով կանխելու համար Միացյալ Նահանգները նրա հիմնական գործընկերների՝ ԻԻՀ-ի, Ռուսաստանի, Իրաքի, Եգիպտոսի և այլ երկրների համար ստեղծում են իրական, լուրջ խնդիրներ. ԱՄՆ-ը կարծում է, որ Չինաստանի առաջընթացը կանխելու միակ գործուն միջոցը նրա տնտեսական թոշիչային զարգացմանը խոչընդոտելն է: Այս ծրագիրը հնարավոր է իրականացնել Չինաստանին էներգիկորեն մատակարարող այն երկրների համար ծանր իրավիճակ ստեղծելով, որոնք դուրս են Միացյալ Նահանգների վերահսկողությունից: Սա բավարար միջոց չհամարելով՝ 2018 թ. ԱՄՆ-ը փաստացի առևտրային պաշտպան հայտարարեց Չինաստանին, ինչը հաստատելու էր զայլով, որ Միացյալ Նահանգները փորձեր են իրականացնում դանդաղեցնելու Չինաստանի զարգացման տեմպերը և խոչընդոտում են նրա լայնամասշտաբ ծրագրերին:

Շանհայի Ֆուդանի համալսարանի Չինաստանի ինտիտուտի տնօրեն Զժան Վեիվեին՝ «Ռուսիա 24»-ին տված հարցազրույցում նշեց, որ իրենց ռազմավարական զարգացումը պլանավորված է իրականացնել երկու փուլով, և որևէ երկիր չի կարող խոչընդոտել իրենց ծրագրերին: Չինաստանի զարգացման առաջին փուլը, ըստ նրանց ծրագրի, պետք է ավարտվի 2035 թ., որի ընթացքում Չինաստանը կամբողջացնի իր արդիականացման փուլը, իսկ երկրորդ փուլը կսկսի 2050 թվականից, երբ Չինաստանը կդառնա զարգացած սոցիալիստական

²³ *National Security Strategy of the United States of America*, Washington, 2017, p. 25. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

երկիր: ²⁴ Իրականում ԱՄՆ-ի նախագահ Դոնալդ Թրամփը, տնտեսական պատերազմ հայտարարելով Չինաստանին, մի շարք ապրանքների վրա հարկերը բարձրացնելով, ըստ էության, տանու է տալու իր պատերազմում: Քանզի ըստ չինական կողմի՝ ԱՄՆ-ում այս ապրանքների կարիքը կա, ուստի, մնում է, որ չինական կողմն այս ապրանքների գները բարձրացնի: այդ պարագայում հարկերը ծանրանալու են ԱՄՆ-ի քաղաքացիների ուսերին: Ըստ էության, սա ԱՄՆ-ի կողմից իրականացրած փորձեր են, որպեսզի կանխի Չինաստանի «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախաձեռնությունը, որով Չինաստանը մի քանի ուղիներով ազդեցության տակ է վերցնելու Եվրասիայի 64 երկրի: ²⁵

«Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ»-ի առանցքային ուղղություններն անցնում են Ռուսաստանի և Պարսից ծոցի շրջանով՝ հասնելով Եվրոպա, Աֆրիկա: Այս նախաձեռնության մասին առաջին անգամ խոսեց Չինաստանի նախագահ Մի Շինփինն 2013 թ., և այսօր արդեն տեսնում ենք, որ այն մեծ թափով առաջ է գնում: «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» ծրագիրը Ռուսաստանի ջանքերով համագործակցելու է նաև ԵԱՏՄ-ի անդամ երկրների հետ, ինչպես նաև այս ծրագրի համար առանցքային է դառնում մինչ այդ մշակված Հյուսիս-հարավ ծրագիրը: ²⁶ Այս ամենով հանդերձ՝ կարելի է փաստել, որ ծավալվող և ամեն օր աշխարհում իր դիրքերն էլ ավելի ամրապնդող Չինաստանն

²⁴ "Миеме": Китайский экономист о торговой войне с США - Россия 24, 17.05.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=6ZrPyk3-ET4>

²⁵ The Belt and Road Initiative: 65 Countries and Beyond, May 2016. https://www.fbcigroup.com/sites/default/files/B&R_Initiative_65_Countries_and_Beyond.pdf

²⁶ Հյուսիս-հարավ ճանապարհային միջանցքը հնարավորություն կտա բարելավել ճանապարհային կապ Իրանից մինչև Ռուսաստան ապահովելով երկրների համար եր դեպի միջազգային առևտրային ուղիներ և շուկաներ:

իր շուրջը համախմբում է ինչպես քաղաքական գինակիցների, այնպես էլ տնտեսական շահ հետապնդող երկրների: Այս ծրագրի վերջնական կյանքի կոչումով Մերձավոր և Միջին Արևելքի, ինչպես նաև Աֆրիկայի երկրներն այլևս իրենց հայացքը չեն ուղղի միայն Արևմուտքի ուղղությամբ. նրանց պետք է որ հետաքրքրեն այն հնարավորությունները, որ կարող են գալ Արևելքից ևս:

Ակնհայտ է, որ Իրանը Մետաքսի ճանապարհի երկաթգծային ցանցի առանցքային դերակատարներից մեկն է, քանզի Իրանում զարգացած է երկաթուղային ցանցը, որը մեկ գծով կապում է ինչպես հյուսիսը հարավին, այնպես էլ բազմաձյուղ երկաթուղիների ցանցով երկիրը կապվում է Թուրքիայի և Ասիայի մի շարք երկրների հետ:

Ե՛վ Չինաստանը, և՛ Իրանն ԱՄՆ-ի ներկայությունը Միջին և Հեռավոր Արևելքում ընկալում են որպես իրենց ազգային անվտանգության նկատմամբ սպառնալիք, և սա հիմնական կովանն է Չինաստանի և Իրանի համագործակցության համար նպատակ հետապնդելով թուլացնել, իսկ ապագայում ընդհանրապես դուրս թողնել Միացյալ Նահանգներին Եվրասիա մայրցամաքի գոնե ասիական հատվածից:

2016 թ. հունվարին՝ 14 տարի անց, Չինաստանի նախագահն (Մի Շինփին) այցելեց Իրան, հանդիպեց հոգևոր առաջնորդի, նախագահի, մեջլիսի ղեկավարի հետ: Հանդիպման ընթացքում երկու երկրների նախագահները կնքեցին 17 պայմանագիր, որոնք ներառում էին կներգետնկայի ոլորտից մինչև անտրաշրջանառությունը. վերջինս պետք է հասնի 600 մլրդ դոլարի շեմին, ինչն ազդարարելու է Հին Մետաքսի ճանապարհի վերակենդանացումը: Ըստ Իրանի նախագահ Հասան

Ռոհանիի՝ կնքվել է 25 տարվա համապարփակ ռազմավարական հարաբերությունների մասին փաստաթուղթ:²⁷

Հոգևոր առաջնորդը, հանդիպելով Չինաստանի նախագահի հետ, կոչ է արել էլ ավելի ակտիվացնել հարաբերությունները տնտեսական և անվտանգության ոլորտներում՝ նշելով, որ Իրանը երբեք չի վստահել Արևմուտքին, և դա է պատճառը, որ Քեիբանը համագործակցություն է փնտրում առավել անկախ պետությունների հետ:²⁸ Ի դեպ՝ նշենք, որ սա այն ժամանակահատվածն էր, երբ Իրանը հաջողությամբ կնքել էր Համատեղ գործողությունների համապարփակ ծրագիրը ՄԱԿ-ի հետ, ինչպես նաև ԵՄ-ի մի շարք պատժամիջոցներ հանվել էին Իրանի վրայից:

2017 թ. սեպտեմբերին ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասամբլեայի շրջանակներում ԻԻՀ-ի նախագահ Հասան Ռոհանին ևս մեկ անգամ կարևորեց Չինաստանի «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախաձեռնությունը և վերահաստատեց Իրանի կամքը՝ մասնակցելու այդ ծրագրի աշխատանքներին: «Մետաքսի ճանապարհի և Չինաստանի նոր ծրագրերի մասին բազմիցս խոսել ենք Սի Շինփինի հետ, - նշեց ԻԻՀ-ի նախագահ Հ. Ռոհանին, - և Իրանը ցանկանում է ունենալ իր բաժինը և համագործակցել այս ծրագրի շրջանակներում: Նոր Մետաքսի ճանապարհն օգտակար կարող է լինել այս ճանապարհի վրա գտնվող բոլոր երկրների տնտեսական շահերի համատեքստում: Մենք ողջունում ենք այս ծրագիրը և քննարկում ենք ունեցել Չինաստանի դեկադարյության հետ այս հարցով և ունենք ծրագրեր դրա վերաբերյալ»:²⁹

Հատկանշական է, որ ԻԻՀ-ի հոգևոր առաջնորդ Այի Խամենեյի խոսքերն Արևմուտքին չվստահելու մասին, իրականացան պայմանագրի կնքումից ընդամենը երեք տարի անց, երբ 2018 թ. ԱՄՆ-ի նախագահ Դ. Թրամփը միակողմանի դուրս եկավ «Համատեղ գործողությունների համապարփակ ծրագրից» և Իրանի նկատմամբ նոր պատժամիջոցներ ընդունեց: Մեկ ամիս անց Իրանի նախագահը հյուրընկալվեց Չինաստանում³⁰ և հանդիպումների շարք ունեցավ ինչպես Չինաստանի, այնպես էլ Ռուսաստանի նախագահի հետ: Պաշտոնական հրավերի առիթ էր հանդիսացել Շանհայի համագործակցության կազմակերպության նիստը, սակայն, ըստ վերլուծաբանների՝ քննարկման առարկա էր դարձել նաև այն հարցը, թե ինչպես օգնել Իրանին դուրս գալու ստեղծված իրավիճակից: Հատկանշական է, որ ԱՄՆ-ի վարած կոշտ քաղաքականությունն իրականում միավորում է այնպիսի առանցքային երկրների, ինչպիսիք են Չինաստանը, Ռուսաստանը և Իրանը: Փաստացի, երեք պետությունից երկուսի նկատմամբ Միացյալ Նահանգները կիրառում են տնտեսական պատժամիջոցներ, մյուսի նկատմամբ՝ տնտեսական պատերազմ: Դրանից զատ, Դ. Թրամփը, ընտրվելով ԱՄՆ-ի նախագահ, 1979 թվականից ի վեր առաջին գործող նախագահն էր, ով հեռախոսագրոյց ունեցավ Թայվանի նախագահի հետ, ինչը Չինաստանում դիտարկվեց որպես Չինաստանի նկատմամբ ոչ բարեկամական քայլ: Թրամփը շնորհավորեց Ցայ Ինգ-վենին Թայվանի

²⁷ *Iran and China Agree Closer Ties after Sanctions Ease*, 23.01.2016, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35390779>

²⁸ Sharafeedin B. *Iran's Leader Says Never Trusted the West, Seeks Closer Ties with China*, 23.01.2016. <https://www.reuters.com/article/us-iran-china/irans-leader-says-never-trusted-the-west-seeks-closer-ties-with-china-idUSKCN0V109V>

²⁹ Osiewicz P., *The Belt and Road Initiative (BRI): Implications for Iran-China Relations*, Przeglad Strategiczny 2018, Issue 11, 16.01.2018, p. 226.

³⁰ Nafecs Sh., *China to Host Rouhani after US Withdrawal from Iranian Nuclear Deal*, 30.05.2018. <https://www.voanews.com/east-asia/china-host-rouhani-after-us-withdrawal-iranian-nuclear-deal>

նախագահ ընտրվելու կապակցությամբ և քննարկում ունեցավ իրենց տնտեսական և քաղաքական հարաբերությունների վերաբերյալ:³¹ Մրանով ակնհայտորեն ԱՄՆ-ը նոր լարվածություն է փորձում առաջացնել տարածաշրջանում:

Իրան-ԱՄՆ-Չինաստան թեմայի վերաբերյալ ուշագրավ կարծիք էր հայտնել քաղաքական վերլուծաբան Ռոբերտ Գապլանը, ում տեսակետներն ամբողջովին կիսում ենք, ըստ որի. «ներկա լարվածության մակարդակն ավելի քիչ կապ ունի Իրանի և Պարսից ծոցի հետ, քան Չինաստանի ու Հնդկական օվկիանոսի: Անկախ նրանից՝ Թրամփի վարչակարգը գիտակցում է դա, թե՛ ոչ, այն, ինչ տեղի է ունենում այժմ՝ ամերիկա-իրանյան հակասությունը, կապված է շատ ավելի մեծ խնդիրների հետ»:³²

Այսպիսով, ամփոփելով վերը նշվածը՝ կարող ենք փաստել, որ թեպետ Իրանը և Չինաստանը 1960-70-ականներին չեն եղել բնական դաշնակիցներ, քանզի ունեցել են աշխարհաքաղաքական տարբեր հայացքներ, Իսլամական հեղափոխությունից հետո, որքան էլ որ տարօրինակ է, կոմունիստական Չինաստանի և իսլամական Իրանի միջև ձևավորվեցին կառուցողական հարաբերություններ: Թերևս այդ հարաբերությունների կառուցման անկունաքարն էր ԱՄՆ-ին դիմադրելու հարկադրանքը տարածաշրջանի հնագույն քաղաքակրթություն ունեցող երկու պետության կողմից: Այդ հարաբերությունների ամրացմանն ակամայից նպաստում էր նաև Միացյալ Նահանգները՝ կոշտ քաղաքականություն իրականացնելով թե՛

Իրանի Իսլամական Հանրապետության, թե՛ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության հանդեպ: Միացյալ Նահանգների ահագնացող ճնշումների պարագայում տեղի ունեցավ տարածաշրջանի երկրների միավորում, որի արդյունքում ծնվեցին մի շարք առանցքային ծրագրեր, որպեսզի ի վիճակի լինեն դիմադրել ոչ տարածաշրջանային տերության միջամտությանը տարածաշրջանային երկրների ներքին գործերին:

Ակնհայտ է, որ թեպետ Միացյալ Նահանգների մի շարք վերլուծաբաններ չարագուծում են, թե չինական «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» ծրագիրը դարի ամենամեծ խաբկանքն է, այնուամենայնիվ, ականատես ենք լինում, թե ինչպես են Չինաստանի գաղափարի շուրջ համախմբվում տարածաշրջանի երկրները, և թե ինչպես է Չինաստանը հզորացնում իր ազգային արժույթը՝ դրանով հարվածելով ԱՄՆ-ի դոլարի մենաշնորհային դիրքերին: Գտնում ենք, որ առաջիկա տասը տարին էական փոփոխություններ են բերելու տարածաշրջանում՝ նոր մարտահրավերներ առաջացնելով երկրների համար:

³¹ Trump's Phone Call with Taiwan President Risks China's Wrath, The Guardian, 03.12.2016. <https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/03/trump-angers-beijing-with-provocative-phone-call-to-taiwan-presidents>

³² Kaplan R., This isn't about Iran. It's about China, The New York Times, 26.01.2019. <https://www.nytimes.com/2019/06/26/opinion/trump-iran-china.html>

GOHAR ISKANDARYAN
**CHINA-IRAN RELATIONS: FORMATION AND
DEVELOPMENT**

SUMMARY

Iran and China established diplomatic relations in 1971. The Chinese Communist Revolution resulted in the proclamation of the People's Republic of China on October 1, 1949. China had strategic relationship with the USSR, while Iran was the main partner of the USA and the guardian of American interests in the region. Thus, relations between the two states seemed impossible.

In the period of 1970s, Iran felt stronger in the region and decided to revise its foreign relations, especially with the Asian countries. The Shah's sisters visited China on separate occasions in 1971, and the Chairman of the Chinese Communist party, Hua Guofeng, visited Iran in 1978. Since Hua Guofeng had expressed support to the Shah during that visit, after the Islamic revolution he had difficulty in cooperation with the new Iranian authorities and had to apologize for his visit to Iran.

After the Islamic Revolution, Iran completely changed its foreign policy and put efforts in making independent policies.

During the Iran-Iraq war, China assisted Iran with military supplies. China was interested in the Iranian oilfields, ready to invest in this sphere for its future energy security.

Today China invests billions of dollars in the energy, railroad, and underground infrastructures of Iran. Additionally, Beijing is the author of "One Belt, One Road" project which aims to establish the New Silk Road between Asian, European and African countries under the umbrella of China. This is appealing for Iran, a country that is under enormous pressures of the US-imposed economic sanctions from one side, and an imposed isolation by the US and its allies.

Hence, Iran needs a new cooperation to recover its economy, and China wants to make investments in the oil industry. China is not merely a state with nuclear weapons but also a member of the United Nation Security Council. Iran, due to its cooperation with China, expects to get support also in that sphere of influence. China (and Russia) do their best to support Iran and break the isolation imposed by the United States that has labeled Iran as a "rouge state that endangers the security of other nations".

DJIBOUTI: CHINA'S FIRST OVERSEAS STRONGHOLD IN THE MARITIME SILK ROAD STRATEGY

Introduction

Since the establishment of diplomatic relations between China and Djibouti on January 8, 1979, bilateral relations have made a steady advancement. Djibouti, which is also known as "the world's naval capital", in the 2000s became the largest stronghold on the African continent, where international forces and coalitions are concentrated to counter terrorist and international groups that threaten world economic communications. Due to the active presence of other states in Djibouti, Beijing simply cannot remain indifferent to this point on the world map, where many strategic interests of both political and economic nature intersect. Djibouti is a focal point of the western sea line in China's Belt and Road strategy, and is the first point connecting Asia, Africa and Europe. It is located on the western coast of the Gulf of Aden and faces Bab el-Mandab, a transport hub for Europe, Asia and Africa, the location choke throat of the Red Sea into the Indian Ocean. BRI's Chinese policy includes investment in port expansion in East Africa and China's growing economic interest in Djibouti is part of a broader strategy to control a greater share of maritime traffic and port facilities worldwide. To provide reliable protection for the security and stability of the logistics routes of the 21st Century Maritime Silk Road from various types of threats, China is creating the String of Pearls - links in the chain of Chinese logistics centers and strongholds that do not formally have the status of military bases - along the trade route from South China to the Mediterranean Sea through the South China Sea, the Strait of Malacca, the Indian Ocean, the Bab el-Mandeb Strait, the Red Sea and the Suez Canal, to the base in Djibouti.

Djibouti - an Important Country for the Chinese B&R Strategy

Chinese strategy of the New Silk Road (NSR) or One Belt, One Road (OBOR)¹ which consists of *land* and *sea* routes, is the abbreviated name of the double concept of the Economic Belt of the Silk Road (EBSR) and the Maritime Silk Road of the 21st Century (MSR). It was launched by President of People's Republic of China (PRC) Xi Jinping in 2013, which aims to connect Asia and Europe via the Middle East (ME), Africa and Central Asia (CA) through a series of vast networks of transcontinental railways, pipelines, ports, airports and other infrastructure projects.² Xi identified five of its components: political reconciliation, construction of a single road network, strengthening of trade ties, currency flows, people-to-people contact. The first part of the project, EBSR or *Belt* is actually a network of predominantly land roads that are expected to connect China with CA, Eastern and Western Europe. The second, MSR or *Road* is a sea route that is expected to connect China's southern coast with the Mediterranean Sea, Africa, Southeast Asia and CA.³

At the end of March 2015, the Chinese leadership presented a plan at the Boao Asian Economic Forum to reformat the global economic infrastructure through a single OBOR project, combining the EBSR and MSR.⁴ The MSR will complement the EBSR by linking the Chinese ports with other countries via maritime links, focusing on

¹ OBOR or Belt and Road Initiative (BRI) or Belt and Road (B&R).

² Afshin Molavi, *Enter the Dragon: China's Belt and Road Rising in the Middle East*, Issue 1819, Hoover Institution or Stanford University, 02.10.2018. <https://www.hoover.org/research/enter-dragon-chinas-belt-and-road-rising-middle-east>

³ Harutyunyan Aghavni, *On Some Obstacles and Challenges to the Implementation of the Chinese Initiative One Belt, One Road*, Orbis Linguarum, Vol. 17, Issue 2, Езиков свят, Филологическия факултет при ЮЗУ "Неофит Рилски", Благоевград, България, 2019, p. 143. http://ezikovsvyat.com/images/stories/issue17.2-2019/17.%20Harutyunyan_143-156.pdf

⁴ Harutyunyan Aghavni, *Chinese One Belt, One Road Initiative: Challenges and Opportunities*, LAP Lambert Academic Publishing, Mauritius, 2017, pp. 56-57.

the use of sea routes and Chinese coastal ports to connect China with Europe via the South China Sea, the Straits of Malacca, Lombok, Sudan and along the north Indian Ocean to the Persian Gulf, Red Sea and Gulf of Aden, encompassing South and Southeast Asia, particularly Sri Lanka. Thus, the MSR will extend from Asia to the Near East, ME, East Africa, the Mediterranean and Europe, China's largest export market.⁵

Although the focus of the NSR is mainly seen on mutual relations with Europe, the countries of Central and Southeast Asia, as well as attention is paid to Eurasian projects, nevertheless Africa for the PRC in the framework of OBOR from the most important regions.⁶ A huge number of projects are being implemented as part of the BRI, increasingly capturing the African continent and connecting new participants, among them Djibouti, an important country for the Chinese B&R strategy.⁷

The choice of Djibouti is not without reason, if you look at the geographical location of the country. The strategic location of Djibouti, connecting the Suez Canal with the Indian Ocean,⁸ in the Horn of Africa - between Eritrea in the north and Somalia in the south⁹ - across the road from Yemen, not far from the ME - touching

⁵ Morgan Clemens, *The Maritime Silk Road and the PLA: Part One*, China Brief, Vol. 15, Issue 6, The Jamestown Foundation, 19.03.2015, p. 6. https://jamestown.org/wp-content/uploads/2015/03/China_Brief_Vol_15_Issue_6_3_01.pdf?x78912

⁶ Михайличенко К.М., *Роль Африки в инициативе Китайской Народной Республики «Один Пояс и Один Путь»*, RUDN Journal of Political Science, T. 20, № 1, 2018, стр. 60. https://www.researchgate.net/publication/324070812_Africa%27s_Role_in_Chinese_Republic%27s_Republic_Initiative_One_Belt_and_One_Road

⁷ Михайличенко К.М., *указ. соч.*, стр. 63.

⁸ Anthony Kleven, *Is China's Maritime Silk Road a Military Strategy?* The Diplomat, 08.12.2015. http://thediplomat.com/2015/12/is-chinas-maritime-silk-road-a-military-strategy/?utm_content=buffer8818b&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer

⁹ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power Status?* Sputnik, 30.11.2015. <http://m.sputniknews.com/military/2015/11/30/1030992194/china-djibouti-great-naval-power.html>

the Red Sea and the Gulf of Aden, along the Babel-Mandeb Strait, is one of the busiest and strategically most important shipping corridors in the world.¹⁰ Djibouti has long been considered a key strategic location for ships of the global naval forces, based in the port facilities of the city of Djibouti, able to control the entry and exit of the Gulf of Aden and the Suez Canal,¹¹ which is the key for the global transport and oil transportation artery.¹²

Djibouti is of great interest to China due to the fact that the Celestial Empire is very concerned about the security of the Bab el-Mandeb Strait, through which oil is transported from South Sudan and Sudan.¹³ Although Djibouti does not have significant natural resources, the port of Djibouti is the only access to the sea for the neighboring Ethiopia, rich in mineral resources.¹⁴

Djibouti is also ideal as a port for sending raw materials to Beijing, which directs financial flows to Africa in exchange for access to natural resources. China is currently investing in infrastructure upgrades in Djibouti: financing the modernization of the railway in the republic, expanding the port in the capital, laying pipelines for the delivery of water and fuel, building roads and a plant for obtaining liquefied natural gas, and also investing in projects for the construction of two new airports and several government buildings.

¹⁰ Rajaram Panda, *Djibouti Military Base Is a New Step in China's Maritime Footprint*, Global Asia, 21.09.2017. https://www.globalasia.org/v12no3/feature/djibouti-military-base-is-a-new-step-in-chinas-maritime-footprint_rajaram-panda

Red Sea - at this point, it is only 20 miles wide 3.8 million barrels of crude oil passes through the strait daily and roughly 20% of world trade and half of China's oil imports pass through the neighboring Gulf of Aden.

¹¹ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power...*? op. cit.

¹² *Китай строит военную базу в Адениском заливе*, ИА REGNUM, 03.02.2015. <http://regnum.ru/news/economy/2070231.html>

¹³ Михайличенко К.М., *указ. соч.*, стр. 64.

¹⁴ Бовдунов Ал., *Эффект присутствия: зачем Китай создает военную базу в Африке*, RT, 14.07.2017. <https://russian.rt.com/world/article/408742-chnyornaya-zhemchuzhina-zachem-knr-voennaya-baza-v>

And the military base is an additional insurance for these investments.¹⁵

Djibouti is committed to actively participating in the BRI, as well as implementing joint projects related to the "eight major initiatives" launched at the Beijing Summit of the Forum on China-Africa Cooperation in 2018. China is ready to combine the construction of the B&R and the implementation of the agreements reached at the Beijing Summit of the Forum on Sino-African Cooperation with the development strategy of Djibouti "Vision of Djibouti-2035", as well as strengthen cooperation in industries such as the blue economy, telecommunications and the digital economy.¹⁶

Moreover, its strategic location makes it an important hub for global navies that seek to combat piracy off the Horn of Africa, in the Red Sea, and in the Gulf of Aden.¹⁷ Since Djibouti neighbors Somalia, whose pirates threaten shipping in the Horn of Africa, as well as belligerent Eritrea and Ethiopia, and with war-torn Yemen on the opposite bank of the Bab al-Mandeb Strait, China, like the United States (U.S.) and Western Europe, is established in this region and in this country with its points of military support to maintain political stability and to repel growing threats.¹⁸

For these and other reasons, an African country with an area of only 23,200 km² and with a population of 900,000 people for a decade and a half has turned from an unknown piece of desert land into a place where the interests of the strongest states in the world intersect.¹⁹

¹⁵ Ходаренок М., *Китайцы высаживаются в Африке*, Газета.Ру, 23.08.2016. <https://www.gazeta.ru/army/2016/08/23/10154855.shtml>

¹⁶ Президент Джибути провел встречу с главой МИД КНР Ван И, Russian.china.org.cn, 10.01.2020. http://russian.china.org.cn/international/1xu/2020-01/10/content_75597119.htm

¹⁷ Ankit Panda, *A Naval Base on the Horn of Africa for China?* The Diplomat, 13.05.2015. <http://thediplomat.com/2015/05/a-naval-base-on-the-horn-of-africa-for-china/>

¹⁸ Бондунов А., укр. соч.

¹⁹ Ходаренок М., укр. соч.

Djibouti as an Important Hub for Global Navies

Just a few years ago, it seemed unbelievable for Djibouti to occupy an important place on the Beijing security agenda, especially because of Beijing's strategy of non-interference in the affairs of other states and the lack of desire to establish a permanent military presence abroad.²⁰ Chinese warships only occasionally visited Djibouti to resupply during their anti-piracy raids in waters around Somalia, where they had serious difficulties in deploying ships to provide them with the necessary material resources and crew rest during such missions.²¹ Since 2009, the People's Liberation Army-Navy (PLA-N) has taken part in anti-piracy patrols in the Gulf of Aden, and they were able to do it without a base in the region, capable of adequately supplying their admittedly limited forces.²² From 2008-2015, China sent 21 escort fleet, more than 60 ships and vessels to the Gulf of Aden waters off Somalia escorting.²³ By the 2015, China had 50 ships docked in the port of Djibouti.²⁴

However, the PRC is not the only one showing interest in this place on the map. The port of Djibouti hosts the operations management of an anti-Somali pirate operation involving the U.S., Great Britain, France, Germany and Spain. In addition, there are Qatari military personnel in the country. After the military conflict of

²⁰ *China Is Setting Up Its First Military Base in Africa*, War is Boring, 25.11.2015. <http://warisboring.com/articles/china-is-setting-up-its-first-military-base-in-africa/>

²¹ Ходаренок М., укр. соч.

Beijing was upset that the U.S. and France have dedicated naval berths in Djibouti, while China does not. At the moment, only a few countries in the world have military bases outside their national territory. The undisputed leader in this regard is the U.S., which have military bases in 42 foreign countries.

²² *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power...?* op. cit.

²³ 中国将在吉布提建设后勤保障设施. 人民网/people.com.cn, 26.11.2015. <http://world.people.com.cn/n/2015/1126/c157278-27860707.html>

²⁴ 美司令: 中国在吉布提签署基地合同 但并不具有“挑衅性”. news.21cn.com, 26.11.2015. <http://news.21cn.com/world/guojisaomiaow/2015/1126/02/30314192.shtml>

Djibouti with Eritrea in 2008, a contingent of peacekeepers from the ME was deployed on the border disputed territory.²⁵ It should be noted that on the territory of the American military base known as Camp Lemonnier, a routine training of the American military contingent is taking place, while joint exercises with partners from France, Germany, Italy, Japan and other countries are held at a rented training ground.²⁶

A long-term partner for Washington and NATO, the Djibouti is presently home to US, Italian, Japanese and Pakistani military facilities,²⁷ where both the Doraleh Multipurpose Port and the country's only international airport are located.²⁸ Djibouti - the only permanent American military installation in Africa - is Washington's most important African ally and since 2002, the US uses its base in Djibouti, Camp Lemonnier with more than 4,000/4,500 troops deployed, to stage covert operations involving Remotely Piloted Aircraft (RPA), Predator UAVs and helicopters in Yemen, Somalia, and other nearby regions. The base is the principal hub for wider US counterterrorism campaigns throughout the region.²⁹ In 2014, Djibouti signed a 10-year, US \$ 630 million lease of the 100-acre Camp Lemonnier with the US. It earns over US \$ 60/63 million annually from the US.³⁰

Since gaining independence in 1977, Djibouti has retained a significant, albeit declining military presence of 1,450 French

²⁵ Бондунов Ал., укр. соч.

²⁶ Казанин М.В., *Оценки китайских специалистов значения военной базы «Кемп-Лемоньер» в Джибути для ВС США*, Институт Ближнего Востока, 29.09.2018. <http://www.iimes.ru/?p=48265>

²⁷ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power...*? op. cit.

²⁸ Andrea Ghiselli, *China's First Overseas Base in Djibouti, An Enabler of its Middle East Policy*, China Brief, Vol. 16, Issue 2, The Jamestown Foundation, 26.01.2016, p. 7, http://www.jamestown.org/uploads/media/CB_16_2_01.pdf

²⁹ Ankit Panda, *A Naval Base on the Horn of Africa for China?* op. cit.; Rob Edens, *China's Naval Plans for Djibouti: A Road, a Belt, or a String of Pearls?* The Diplomat, 14.05.2015. <https://thediplomat.com/2015/05/chinas-naval-plans-for-djibouti-a-road-a-belt-or-a-string-of-pearls/>

³⁰ Rajaram Panda, op. cit.

personnel (France pays US \$ 36 million a year to rent its base).³¹ Italy pays US \$ 2.6 million a year to rent its base with 90 personnel.³² In January 2017, Saudi Arabia signed an agreement with Djibouti on the deployment of its base in this country.³³ Shortly after, Japan established its first overseas property at its 30-acre outpost in Djibouti (US \$ 30 million a year to rent its base) under 200 personnel from its Maritime Self-Defense Forces for counter-piracy operations in 2011³⁴, China took the opportunity to expand its presence.³⁵ The Djibouti President Guelleh, who pursues a multi-vector policy and benefits from the country's geographical position, and who saw his country's future as a global hub for commercial transportation and wanted to turn his country into Singapore, supported China's right to protect its interests, like others.³⁶ Officially, China, like Japan, does not call its stronghold in Djibouti a military base.³⁷

China's PLA First Outpost Overseas

In 2013, a study report prepared by the National Defense University (NDU) of the Chinese People's Liberation Army (PLA) and submitted to China's Central Military Commission (CMC), chaired by President Xi Jinping, proposed building a Chinese military

³¹ Jean-Pierre Cabestan, *Djibouti, New Battlefield of China's Global Ambitions*, Journal of Political Risk, Vol. 7, No. 5, May 2019. <http://www.jpolarisk.com/djibouti-new-battlefield-of-chinas-global-ambitions/?stns=mo>

³² Шпунт Ал., Пул земли: как крошечная Джибути построила успешную экономику военных баз, ИА REGNUM, 08.12.2018. <https://regnum.ru/news/polit/2533949.html>

³³ Бондунов Ал., укр. соч.

³⁴ Ankit Panda, *A Naval Base on the Horn of Africa for China?* op. cit.

Japan spends about US \$ 9 million a year on its operation, the lease terms of which were not disclosed.

³⁵ Peter A. Dutton Isaac B. Kardon Conor M. Kennedy, *Djibouti: China's First Overseas Strategic Strongpoint*, China Maritime Report No. 6, The China Maritime Studies, U.S. Naval War College, April, New Port, Rhode Island, 2020, p. 3. <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=cmssi-maritime-reports>

³⁶ *Китай строит военную базу в Аденском заливе*, ИА REGNUM, 03.02.2015. <http://regnum.ru/news/economy/2070231.html>

³⁷ Бондунов Ал., укр. соч.

base in Djibouti.³⁸ But uncertainties remained where the base would be located, to the north in Obock along the northern coast of the Gulf of Tadjoura or at the port of Doraleh to the west of Djibouti City.³⁹ In November 2015, China publicly confirmed that it would establish a facility in Djibouti. In late January 2016, the two sides "reached consensus" on the terms under which the facilities would be built.⁴⁰ On November 26, 2015, the Chinese government signed a 10-year agreement with IOG's Djibouti to set up a navy base to serve as a logistics hub for the PLA-N ships engaged in anti-piracy operations off the coast of Yemen.⁴¹ China's agreement with Djibouti allows for the presence of up to 10,000 Chinese troops through 2026.⁴² The base would cost some US \$ 100 million a year.⁴³

On July 11, 2017, the PLAN's deployed ships from the South Sea Fleet to officially open the military base in Djibouti⁴⁴, and on August 1 of the same year, China's PLA opened its first outpost overseas at the Djibouti Multipurpose Port (DMP) in Doraleh to the west of the capital. It located 8 miles from the center of Djibouti, and all bases of other NATO and Japanese powers are located near the international airport in the south, less than 8-11 km.⁴⁵

It is worth to note that in 2012, Beijing decided to finance the construction realized by a Chinese company, of a new terminal in DMP in Doraleh. At the same time, the China Merchant Holding International - part of the state-owned shipping conglomerate China Merchant Group - bought a 23.5 % share in the company that has

owned and operated DMP since 2017 (the rest is controlled by the Djiboutian government).⁴⁶ China Merchant Group - has announced it will provide a large share of a US \$ 590 million investment necessary to upgrade the DMP.⁴⁷ Although desert and volcanoes occupy 90 % of the land of Djibouti, and the country is extremely short of natural resources, the team built the base in less than a year, with communication facilities and logistics support facilities basically reaching the same standards as in China.⁴⁸

In addition, the Djibouti-Addis Ababa railway is expanding to DMP. Built by the China Railway Group Limited (known as CREC) and the China Civil Engineering Construction Corporation (CRCC), the Ethiopia-Djibouti 752.7-km railway linking Addis Ababa, Ethiopian capital and Djibouti's port in Djibouti, is Africa's first modern electrified railway.⁴⁹ The railway was inaugurated in October 2016 and has a designed hourly speed of 120 km with a total investment of US \$ 4 billion.⁵⁰ It was financed by the Ethiopian government and by a loan from China's Exim Bank and is expected to connect the landlocked country Ethiopia to the maritime trade routes of the Gulf of Aden and the Red Sea.⁵¹ It completely replaces a long-defunct French line built in the early 20th century, and will reduce travel time between the two cities to 10 hours from the two to three days it currently takes to navigate the congested potholed roads

³⁸ Ibid.

³⁹ Andrea Ghiselli, op. cit., p. 7.

⁴⁰ *Djibouti - China Naval Base*, op. cit.

⁴¹ Interview: *Ethiopia-Djibouti Railway Paves Way for Chinese Standards "Going Abroad"*, Xinhua, China.org.cn., 05.10.2016. http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2016-10/05/content_39429673.htm

⁴² *Ethiopia, Djibouti Launch Africa's First Modern Electrified Railway*, Xinhua, English.news.cn., 05.10.2016. http://news.xinhuanet.com/english/2016-10/05/e_135733755.htm

⁴³ Istvan Tarrosy, Zoltán Vörös, *China and Ethiopia, Part 2: The Addis Ababa-Djibouti Railway*, The Diplomat, 22.02.2018. https://thediplomat.com/2018/02/china-and-ethiopia-part-2-the-addis-ababa-djibouti-railway/?utm_content=buffer40a1&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer

³⁸ *Djibouti - China Naval Base*, GlobalSecurity.org. <https://www.globalsecurity.org/military/world/djibouti/forrel-prc-base.htm>

³⁹ Andrea Ghiselli, op. cit., p. 7.

⁴⁰ Ankit Panda, *Confirmed...*, op. cit.

⁴¹ Anthony Kleven, op. cit.

⁴² *China Opens New Djibouti Military Base*, Africa Times, 01.08.2017. <https://africetimes.com/2017/08/01/china-opens-new-djibouti-military-base/>

⁴³ Anthony Kleven, op. cit.

⁴⁴ Tyler Headley, *China's Djibouti Base: A One Year Update*, The Diplomat, 04.12.2018. <https://thediplomat.com/2018/12/chinas-djibouti-base-a-one-year-update/>

⁴⁵ Jean-Pierre Cabestan, op. cit.

crossed by 1,500 trucks a day.⁵² In fact, Djibouti is a window to Ethiopia that China cannot ignore.

After DP World of Dubai⁵³ lost control of the Djibouti Container Port (DCP) located near Doraleh, in February 2018, Djibouti asked Pacific International Lines, a Singapore-based company that had established a "strategic partnership" with Chinese traders, to expand DCP's operations. And, along with DMP and DCP, in 2017, China Merchants began to build the Djiboutian International Free Trade Area (DIFTZ), where it seeks to attract the logistics companies and big data companies (IZP, for example) involved in BRI.⁵⁴ This Chinese-run zone with a turnover of US \$ 1 billion covers an area of 4,800 hectares. The DIFTZ focuses on logistics, export processing, financial support, manufacturing and duty-free merchandise.⁵⁵

China provides nearly 40 % of funding for Djibouti's large-scale infrastructure and investment projects by 2018. The Import-Export Bank of China has loaned Djibouti nearly US \$ 1 billion.⁵⁶ Another notable investment is the Ethiopia-Djibouti Water Pipeline,⁵⁷ a bulk terminal (for potash) at Tadjourah, a salt extraction plant at Lake Assal, water, gas, and oil pipelines, and a liquefaction plant.⁵⁸

As for the Chinese naval outpost, it will be a combination of weapons and ammunition depots, moorings for Chinese Navy ships and a helipad. There were technological buildings and sea containers at the facility (some of them with Chinese flags).⁵⁹ When approaching the base from the water side, coordination and overcoming of a

number of protective fences and security posts are required. There are several other defensive positions inside the base itself. When attacking the base, the Marines located there will be involved. The base houses ZBD-09 armored infantry vehicles and ZTL-11 assault guns. They are armed with a variety of automatic cannons, anti-tank missiles and large-caliber cannons.⁶⁰

Although the PLA remained low-key and the training of its personnel remained unimpressive, in 2018 it completed the construction of a new pier, which is directly connected to its base, and will allow the large ships of the PLA Navy to dock.⁶¹ The length of the pier is such that the largest Chinese ships can moor there, including aircraft carriers (with a pier length of 330 meters, the length of the same Liaoning aircraft carrier is 304 meters), helicopter carriers and nuclear submarines. If necessary, it can easily accommodate four of China's nuclear-powered submarines. But this is still relatively limited, so it seems natural that China will seek to increase the piers. A new activity may point to a second embankment or a pier near the first. Now, there periodically stop Chinese destroyers and frigates passing into the Mediterranean and operating in the Horn of Africa.⁶²

The Port of Djibouti can accommodate vessels drawing up to 18 meters of water, including China's aircraft carrier or its largest forward-deploying warship, the Type 071 LPD. From Djibouti, China's Shaanxi Y-8 class maritime patrol aircraft can cover most of the Arabian Peninsula and northern and central Africa without refueling.⁶³

In September 2017, Chinese troops stationed at Doraleh base held their first exercises. The maneuvers took place as part of the

⁵² *Chinese-built Railway Opens Linking Ethiopia to Djibouti*, FRANCE 24, 06.10.2016. http://m.france24.com/en/20161005-chinese-built-railway-opens-linking-ethiopia-djibouti?ref=fb_j&utm_source=dvr.it&utm_medium=facebook

⁵³ DP World (Dubai Port World) is one of the world's largest port operators.

⁵⁴ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*

⁵⁵ Шпунт Ал., *указ. соч.*

⁵⁶ Anthony Steriotti, *The Significance of China's 'String of Pearls Strategy'*, SSRN, Spring 2017, p. 19.

⁵⁷ Tyler Headley, *op. cit.*

⁵⁸ Anthony Steriotti, *op. cit.*, p. 19.

⁵⁹ Холаренюк М., *указ. соч.*

⁶⁰ Босерман М., *Неприступная современная крепость ВМС Китая. Что скрывает база в устье Красного моря?* Наука и техника, 18.05.2020, <https://naukatehnika.com/dzhibuti-nepriступnaya-sovremennaya-krepost-vms-kitaya.html>

⁶¹ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*

⁶² Босерман М., *указ. соч.*

⁶³ Anthony Kleven, *op. cit.*

training of the Djibouti National Gendarmerie and were intended, as noted in the official releases, to test practical combat readiness in conditions when military personnel and police officers are faced with extreme heat and humidity - all ubiquitous in Djibouti, as well as in other parts of Africa.⁶⁴

The construction of a military base in Djibouti shows a symbolic or significant shift in China's foreign security policy, and the signing and enactment of an agreement on access to armed forces in Djibouti will help the PLAN to establish its roots in a vital region, ensuring sustainable and significant growth in the China's naval activity.⁶⁵

The Djibouti Hub as a Point of Intersection for the Development of the String of Pearls Strategy

In recent years, PRC has created one of the most powerful naval forces in the world, capable of not only demonstrating its presence, but also acting as the main force, capable of hitting targets inside the country, conducting large ambitious landing operations, etc. For the Chinese, long-distance trips from a few months to half a year have become commonplace, as they create a completely new generation of sailors, spending their lives at sea and undergoing very expensive preparation.⁶⁶ Chinese President Xi Jinping recently announced its intention to establish in 2020 the structure of the United/Joint Operational Command as part of a large-scale reform of the armed forces of the country aimed at increasing its ability to conduct operations abroad.⁶⁷

The establishment of a base in Djibouti is a clear indication that China is becoming a full-fledged maritime power along with France

and Great Britain, if not to speak of the US or Russia. In the surface fleet, especially in the area of landing ships, the Chinese are not only ahead of modern Russia, but even superior in power to the Soviet Union in the mid-1980s. The Chinese navy has shown signs of increased activity, and its surface and submarine fleets are increasingly showing their presence across the ocean, from Latin America and Africa to the Black and Baltic Seas, gradually turning into a real ocean fleet.⁶⁸

The fact is that in China's growing global military engagement policy, stretching from the South China Sea to East Africa, and in spreading its power throughout the world,⁶⁹ China needs a strong navy and naval bases like Djibouti, which will allow Beijing to concentrate significant naval forces—above all, the PLAN—in the strategically important areas of the Indo-Pacific region (IPR) and to secure its interests abroad, including via the use of its armed forces, and also could be a harbinger of further arrival in the region.⁷⁰

However, in order to distinguish China's actions from those of the "Western and Japanese imperialists", Chinese military thinkers adopted a special term: "strategic strong point", which has different meanings depending on the context used. In some cases, it refers to a quasi-alliance relationship, in other cases it is used in the context of foreign ports. The 2013 Science of military strategy describes them as places that "provide support for overseas military operations or act as a forward base for the deployment of military forces overseas". PLAN's new facility in Djibouti has been named China's first "overseas strategic strong point". Chinese experts state that China's strategic strong points offer benefits to host states and provide them with public security goods. Moreover, these facilities will not be used

⁶⁴ Шпунт Ал., укр. соф.

⁶⁵ *China is Setting up Its First Military Base in Africa*, op. cit.

⁶⁶ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power...?* op. cit.

⁶⁷ Белен И., *Китайцы в Джибути и тайна юных затворников*, Радио Свобода, 05.12.2015. <http://www.svoboda.mobi/a/27406789.html>

⁶⁸ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power...?* op. cit.

⁶⁹ Tyler Headley, op. cit.

⁷⁰ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power...?* op. cit.

for offensive operations, as is the case with foreign bases of other states.⁷¹

In this context, Beijing's MSR strategy is of great interest, which focuses on creating Chinese strongholds or "naval posts" with military or geopolitical influence along the Indian Ocean littoral, in the Persian Gulf and the Mediterranean Sea, called a "String of Pearls" - similar to the "Dual Use Logistics Facility".⁷² In 2004, the US defense contractor Booz Allen Hamilton (BAH) coined the term "String of Pearls" in a report submitted to the Office of Net Assessment at the US Department of Defense to describe China's strategy in the waters stretching south of the Eurasian continent. While the report, "Energy Futures in Asia", is not publicly available, those with access have consistently cited one line: *China is building strategic relationships along the sea lanes from the ME to the South China Sea in ways that suggest defensive and offensive positioning to protect China's energy interests, but also to serve broad security objectives.*⁷³

The point is that in recent years, Beijing has been making efforts to create its maritime infrastructure in the Indian Ocean by building ports and other infrastructures in less developed countries. Such initiatives are implemented in the form of financing offshore projects through grants, long-term soft loans and other concessions.

⁷¹ Conor Kennedy, *Strategic Strong Points and Chinese Naval Strategy*, China Brief, Vol. 19, Issue: 6, The Jamestown Foundation, 22.03.2019, <https://jamestown.org/program/strategic-strong-points-and-chinese-naval-strategy/>

⁷² Harutyunyan Aghavni, "String of Pearls" Strategy as a Measure for the Implementation of The Chinese Maritime Silk Road Initiative, Международный научный журнал "Современные востоковедческие исследования", Казань, International Science Journal "Modern Oriental Studies", Kazan, Vol. 2, No. 2, 2020, pp. 101-121, https://www.academia.edu/43643483/STRING_OF_PEARLS_STRATEGY_AS_A_MEASURE_FOR_THE_IMPLEMENTATION_OF_THE_CHINESE_MARITIME_SILK_ROAD_INITIATIVE

⁷³ Jessica Drun, *China's Maritime Ambitions: A Sinister String of Pearls or a Benevolent Silk Road (or Both)?* Center for Advanced China Research, Washington DC, 12.06.2017, <https://www.ecpwatch.org/single-post/2017/12/05/China's-Maritime-Ambitions-a-Sinister-String-of-Pearls-or-a-Benevolent-Silk-Road-or-Both>

Pakistan first struck a deal to develop the port of Gwadar, which is of great strategic importance to China, and then followed by the southern port of Hambantota Colombo in Sri Lanka, a number of East African ports and a couple of terminals in Bangladesh (Chittagong) and Myanmar (Sittwe), etc.⁷⁴

Actually, Chinese ambitions extended to Pakistan, Sri Lanka and Myanmar in the northern Indian Ocean; Djibouti, Yemen, Oman, Kenya, Tanzania and Mozambique in the western Indian Ocean; and Seychelles and Madagascar in the central South Indian Ocean. According to Beijing, these bases together would frame China's three strategic lines for "maintaining the safety of international maritime routes" and, ultimately "world stability".⁷⁵

Although the String of Pearls strategy, which extends throughout the IOR and ends in Djibouti, is primarily aimed at connecting the Horn of Africa with the IOR and the South China Sea, the Djibouti hub is likely to become a point of intersection of the future development of the String of Pearls and will ensure the development of this strategy in the Mediterranean Sea (via the Suez Canal) and further south along the African east coast reaching South Africa.⁷⁶

As part of the String of Pearls strategy, China seeks to create port bases - strategic pearls along the string - i.e. key nodes connecting critical Sea Lines of Communication (SLOC), in order to project power and safeguard Chinese oil imports, as well as developing infrastructures (railway lines) that will facilitate the transportation of energy resources to mainland China.⁷⁷ Strategic strong points will protect SLOCs - China's "lifelines" that run from the mainland through the South China Sea and through the Malacca Strait to the Indian Ocean with two main Bab-el-Mandeb and Hormuz straits at the

⁷⁴ Rajaram Panda, op. cit.

⁷⁵ Rob Edens, op. cit.

⁷⁶ Anthony Steriotti, op. cit., pp. 2-3.

⁷⁷ Jessica Drun, op. cit.

end. In fact, MSR connects ports of many countries along this route as part of the String of Pearls strategy, and the end of this "lifeline" is a strategic anchor in Djibouti - the PLAN's first support base.⁷⁸ The main task of creating a military base in Djibouti, Beijing poses the need to ensure the safety of the sea NSR (in particular, from Somali pirates off the African coast), which will pass from Quanzhou through Guangzhou, Beihai and Haikou to the Strait of Malacca with a stop in Kuala Lumpur crosses the Indian Ocean with stops in Calcutta (India), Colombo (Sri Lanka) and a transit stop in the Maldives, and then reaches Nairobi (Kenya). The route will pass through the Red Sea with a stop in Djibouti, and through the Suez Canal will allow to reach Athens (Greece) and Venice (Italy), where it will join the EBSR, which will run from China through CA and the Caucasus.⁷⁹

The String of Pearls strategy also allows China to deploy its security and intelligence forces throughout the Indian Ocean region (IOR).⁸⁰ Strategic strong points enable China to stabilize and control situations before they become crises, as well as serve as a pooling function for various intelligence sources to provide visualized real-time information support for PLAN operations overseas. This system will support PLAN's defensive strategy in its strategic strongholds, sea lanes and core areas of interest.⁸¹ The base in the port of Djibouti will also provide an airport to China and will improve the country's intelligence gathering capabilities in the Arabian Peninsula, Egypt, Libya and Central Africa and other places.⁸² The location of the installation in Djibouti also makes strategic sense, since Obock is an eavesdropping device from the only brick and mortar complex in the

U.S. on the African continent, from where Washington launches its drones at Al-Shabaab and Al-Qaeda targets.⁸³

With the establishment of the Djibouti logistics base, the Chinese escort fleet crew will not only be able to land and rest regularly, but transportation and supplies should not rely entirely on domestic delivery. Some of the supplies can even be airlifted, which can greatly improve the quality of life of the officers and soldiers sent out.⁸⁴ Thus, overseas strategic strongholds by effectively shortening the replenishment intervals can support the long-range capabilities of the armed forces and will be the next step in creating an "overseas support system" to support escort operations in larger missions in wider areas, especially near crisis regions, and situations.⁸⁵

The military base will also allow China to provide a protection shield for its citizens in Djibouti and the greater Horn of Africa region, which it cannot do now in other parts of Africa.⁸⁶ The evacuation operation during the Libyan crisis in 2011 is a case in point, illustrating that measures to safeguard overseas interests require substantial diplomatic manoeuvres, and sometimes intensive cooperation from other states in affairs that China has traditionally perceived as strictly internal.⁸⁷ In April 2015, the Chinese Navy evacuated 50-plus nationals from strife-torn Yemen.⁸⁸

⁷⁸ Anthony Kleven, op. cit.

⁷⁹ *Djibouti - China Naval Base*, op. cit.

⁸⁰ Conor Kennedy, op. cit.

⁸¹ François Dubé, *China's Experiment in Djibouti*, *The Diplomat*, 05.10.2016. <http://thediplomat.com/2016/10/chinas-experiment-in-djibouti/>

⁸² Mathieu Duchâtel, Oliver Bräuner, Zhou Hang, *Protecting China's Overseas Interests. The Slow Shift away from Non-interference*, Policy Paper, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), June 2014, p. 5.

In March 2011 China was forced to hastily evacuate more than 35,000 of its citizens, many of them oil or construction workers, from Libya, as the regime of Muammar Gaddafi collapsed. This incident illustrated the severe and growing threats to both Chinese interests and citizens in crisis zones around the globe. The global expansion of China's interests thus raises serious questions about the sustainability of one of China's key traditional foreign policy guidelines: the noninterference principle.

⁸³ Rajaram Panda, op. cit.

⁷⁸ Conor Kennedy, op. cit.

⁷⁹ Pale Sofia, *Where Will First Chinese Overseas Military Bases Spring Up?* *Nea Eastern Outlook*, 24.05.2016. <https://journal-neo.org/2016/05/24/where-will-first-chinese-overseas-military-bases-spring-up/>

⁸⁰ Anthony Steriotti, op. cit., pp. 2-3.

⁸¹ Conor Kennedy, op. cit.

⁸² 美司令：中国在吉布提签基地合同 但并不具有“排他性”，op. cit.

Of course, the creation of the piece of maritime military infrastructure in Middle East and North Africa (MENA) assists the Chinese Navy in fulfilling its international obligations, first and foremost, its peacekeeping missions under the auspices of the United Nations (UN).⁸⁹ China became the second-largest contributor (10.2 %) to the UN peacekeeping budget 2016-2018, only next to the United States. Beijing set up a permanent peacekeeping police squad and built a peacekeeping standby force of 8,000 troops, as well as train 2,000 foreign peacekeepers and carry out 10 mine-sweeping assistance programs.⁹⁰

China is involved not only in various peacekeeping activities, but also helps in the training of the African armed forces. Xi Jinping in 2015 pledged to allocate about US \$ 60 million for the formation of the African Standing Forces. There are over 1 million Chinese citizens on the African continent.⁹¹ Since 1990, over 30,000 Chinese peacekeepers have served overseas on more than 20 UN peacekeeping missions. More than 2,400 Chinese peacekeepers are operating in seven African task areas including Mali, Liberia and the Democratic Republic of the Congo.⁹² China also has experience in peacekeeping missions, such as in South Sudan in 2015.⁹³

China intends of stationing 1,000 troops in Djibouti, mostly veterans from the contingents that participated in past UN peacekeeping operations.⁹⁴ From Djibouti, the PLA can not only more quickly send peacekeepers to various United Nations missions in

MENA, in which China participates; better protect Chinese interests and citizens at risk in MENA, and even help secure the BRI.⁹⁵

Thus, the Chinese base in Djibouti can be not just a military outpost, but also a training experiment for future bases on the continent, especially in the fight against piracy and terrorism in places like the Horn of Africa.⁹⁶ In fact, the naval base in Djibouti, which represents the "first pearl of a necklace" that unfolds along the sea route connecting China to the MENA, should be seen as a step, albeit modest, in a longer and more significant path towards realizing China's national, global and military aspirations.⁹⁷

The New Global and Maritime Ambitions of Traditionally Continental Power and the Noninterference Principle

Although China has always been consistent in its rhetorical support for noninterference, in recent years, a policy debate has emerged regarding the principle's sustainability. Furthermore, normative developments in the international system continue to challenge the traditional primacy of state sovereignty. Meanwhile, China's embrace of economic globalization entails protecting its expanding webs of overseas interests, which often calls for a more engaging and proactive foreign policy than the strict form of non-interference would normally allow.⁹⁸

Beijing's initial justification for opening the PLA base was its participation in 2008 in the fight against pirate attacks on civilian ships off the coast of Somalia, which contradicted a long-held policy condemning the creation of such facilities by the great and "imperialist" powers.⁹⁹ The Chinese did not officially call their strongholds military bases, claiming that they do not have military bases abroad. But de facto they negotiate with the governments of

⁸⁹ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power Status?* Sputnik, 30.11.2015. <http://m.sputniknews.com/military/20151130/1030992194/china-djibouti-great-naval-power.html>

⁹⁰ *China's Participation in UN Peacekeeping Missions*, Xinhua, 02.06.2016. http://news.xinhuanet.com/english/2016-06/02/c_135407500.htm; Harutyunyan Aghavni, *Chinese One Belt...*, op. cit., p. 22.

⁹¹ Михайличенко К.М., укр. соч., стр. 63-64.

⁹² Harutyunyan Aghavni, *Chinese One Belt...*, op. cit., p. 22.

⁹³ Rajaram Panda, op. cit.

⁹⁴ Andrea Ghiselli, op. cit., pp. 7-8.

⁹⁵ Jean-Pierre Cabestan, op. cit.

⁹⁶ Tyler Headley, op. cit.

⁹⁷ François Dubé, op. cit.

⁹⁸ Mathieu Duchâtel, Oliver Brünnler, Zhou Hang, op. cit., p. 5.

⁹⁹ Jean-Pierre Cabestan, op. cit.

these countries on the calls of their ships for maintenance and replenishment.¹⁰⁰

After the opening of the Djibouti base, while foreign media call the new facility of Djibouti a "military" base, China avoids using overt military terminology to describe the base, "preferring instead to use the terms 'support facilities' or 'logistical facilities'", which "will ensure China's performance of missions, such as escorting, peace-keeping, humanitarian aid and search-and-rescue humanitarian operations in Africa and West Asia."¹⁰¹ China maintains that the base is primarily for non-military activities and that "the Djibouti base has nothing to do with an arms race or military expansion, and China has no intention of turning the logistics center into a military foothold". In addition to its basic supporting role, the Djibouti base will also perform other functions including:

- *military cooperation,*
- *joint exercises,*
- *evacuating and protecting overseas Chinese and emergency rescue,*
- *jointly maintaining security of international strategic seaways,*
- *intelligence collection,*
- *non-combat evacuation operations,*
- *peacekeeping operation support, and counterterrorism.*¹⁰²

In fact, presented as a logistical support, and not a full-fledged naval base (from 1000 to 2000 people), the PLA's presence in this strategic location is changing the situation not only in this part of the world, but also around the world. And China's growing military presence in Djibouti clearly underlines the new global and especially maritime ambitions of this traditionally continental power.¹⁰³

¹⁰⁰ Бовдунов А.Л., ука. соч.

¹⁰¹ Charlotte Gao, *China Officially Sets Up Its First Overseas Base in Djibouti*, The Diplomat, 12.07.2017. <http://thediplomat.com/2017/07/china-officially-sets-up-its-first-overseas-base-in-djibouti/>

¹⁰² Tyler Headley, *op. cit.*

¹⁰³ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*

However, despite the obvious benefits for Djibouti, which will receive many benefits from the Chinese project, namely: large investments, the development of transport infrastructure, services, production, etc., the PRC, realizing its national interests in one of the key countries at MSR, will receive several times more benefits.¹⁰⁴ Thanks to its large infrastructure projects, China today holds the lion's share of Djibouti's external debt: 77 % of its GDP (US \$ 1.4 billion) of a total of 88 % of GDP at the end of 2018. It is obvious that Djibouti also cannot pay off interests (10 % of GDP in 2018), as well as the bulk of this debt in the next few years. Extending China's term to pay off its loans will not solve the problem, because most Chinese projects in Djibouti lose money: train, DIFTZ, and even DMP, whose income cannot go to China Merchants. But largely indebted to China, it will have to make concessions that will strengthen China's influence in that country.¹⁰⁵ It is not surprising that Djibouti was in the top five most indebted countries along with Kyrgyzstan, Tonga, the Maldives and the Republic of Congo.¹⁰⁶

It is also less convincing that Beijing's interest in installing a base in Djibouti may lie in ensuring energy security, since, despite their overall strategic importance as intensive sea routes, the waters of the Red Sea and the Bab el-Mandeb Strait, through which, according to 2013 data only 4 % of imported natural gas passes to China, and 3% of oil imports, are significantly behind the Strait of Hormuz and Malacca in terms of their importance for the safety of energy imports from China. 18 % of China's natural gas imports and 43 % of crude oil

¹⁰⁴ Михайличенко К.М., ука. соч., стр. 64.

¹⁰⁵ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*

¹⁰⁶ *Кыргызстан попал в топ-5 главных должников Китая. Половина кредитов выскречена*, Информационно-аналитический Центр по изучению общественно - политических процессов на постсоветском пространстве (ИАЦ МГУ), 10.07.2019. [76](https://ia-centr.ru/publications/kyrgyzstan-popal-v-top-5-glavnykh-dolznykhov-kitaya-polovina-kreditov-vyskrecchena/?fbclid=IwAR2bFXuy3kTXPvsMIRBsU4JL0d4D96QPXhqeGjUlZDy6JlhbhDStajzDSQ; Harutyunyan Aghavni, On Some Obstacles... op. cit., p. 142.</p></div><div data-bbox=)

imports pass through the Strait of Hormuz, while Malacca is a transit route for 30 % of China's natural gas imports and 82 % of China's crude oil.¹⁰⁷ But a deeper agenda includes China's oil interests and its arms market, on a wider scale, Africa's huge share. Chinese companies are investing heavily in the extraction of huge resources of the continent, the creation of infrastructure and production. The participation of tens of thousands of Chinese firms in various projects in Africa raises accusations that China is the "largest colonizer" of our time, and concerns about China's dominance and control over the economies of some African countries are growing.¹⁰⁸

It should also be noted that the Djibouti base was constructed within the context of allowing China to create their base over the US' objections.¹⁰⁹ The rise of the Chinese fleet, its intentions to build an ocean-going fleet and overseas bases, in particular a base in Djibouti, cannot but worry the US, formerly the world's only maritime superpower, and may lead to a deterioration in relations between the PRC and the US, forcing the latter to work to strengthen the concept of containing Beijing.¹¹⁰ Naturally, the US would not want Chinese military aircraft, including unmanned aerial vehicles, to fly near American facilities.¹¹¹

Sensitive to national security concerns, Washington actively protested the 2014 security and defense agreement between Djibouti and Beijing, and agreed to double the rent it paid for Lemonnier, hoping to keep President Guelleh on his side, accused by political opponents of intent to run for a fourth presidential term. On the eve of the May visit of US Secretary of State John Kerry, US lawmakers even sent a letter calling for Guelleh's double standards of

Washington, as well as its long-standing human rights violations and autocratic tendencies.¹¹² Washington feared that if they got too close to China, Guelleh might be tempted to impose restrictions on US access to the base, which would seriously affect Western efforts to gather information on the Islamic State and Qaeda.¹¹³

Moreover, the US took note of Chinese operations in the western Indian Ocean, in 2015 for the first time confirming the deployment of Shang and Song-class nuclear submarines. The emergence of submarines in Obock could mean that China will view the Djibouti base as a naval base designed to fully support PLAN's expansion into Western Asia and beyond. The point is that nuclear submarines armed with YJ-18 supersonic anti-ship missiles typically aren't necessary for humanitarian assistance or anti-piracy missions.¹¹⁴

Some commentators have suggested that Beijing may seek to "curb Western influence" in Africa and the Middle East with plans to open a Chinese military facility in Djibouti. It is believed that China's diplomatic efforts to create a naval logistics center for patrol boats in Djibouti demonstrate that "Beijing is in Africa for a long time" and that it can ultimately play the role of "removing Western influence in the region and providing access to the continent's vast mineral resources". Russian experts suggest the base is more than a sign that China is poised to become a great maritime power.¹¹⁵

India as well may continue to be wary of Beijing's growing presence in the Indian Ocean under the B&R framework.¹¹⁶ Djibouti's position on the northwestern edge of the Indian Ocean has fueled worries in India that it would become another of China's String of

¹⁰⁷ Ankit Panda, *A Naval Base on the Horn of Africa for China?* op. cit.

¹⁰⁸ Rajaram Panda, op. cit.

¹⁰⁹ Tyler Headley, op. cit.

¹¹⁰ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power Status?* Sputnik, 30.11.2015. <http://m.sputniknews.com/military/20151130/1030992194/china-djibouti-great-naval-power.html>

¹¹¹ Ходаренок М., укр. соф.

¹¹² Rob Edens, op. cit.

¹¹³ Anthony Kleven, op. cit.

¹¹⁴ Ankit Panda, *Confirmed...*, op. cit.

¹¹⁵ *China's Power Play in Djibouti: First Step to Great Naval Power Status?* Sputnik, 30.11.2015. <http://m.sputniknews.com/military/20151130/1030992194/china-djibouti-great-naval-power.html>

¹¹⁶ Sarah Zheng, *China Offers Loans to Djibouti as They Vow to Establish Closer Ties*, South China Morning Post, 23.11.2017. <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2121333/china-offers-loans-djibouti-they-vow-establish-closer>

Pearls of military alliances and assets encircling India, which include Bangladesh, Myanmar and Sri Lanka.¹¹⁷ Indian analysts and observers have long-feared that China's investment in civilian ports in the region is leading up to a sudden proliferation of dual-use or military facilities in the IOR.¹¹⁸ They believe that, thanks to the MSR initiative, Beijing aims to make China the center of the new order in Asia and the IOR by establishing control over many coastal states at strategic locations and choke points. Thus, China not only seeks strategic penetration into such small states, which are becoming vulnerable to Chinese proposals, but also creates an image of a strong but benevolent power, withering soft power under covert long-term strategic goals. Perhaps it's no coincidence that when concerns in some Asian capitals about China's geopolitical aims developed, Beijing quickly rebranded the String of Pearls as the MSR initiative.¹¹⁹

However, on the other side, NATO, Chinese and Japanese are making serious efforts to show that there is no ground for conflict in Djibouti between them, and each is busy with his own business. To this end, in October, 2018, the European Union's Joint Anti-Piracy Task Force in Djibouti and the PRC Navy held a joint exercise to coordinate the practical suppression of pirate attacks. Meanwhile, this cannot hide the fact that the Western powers are concerned about the expansion of China's presence outside the base, and if China seizes control of the Doraleh commercial port, "the consequences could be significant".¹²⁰

¹¹⁷ *China Sends Troops to Open Djibouti Military Base*, Bangkok Post, 12.07.2017, <http://www.bangkokpost.com/news/world/1285674/china-sends-troops-to-open-djibouti-military-base>

¹¹⁸ Ankit Panda, *Confirmed...*, op. cit.

¹¹⁹ Rajaram Panda, op. cit.

¹²⁰ Илһыт А.т., укс. соҳ.

Conclusion

The construction of a Chinese military base in Djibouti more than clearly demonstrates Beijing's intentions to expand its sphere of influence not only in the Indian Ocean, but also far beyond its borders. With the growth of global interests, growing geopolitical ambitions and manifestation of activity in matters of international security, China is transforming from a purely continental state into a global oceanic power, capable, if necessary, of defending its ever-growing interests in the world militarily.

China is promoting a "new concept of regional security" in the Indo-Pacific region, and establishing its military bases overseas, aimed at cooperating to protect interests without creating alliances, and to ensure the security of its global projects such as the BRI. It is believed that China is creating new military bases on the African continent and thereby increasing its potential as a deterrent, posing a threat to strategically important economic routes and corridors of the likely transfer of reinforcements. Strengthening the international potential of the PLA of China enables Beijing to not only effectively monitor the actions of potential adversaries, but also force them to spend more resources, taking into account many options for the development of events. The impression is that Chinese leaders are increasingly looking for opportunities to use their growing economic, diplomatic and military power to ensure their regional superiority and expand international influence, betting on a "new type of relationship with the leading powers" and wanting to build their interaction with them as an "almost equal" player.

Building a military base in Djibouti is a logical step for China, reflecting the ongoing development of its economic and military strategy. And although China, emphasizing its "anti-imperialist" policy, announced its refusal to create its own military formations beyond national borders, the rapid economic growth and development of the country's economic interests require a revision of the established principles. Thus, the establishment of a base in Djibouti can be seen as one of the results of China's changing military strategy and China's growing ambitions to balance its military and economic power.

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ԱՂԱՎՆԻ

ՋԻԲՈՒԹԻ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՏԵՐԿՐՅԱ ԱՄՐՈՑԸ
ԾՈՎԱՅԻՆ ՄԵՏԱՔՄԻ ԸՆԱԱՊԱՐՀԻ
ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՄ

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

1979 թ. հունվարի 8-ին՝ Չինաստանի և Ջիբութիի միջև դիվանագիտական կապերի հաստատումից ի վեր, երկու երկրների միջև հարաբերությունները կայուն զարգացում և առաջընթաց են ապրել: Ջիբութին, որը հայտնի է որպես «աշխարհի ծովային մայրաքաղաք», 2000-ականներից դարձել է աֆրիկյան մայրցամաքի ծովային հաղորդակցություններին սպառնալիք ներկայացնող ահաբեկչական խմբավորումների դեմ պայքարի նպատակով ձևավորված միջազգային ուժերի ու կոալիցիաների (այդ թվում՝ չինական) գլխավոր հենակետը:

Վերջին տարիներին Ջիբութիի՝ որպես Ասիան, Աֆրիկան և Եվրոպան միմյանց կապող առանցքային ծովային հանգույցի հանդեպ Չինաստանի աճող եետարբրթությունը մեծապես պայմանավորված է միջազգային ծովային երթուղիների և նավահանգիստների նկատմամբ վերահսկողություն հաստատելու հարցում Պեկինի դրսևորած հավակնություններով: Այն Չինաստանի «Մեկ գոտի, մեկ ուղի» ռազմավարության մաս է կազմում, որի ծովային բաղկացուցիչ՝ «21-րդ դարի Ծովային Մետաքսի ճանապարհի» երկայնքով նախատեսված երթուղիների կայունության և անվտանգության ապահովման նպատակով Պեկինը «հյուսում» է լոգիստիկ կենտրոններից և հենակետերից կազմված յուրահաստուն «Մարգարտի շարան»: Ջիբութիում կարուցված չինական առաջին ծովային ռազմահանգրվանը համարվում է այդ «շարանի» կարևոր ծայրակետերից մեկը:

YEVA HARUTYUNYAN

JAPAN'S ENERGY POLICY IN CENTRAL ASIAN REGION

After the collapse of the Soviet Union, 5 "Stans" (Kazakhstan, Uzbekistan, Tajikistan, Turkmenistan and Kyrgyz Republic) of Central Asian (CA) states became independent. There are many unresolved issues between the states of the region, such as territorial, water distribution, security issues, and etc, which impede the processes of economic development, as well as the processes of cooperation and integration of the region. Despite the fact that the Central Asian states have so many unresolved problems, they attract the attention of the powers and regional states due to their rich underground resources of petroleum, natural gas, gold and uranium ore. Thus, Turkmenistan reportedly has proven oil reserves of approximately 546 million barrels, although some reports claim that oil reserves reach 1.7 billion barrels and proven natural gas reserves are approximately 7.5 trillion cubic meters (tcm), which ranks Turkmenistan in the fifth place after Russia, Iran, Qatar and Saudi Arabia in terms of its natural gas reserves.¹ Similarly, according to reports, Uzbekistan has 594 million barrels of proven oil reserves with an estimated natural gas reserves of 1.8 tcm. It is said that Kazakhstan has about 21 billion barrels of oil and significant proven reserves of natural gas of 2.4 tcm.² Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan have gold reserves and Kazakhstan has the world's largest uranium reserves.³

Japan's relationships with Central Asian states have been constructive and based on mutual respect since the establishment of

¹ The World Factbook, *Natural Gas - Proved Reserves*, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/273rank.html#TX>

² *Kazakhstan: Oil Reserves Could Exceed Oil Reserves of Former USSR Review of Current Projects*, Journal of Energy Exploration & Exploitation, Vol. 13, Issue 1, 1995, p. 79; Len Ch., *Japan's Central Asian Diplomacy: Motivations, Implications and Prospects for the Region*, China and Eurasia Forum Quarterly, Vol. 3, No. 3, 2005, p. 128. https://isdpcu/content/uploads/images/stories/isdpcu-main-pdf/2005_Jen_japans-central-asian-diplomacy.pdf

³ Mukhitidinova N., *Central Asia*, UNESCO Science Report: Towards 2030, UNESCO Institute for Statistics, July 2014, p. 365. https://en.unesco.org/sites/default/files/user15_central_asia.pdf

diplomatic relations in 1992. Japan is interested in cooperation with the countries of CA to help overcome the problems that exist between the states of the region and to support the integration of CA to ensure economic development. Undoubtedly, CA is also considered a region of alternative energy resources for Japan, since Tokyo is interested in diversifying its energy sources, which are highly dependent on the Middle East. Therefore, Japan launches the activation of the Old Silk Road strategy in CA, referred to in the literature as the Energy Silk Road or the 21st Century Silk Road.⁴

The Japanese presence in CA was maintained through two main channels. One of them is Official Development Assistance (ODA) for the region, which is manifested in grants, technical cooperation, low-interest and interest-free loans and other forms of financial assistance, which accounted for more than US \$ 2.5 billion over the years.⁵ Another channel of Japan's presence in the region is the active participation of Japanese business in promoting Tokyo's economic interests in the region. In this regard, the Japanese government sought to contribute to the development of energy-related projects in these oil, gas, and uranium-rich countries and to provide some of these energy resources for export to Japan.⁶

To describe the trend in Japan's energy policy in CA, we divided it into three phases.

The first phase began from 1992 to 1996 and may be called cognitive policy. During this period, Japan took the first step to understand the possibility of potential cooperation with the newly

independent states. So, in May 1992, Japanese Foreign Minister Watanabe Michio visited CA, and this marked the beginning of Japan's support for the nascent republics in the region in the form of development assistance. It is worth noting that donations by ODA from Japan to five CA countries in 1993 amounted to US \$ 2.57 million, which reached US \$ 108.48 million and US \$ 242 million by 2008 and 2016, respectively.⁷

In addition, Japanese companies are beginning to conduct a feasibility study for the development of the oil and gas transportation system in CA. So, in 1992, Mitsubishi Corporation planned to carry out a feasibility study for the creation of a 7000 km pipeline for transporting gas from Turkmenistan through Kazakhstan to the oil fields of the Tarim Basin in Western China,⁸ as well as an oil pipeline from Western Kazakhstan to Kumkola.⁹

Preliminary research was launched together with Exxon's Esso China unit and the China National Petroleum Corporation (CNPC).¹⁰ The following year, in 1993, the Japan National Oil Corporation (JNOC) similarly announced the implementation of a fully-fledged feasibility study in Turkmenistan, Uzbekistan and Kazakhstan for commercial oil and gas production.¹¹ Later, it was reported that an additional study based on the earlier preliminary study reported in 1992, was undertaken in September 1995 between Mitsubishi, Exxon

⁴ Dadabaev T., "Silk Road" as Foreign Policy Discourse: The Construction of Chinese, Japanese and Korean Engagement Strategies in Central Asia, *Journal of Eurasian Studies*, Vol. 9, Issue 1, 2018, pp. 30-41. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366517300222>

⁵ Rakhimov M., *Central Asia and Japan: Bilateral and Multilateral Relations*, *Journal of Eurasian Studies*, Vol. 5, 2014, p. 78.

⁶ Dadabaev T., *The Evolution of Japanese Diplomacy towards Central Asia since the Collapse of the Soviet Union: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe*, Vol. 17, Baden-Baden: Nomos, 2012, p. 445.

⁷ *ODA by Region Central Asia and the Caucasus*, Website of Minister of Foreign Affairs of Japan. <https://www.mofa.go.jp/files/000406644.pdf>; Nazarmuhamedov B., *Japan's ODA Policy toward Central Asia and the Caucasus: An Analysis of Japanese Assistance to Economic Development in Kyrgyzstan and Armenia*, *Journal of International and Advanced Japanese Studies*, Vol. 10, March 2018, p. 171.

⁸ *Mitsubishi to Study Gas Pipeline for Central Asia*, *Yomiuri News Service*, 28.12.1992, p. 6.

⁹ Добринская О., *Энергетическая дипломатия Японии и Центральной Азии*, Ежегодник, Япония, 2011, стр. 39.

¹⁰ Standing J., Stroth S., Exxon, *Others to Study Asian Pipeline Project*, *The Houston Chronicle*, 23.08.1995, p. 1.

¹¹ *Japan Seeks Output of Oil, Gas in Central Asia States*, *The Daily Yomiuri*, 31.03.1993, p. 6.

and the CNPC to study the feasibility of the gas pipeline linking Turkmenistan to Japan, through the Tarim Basin (China) until South Korea.¹² This project is known as the “Energy Silk Road Project.”¹³

It is noteworthy that due to the efforts of Japan, despite the fact that the new independent CA states have become members of the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), these states should also be accepted into the Asian Development Bank (ADB)¹⁴. This was an unprecedented agreement, since the CA republics were able to obtain loans from both banks. Loans received from ADB were aimed at integrating CA countries, strengthening regional cooperation and overcoming isolation through the construction of roads, railways, power plants, pipelines, bridges, border crossings, and other infrastructures throughout the region.¹⁵

The second phase of Japan’s CA energy policy (1997 - 2003) began after the Prime Minister Hashimoto announced the concept of “Eurasian Diplomacy” and, more specifically, “Silk Road Diplomacy” in a speech delivered in 1997.¹⁶ He outlined Japan’s foreign policy not only in relations to Russia and China, but also to a large extent in relation to the CA states (“Silk Road Diplomacy”) and the Caucasus region. Hashimoto set out a vision in which Japan would seek to improve its relations with the CA states in order to strengthen political and economic stability. Tokyo will help to integrate them into the international community and, thus, will contribute to the establishment of a “peaceful Eurasian continent” through enhanced cooperation.

¹² Standing J., Stroth S., opt. cit., p. 1.

¹³ Kuen-Wook Paik, *Gas and Oil in Northeast Asia*, London: Royal Institute of International Affairs, 1995, p. 186.

¹⁴ Kazakhstan and Kirgiz Republic joined to ADB in 1994, Uzbekistan – in 1995, Tajikistan in 1998 and Turkmenistan in 2000. See at: www.adb.org

¹⁵ *ADB’s Work in Regional Cooperation and Integration*, Asian Development Bank. <https://www.adb.org/themes/regional-cooperation/overview>

¹⁶ *Address by Prime Minister Ryutaro Hashimoto to the Japan Association of Corporate Executives*, Website of the Prime Minister of Japan and His Cabinet, 24.07.1997. <https://japan.kantei.go.jp/0731/douyukai.html>

Hashimoto dramatically declared that it was time for Japan to craft a new Eurasian diplomatic perspective, one which would be “viewed from the Pacific” rather than “from the Atlantic”. Therefore, Japan tried to take a step to play an active role in CA as a state that can contribute to peace and stability in the region and help unite the states of the region for economic cooperation.

In order to integrate and develop the CA countries, ADB* helped to create the *Central Asia Regional Economic Cooperation program* (CAREC) in 1997¹⁷. CAREC supports priority cross-border infrastructure and trade projects in 11 member countries, such as the 5 CA countries, Afghanistan, China, Georgia, Mongolia and Pakistan. Thanks to this program, multimodal transportation networks were created, energy trade and security were increased, the free movement of people and goods was facilitated, and the foundations were laid for the development of an economic corridor between the states of the region, which helped to improve communication between Europe and Asia. This momentum provides CAREC countries with an unprecedented opportunity to become a center of trade and commerce, achieve higher levels of economic growth, and reduce poverty.¹⁸ Notably, since 2003, CAREC has collaborated with six multilateral institutions such as ADB, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), International Monetary Fund (IMF), Islamic Development Bank (IsDB), United Nations Development Program (UNDP) and World Bank to assist to develop the economic potential of the CAREC region.¹⁹

* ADB was founded in 1966 and allocated US \$ 275.82 in loans. Japan is one of the founders of ADB. See at: *Asian Development Bank and Japan: Fact Sheet*, Asian Development Bank, October, 2019. <https://www.adb.org/publications/japan-fact-sheet>

¹⁷ *ADB’s Work in Regional Cooperation and Integration*, Asian Development Bank. <https://www.adb.org/themes/regional-cooperation/overview>

¹⁸ *CAREC Program*. https://www.carecprogram.org/?page_id=31

¹⁹ *Building Cooperation through Collaboration*, CAREC Program. https://www.carecprogram.org/?page_id=1729

In 1998, Japanese companies managed to enter the oil producing market of CA. Japan participated in the development of the Kashagan field in Kazakhstan, which is considered one of the largest in the world. Its total oil reserves are estimated at 38 billion barrels, of which recoverable from 13 billion barrels.²⁰ Its natural gas reserves amount to more than one trillion cubic meters. The Kashagan field is part of the North Caspian project and is being developed by a joint operating company - North Caspian Operating Company (NCOC), which includes seven companies, such as Japanese INPEX (it has a 7.5 % stake), French Total EP Kazakhstan (16.8 %), Italy's Eni (16.8 %), U.S. ExxonMobil Kazakhstan Inc. (16.8 %), English-Dutch Shell Kazakhstan Development B.V. (16.8 %), Petro China (8.3 %) and the state-owned KazMunaiGaz (17 %).²¹ This was the first step by Japanese companies to enter the CA oil market.

Production at the Kashagan oil field was supposed to begin in 2005, but it had to be postponed several times. Thus, oil production was started only in 2013. The reason for the delay in production at the Kashagan oil field is associated not only with the freezing of the North Caspian Sea during the winter, which complicates offshore production, but it is also located in the center of a unique natural habitat. Due to the specific chemical composition of Kashagan crude oil (with its high levels of poisonous H₂S (hydrogen sulphide)) and high oil pressure, field development can have a serious impact on the region's ecosystem, including potential danger to birds and marine fauna and human health.²²

From a logistical standpoint, the lack of pipeline capacity for oil and gas exports is yet another key challenge for the project.

²⁰ Campaner N., Yenikeieff Sh., *The Kashagan Field: A Test Case for Kazakhstan's Governance of Its Oil and Gas Sector*, France, 2008, p. 5. https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/42/050/42050161.pdf

²¹ JOGMEC *To Provide Financing to Inpex for Kashagan Project*, Offshore Energy Today, 16.03.2018. <https://www.offshoreenergytoday.com/jogmec-to-provide-financing-to-inpex-for-kashagan-project/>

²² Campaner N., Yenikeieff Sh., *opt. cit.*, p. 9.

Among the gas pipeline projects, the most realistic is the construction of the Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan gas pipeline. The first step towards the implementation of this project was proposed in May 1997, when the American energy consortium led by Unocal and Argentinean company Brides signed an agreement with the Taliban government, which was in power at that time in Kabul.²³ It is noteworthy that the Japanese Itochu and INPEX joined the consortium with a share of 6.5 % of each. However, the deteriorating security situation in Afghanistan made the implementation of this route impractical at that time.²⁴

Five years later, after the US military intervention in Afghanistan in October 2001, the prospects were more promising. Therefore, in May 2002 the presidents of Afghanistan, Pakistan and Turkmenistan agreed to resume the project. ADB provided funding for a feasibility study and facilitated negotiations. However, there was no firm commitment to the project and little progress was made. In April 2008 India formally joined the steering committee. The pipeline route, which has now been renamed the Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India (TAPI) pipeline, will stretch from the Turkmen giant Galkynysh field (formerly known as South Yolotan-Osman) to Fazilka on the Indo-Pakistan border - a distance of about 1,800 km. According to the agreement, Japanese companies will help to develop the Galkynysh gas field.²⁵

The construction of the TAPI pipeline began in December 2015 with a total value of US \$ 10 billion.²⁶ The annual pumping capacity of the pipeline will be 33 bcm of the fourth largest natural gas reserves in the world in Daulatabad of Turkmenistan; Pakistan and India will

²³ Abdol Reza Faraji Rad, Heydar Moradi, *Examining the TAPI Pipeline and Its Impact on Regional and Cross-Regional Rivalry*, Journal of Central Asia and the Caucasus, Sweden, 2012, p. 83.

²⁴ Hamid Wahed Alikuzai, *A Concise History of Afghanistan in 25 Volumes: Vol. 14*, Trafford Publishing, 2013, p. 672.

²⁵ *Turkmenistan to Work with Japan to Further Develop Galkynysh*, Natural Gas World, 18.10.2015. <http://www.naturalgasasia.com/turkmenistan-to-work-with-japan-to-further-develop-galkynysh-16787>

²⁶ Bhutta Z., *Japan, China Companies Win Contracts for TAPI Project*, The Express Tribune, 24.08.2016. <http://tribune.com.pk/story/1169388/energy-supplies-japan-china-companies-win-contracts-tapi-project/>

each receive 42 %, while 16 % will go to Afghanistan. In addition to receiving 5.22 bcm of gas per year, Afghanistan will receive about US \$ 400 million per year from transit revenues.²⁷

It is expected that the TAPI project, which dubbed the "Peace Pipeline", will ensure peace and stability in the region through cooperation between the countries of the region and interdependence in meeting energy needs. Thanks to this, the gas pipeline will connect South and Central Asia.²⁸

Japan is also involved in the reconstruction of refineries in CA region. Thus, Japan supported the modernization and expansion of the Turkmenbashi oil refinery complex in Turkmenistan²⁹, the Atyrau oil refinery (2011) in Kazakhstan³⁰, the Ferghana and Bukhara oil refineries in Uzbekistan.³¹

Thus, at the second stage of Japan's energy policy, Japan's interests in developing oil and gas fields in Central Asian states and in supporting the integration and development of the region were noted. Despite the active participation of Japanese companies in oil and gas production processes, it is worth noting that since the establishment of relations, the hydrocarbon resources of this region have not yet been imported into Japan. The main reasons are the high cost of building pipelines and the high time it takes to export fuel from Central Asia to

Japan.³² Japan's investments in the development of the Central Asian oil and gas sector are mainly aimed at supporting these states in overcoming economic difficulties and facilitating integration processes in the region.

The third phase (since 2004) began after the establishment of the dialogue "Central Asia Plus Japan", which is a political initiative between Japan and the Central Asian countries of Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan with the aim of creating a "New framework for cooperation, thereby raising the relations between Japan and Central Asia to a new level". The dialogue, according to Japanese Foreign Ministry, is also intended to serve as a forum for the development of inter-regional cooperation.³³ Turkmenistan participates only as an observer, maintaining its policy of neutrality. It is worth noting that the creation of this new structure is largely related to the intensification of China's policy regarding the region through the Shanghai Cooperation Organization (SCO) (in 2001), China's efforts to dominate projects related to energy export in the region, as well as the growing Russia's influence in the region through the creation of the Eurasian Economic Community (in 2000).³⁴

Since mid-2000, Japan has shifted its interest from hydrocarbon reserves to uranium. Japan is the third largest nuclear power in the world in terms of the number of operating civilian nuclear plants. Japan is interested in nuclear cooperation with the second largest

²⁷ Rahim Sh., *Why Pakistan is TAPI's Biggest Hurdle. The Pipeline would Bring Substantial Benefits to All 4 Member Countries. For Pakistan, That's Exactly the Problem*, *The Diplomat*, 07.04.2018. <https://thediplomat.com/2018/04/why-pakistan-is-tapis-biggest-hurdle/>

²⁸ Bhutta Z., *opt. cit.*, p. 1.

²⁹ *Turkmenistan to Add Japanese-Built Plant to Turkmenbashi Complex*, The Jamestown Foundation, Vol. 4, Issue 184, 07.10.1998. <https://jamestown.org/program/turkmenistan-to-add-japanese-built-plant-to-turkmenbashi-complex/>

³⁰ *Kazakhstan - Atyrau Refinery, Reconstruction Works*, Talfen Construction, http://www.tekfeninsaat.com.tr/plant_project_detail.asp?id=10

³¹ Sivanova K., Lee Ch., Kang H., *Will Uzbekistan's Oil and Gas Industry Benefit from International Listing? Problems and Perspectives in Management*, Vol. 14, Issue 2, 2016, p. 264.

³² Добринская О., *указ. соч.*, стр. 45.

³³ *Joint Statement, "Central Asia + Japan" Dialogue/Foreign Ministers' Meeting — Relations between Japan and Central Asia as They Enter a New Era*, Website of Minister of Foreign Affairs of Japan, 28.08.2004. <https://www.mofa.go.jp/region/europe/dialogue/joint0408.pdf>

³⁴ Dadabaev T., *opt. cit.*, p. 446.

The Eurasian Economic Community was terminated from 1 January 2015 in connection with the launch of the Eurasian Economic Union. See at *Eurasian Economic Community Leaders Sign Group Abolition Agreement*, Sputnik International, 10.10.2014. <https://sputniknews.com/politics/20141010193931058-Eurasian-Economic-Community-Leaders-Sign-Group-Abolition/>

uranium-rich state in Kazakhstan (12 % of world uranium reserves) and Uzbekistan (2 % of world uranium reserves).³⁵ So, in August 2006, Japanese Prime Minister Koizumi visited Kazakhstan and Uzbekistan to ensure the interests of Japanese firms regarding uranium sources. Later, a memorandum of cooperation was signed between Japanese companies and Kazakhstani companies in 2007 to help ensure stable supplies of uranium to Japan in the long run, as well as facilitate the transfer of civilian nuclear technology to Kazakhstan and support the construction of a nuclear reactor. Among the 24 deals, Japanese companies – Marubeni Corporation, Tokyo Electronic Power Co and Chubu Electric Power Co agreed with Kazakh state-run atomic company Kazatomprom obtained rights to develop the Kharasan-1 and Kharasan-2 uranium deposits (2,000 metric tons per year).³⁶ It is noteworthy that until 2018, the share of Japanese companies known as the Energy Asia consortium in the Kharasan mine project were: 30 % Marubeni, 30 % Tepco, 22.5 % Toshiba, 10 % Chubu, 5 % Tohoku and 2.5 % Kyushu. In 2018, Kazatomprom acquired a 40.05 % stake in Energy Asia Ltd and a 16.02 % stake in Khorasan-U.³⁷

For a long-term supply of uranium from Kazakhstan, a contract was signed by Japanese Itochu Corp. The Japanese side also agreed to provide Kazakhstan with technological assistance for the processing of uranium fuel and the construction of light-water reactors in exchange for supplies of uranium.³⁸ Another agreement on uranium

supply and Japanese help in upgrading the Ulba fuel fabrication plant was signed in May 2008.³⁹ Kazatomprom seeks to move from a supplier of raw materials to the sale of its uranium as fabricated fuel assemblies. Then negotiations began on a bilateral agreement on nuclear cooperation between Kazakhstan and Japan. In May 2011, a high-level intergovernmental agreement on cooperation in the peaceful uses of nuclear energy entered into force.⁴⁰

In March 2009, three Japanese companies - Kansai, Sumitomo and Nuclear Fuel Industries - signed an agreement with Kazatomprom to process uranium for the Kansai plants. In March 2010, a joint venture was established with Sumitomo: Summit Atom Rare Earth, and in June - Kazatomprom and Toshiba Corp. agreed to set up a rare-earth metals joint venture.

In June 2012 and February 2013, between the Kazakhstan National Nuclear Center (NNC) and the Japan Atomic Energy Agency (JAEA) research and development agreements were signed relating to the design, construction and operation of a high-temperature gas-cooled reactor (HTR) of about 50 MW at Kurchatov, Kazakhstan. This is marked as a national project. In June 2015, an agreement was signed between NNC and JAEA on the third stage of the project for the study of Sodium-cooled Fast Reactor (SFR) in Kazakhstan.⁴¹

In October 2015, another agreement was signed between Kazatomprom, the Japan Atomic Energy Company (JAPC) and Marubeni Utility Services on the development of cooperation in the construction and financing of the nuclear power plant, including

³⁵ *Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan*, World Nuclear Association, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/kazakhstan.aspx>; *New Uranium Mining Projects – Uzbekistan*, World Information Service on Energy, 04.12.2019, <https://www.wise-uranium.org/upuz.html>

³⁶ *Japan and Kazakhstan: Nuclear Energy Cooperation*, Nuclear Threat Initiative, 13.03.2009, <https://www.nti.org/analysis/articles/japan-kazakhstan-energy-cooperation/>

³⁷ *Kazatomprom Completes the Acquisition of a 40.05% Share in Energy Asia (BVI) Limited and 16.02% in JV "Khorasan-U" LLP*, Kazatomprom National Atomic Company, 14.12.2018, https://www.kazatomprom.kz/en/media/view/kazatomprom_zavershil_sdelku_po_priobreteniu_4005_doli_v_energiya_asia_bvi_limit_ed_i_1602_v_too_sp_horasanu

³⁸ Добрянская О., указ. соч., стр. 47; Masaki H., *New Energy Fuels Japan's Diplomacy*, *The Asia-Pacific Journal*, Vol. 5, Issue 5, 2007, p. 7.

³⁹ *Japan's Nuclear Fuel Cycle*, World Nuclear Association, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/japan-nuclear-fuel-cycle.aspx>

⁴⁰ *Agreement between the Government of Japan and the Government of the Republic of Kazakhstan for Cooperation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy*, Website of Minister of Foreign Affairs of Japan, https://www.mofa.go.jp/policy/treaty/submit/session174/pdfs/agree-14_1.pdf

⁴¹ *Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan*, World Nuclear Association, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/kazakhstan.aspx>

consultations, exchange of experience in the field of public communications, organization of technical seminars and expert meetings on safety issues and staff training.⁴²

As for Uzbekistan, in September 2006, a Japanese-Uzbek intergovernmental agreement was signed aimed at financing the development of Uzbek uranium. In October 2007, Itochu Corporation agreed with the Navoi Mining and Metallurgical Combine (NMCC) of Uzbekistan to develop a technology for the extraction and beneficiation of black shale, in particular the Rudnoye deposit, and to receive about 300 tons per year beginning from 2007. But this agreement was no longer heard about until February 2011, when Itochu signed a 10-year "large-scale" uranium purchase agreement with NMMC.⁴³

In August 2008, Mitsui Corp. signed a basic agreement with the Goskomgeo (State Committee on Geology and Mineral Resources) of the Government of Uzbekistan on the creation of a joint venture for geological research in the development of uranium black-shale reserves at the West Kokpatasskaya, 300 km mine northwest of Navoi.⁴⁴

In October 2008, the Japanese trading house Sojitz Corp. and Uzbekistan agreed to set up a joint venture for uranium exploration at the Chetbertoye mine, about 350 km west of Tashkent.⁴⁵

In June 2009, the Goscomgeo and JOGMEC (Japan Oil, Gas and Metals National Corporation), which is the first foreign investor in Uzbekistan, signed an agreement on joint exploration of uranium in

⁴² Memorandum of Understanding with Kazatomprom, Website of Marubeni Corporation, <https://www.marubeni.com/en/news/2015/release/00031.html>, 28.10.2015.

⁴³ Japan's Nuclear Fuel Cycle, World Nuclear Association, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/japan-nuclear-fuel-cycle.aspx>

⁴⁴ New Uranium Mining Projects – Uzbekistan, World Information Service on Energy, 04.12.2019. <https://www.wise-uranium.org/upuz.html>

⁴⁵ Ibid.

Uzbekistan.⁴⁶ Later, in July 2013, JOGMEC received a five-year license for uranium exploration in two areas - the promising deposits Dzhuzkuduk and Tamdiyukuduk-Tulyantash in the Navoi region of the country for geological exploration. The minimum amount of funding for the first year of work was US \$ 3 million.⁴⁷

Thus, the third stage of Japan's energy policy, Japan's growing interests CA's uranium resources is remarked.

Consequently, the main trend in Japan's energy policy in CA is aimed at the integration and development of the states of the region through the elaboration of energy projects, infrastructures, and etc, which will help to overcome isolation and solve problems within the states, making it part of the Eurasian region.

⁴⁶ JOGMEC to Launch the First Uranium Joint Exploration in Uzbekistan, Website of Japan Oil, Gas and Metals National Corporation, 16.06.2009, <http://www.jogmec.go.jp/english/news/release/release0023.html>

⁴⁷ Uranium 2016: Resources, Production and Demand, A Joint Report by the Nuclear Energy Agency and the International Atomic Energy Agency, Website of NEA and IAEA, NEA No. 7301, Boulogne-Billancourt, France, 2016, p. 496. <https://www.oecd-nea.org/ndd/pubs/2016/7301-uranium-2016.pdf>

ԵՎԱ ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՃԱՊՈՆԻԱՅԻ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՄԻՋԻՆ ԱՍԽԱՅՈՒՄ

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Էներգետիկ անվտանգությունը և երկիրը վտանգանքով ապահովելու խնդիրը Ճապոնիայի արտաքին քաղաքականության օրակարգային խնդիրներից էն, քանզի Ճապոնիան, չունենալով սեփական բնական ռեսուրսներ, իր էներգետիկ պահանջարկի 90 %-ից ավելին ներկրում է արտերկրից:

Խորհրդային Միության փլուզումից հետո Միջին Ասիան և Կասպից ծոցի տարածաշրջանը գրավեց Ճապոնիայի ուշադրությունը՝ իր նավթի և գազի խոշոր պաշարների առկայությամբ:

Ճապոնիան որդեգրեց Միջին Ասիայի երկրների նկատմամբ «Հին Մետաքսի ուղի» ռազմավարությունը, որը գրականության մեջ հայտնի է նաև որպես «Էներգետիկ Մետաքսի ուղի» կամ «21-րդ դարի Մետաքսի ուղի» անվանմամբ:

Միջին Ասիան խրթին տարածաշրջան է իր մի շարք չլուծված խնդիրների, մասնավորապես՝ տարածքային, ջրի մատակարարման, անվտանգության և այլ հարցերի առկայությամբ, որոնք խոչընդոտում են տարածաշրջանի տնտեսական զարգացմանը, ինչպես նաև Միջին Ասիայի երկրների միջև տարածաշրջանային համագործակցության և ինտեգրացիոն գործընթացների ձևավորմանը: Ճապոնիան ընդհանուր համագործակցության եզրեր է փնտրում միջինասիական երկրների հետ՝ վերջիններիս աջակցություն ցուցաբերելով և տարածաշրջանային ինտեգրացիոն գործընթացների խթանման ուղղությամբ քայլեր ձեռնարկելով:

Ճապոնիայի ներկայությունը Միջին Ասիայում իրականացվում է *Պաշտոնական զարգացման աջակցության ծրագրի* և *Ճապոնիայի ձեռնարկատիրական գործունեության միջոցով*: Առաջինը նպաստում է տարածաշրջանի երկրների տնտեսական զարգացմանը դրամաշնորհների, տեխնիկական համագործակցության, անհատույց փոխառությունների և այլ ֆինանսական աջակցության տրամադրման միջոցով: Ձեռնարկատիրական գործունեության շնորհիվ Ճապոնիան ակտիվորեն մասնակցում է տարածաշրջանի երկրների էներգետիկ ոլորտների, մասնավորապես՝ նավթի, գազի և ուրանի հանքավայրերի զարգացման, արդյունահանման և արտահանման գործընթացներին:

Ճապոնիայի էներգետիկ քաղաքականության դիսամփական Միջին Ասիայում նկարագրելու նպատակով բաժանել ենք այն երեք փուլի:

Առաջին փուլը (1992-1996 թթ.) կարելի է անվանել նաև ճանաչողական քաղաքականության փուլ: Այս ընթացքում Ճապոնիան առաջին փորձերն էր կատարում Միջին Ասիայի նորանկախ պետությունների հետ համագործակցության ընդհանուր եզրեր գտնելու ուղղությամբ: Այսպիսով, Ճապոնիայի և Միջին Ասիայի երկրների միջև դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելուց անմիջապես հետո, 1992 թ. մայիսին Ճապոնիայի արտգործնախարար Վատանաբե Միչիոն այցելեց Միջին Ասիայի երկրներ, որը սկիզբ դրեց նորանկախ պետություններին Ճապոնիայի աջակցության տրամադրման գործընթացին: Ավելին՝ Ճապոնական ընկերությունները սկսեցին ուսումնասիրել վերոնշյալ տարածաշրջանից նավթ և գազ ներկրելու հնարավոր ուղիները: Այսպես՝ 1992 թ. Միցուրիչի կորպորացիան տարածաշրջանից գազ արտահանելու նպատակով ուսումնասիրում էր Թուրքմենստանից Ղազախստանի

միջով դեպի Արևմտյան Չինաստանի Թարիմի ավազանի նավթահանքերը հասնող և մինչև Հարավային Կորեա ձգվող 7000 կմ գազամուղ կառուցելու, ինչպես նաև Արևմտյան Ղազախստանից դեպի Կումկոլյա նավթամուղ կառուցելու հնարավոր տարբերակները: Մակայն ուսումնասիրության արդյունքում պարզ դարձավ, որ այդ նախագծերն արդյունավետ չեն և բավական ծախսատար են:

Ճապոնիայի էներգետիկ քաղաքականության **երկրորդ փուլը** (1997-2003 թթ.) սկիզբ դրվեց վարչապետ Հախիմոտոյի «Եվրասիական դիվանագիտության» տեսլականի կամ «Մետաքսի ուղի» դիվանագիտության վերաբերյալ 1997 թ. հայտարարությունից հետո: Ճապոնիան ցանկանում էր բարելավել իր հարաբերությունները տարածաշրջանի պետությունների հետ՝ նպատակ ունենալով հաստատել քաղաքական և տնտեսական կայունություն: Միջին Ասիայի երկրները տնտեսապես զարգացելու, այն Եվրասիային ինտեգրելու նպատակով Ճապոնիան աջակցում էր տարածաշրջանի երկրների ինտեգրացմանը և տնտեսական համագործակցության զարգացմանը:

Միջին Ասիայի երկրների ինտեգրման և զարգացման նպատակով Ասիական զարգացման բանկը, որի հիմնադիրներից մեկը Ճապոնիան է, 1997 թ. ստեղծեց Միջին Ասիայի տարածաշրջանային տնտեսական համագործակցության ծրագիրը: Այս նախագծի շնորհիվ աճեց տարածաշրջանի երկրների միջև առևտուրը, հատկապես՝ էներգետիկ ոլորտում և բարելավվեց այդ երկրների միջպետական տրանսպորտային ցանցը:

1998 թ. Ճապոնական կազմակերպություններն առաջին անգամ մուտք գործեցին Միջին Ասիայի նավթարդյունաբերության ոլորտ: Այսպես՝ Ճապոնական «Ինփեքս» (INPEX) կազմակերպությունը մասնակցեց 2000 թ. Ղազախստանում հայտ-

նաբերված Կաշագան նավթահանքի զարգացման և շահագործման գործընթացներին: Հատկանշական է, որ վերոնշյալ հանքավայրն իր նավթի և գազի պաշարներով համարվում է աշխարհի ամենախոշոր նավթահանքերից մեկը:

Թեև Միջին Ասիայից Ճապոնիա էներգակիրների արտահանումը դժվար իրագործելի և անարդյունավետ խնդիր է, Ճապոնիան շարունակում է շահագործվածություն ցուցաբերել տարածաշրջանի ինտեգրմանը նպաստող մի շարք էներգետիկ նախագծերի իրագործման, մասնավորապես՝ Թուրքմենստան – Աֆղանստան – Պակիստան – Հնդկաստան գազամուղի կառուցման ֆինանսավորման հարցում, որը հայտնի է նաև որպես «խաղաղության խողովակաշար»:

Եվ չնայած էներգետիկ ոլորտը Ճապոնիայի քաղաքականության կարևորագույն ոլորտներից է, Տոկիոն Միջին Ասիայից չի ներկրում ածխաջրածնային ռեսուրսներ խողովակաշարի կառուցման ծախսատար և անարդյունավետ լինելու պատճառով:

Երրորդ փուլի մեկնարկը համարվում է 2004 թ., երբ Միջին Ասիայի չորս հանրապետությունների և Ճապոնիայի նախաձեռնությամբ ստեղծվեց «Կենտրոնական Ասիա գումարած Ճապոնիա» քաղաքական երկկստությունը:

2000 թվից ի վեր Ճապոնիան փոխեց իր առաջնահերթությունը տարածաշրջանի նկատմամբ և ուշադրությունը սևեռեց Միջին Ասիայից ուրան ներկրելու ուղղությամբ: Լինելով ատոմակայանների շահագործման քանակով աշխարհի երրորդ խոշորագույն խաղաղ միջուկային էներգիայի օգտագործողը՝ Ճապոնիան շահագործված է համագործակցել աշխարհի երկրորդ ամենահարուստ ուրանի հանքեր ունեցող Ղազախստանի (աշ-

խարհի ուրանի պաշարների 12 %-ը) և Ուզբեկստանի (աշխարհի ուրանի պաշարների 2 %-ը) հետ ուրանի հանքերի հետախուզման, արդյունահանման և արտահանման ոլորտներում: Ճապոնիան աջակցում է նաև Ղազախստանին ատոմակայանների կառուցման և տարածաշրջանում խաղաղ ատոմի զարգացման հարցերում:

Այսպիսով, Ճապոնիայի էներգետիկ քաղաքականությունը Միջին Ասիայում միտում ունի ինտեգրելու և տնտեսապես զարգացնելու տարածաշրջանի երկրները՝ դուրս բերելով վերջիններիս մեկուսացումից և վերոնշյալ տարածաշրջանը դարձնելով Եվրասիական տարածաշրջանի մասնիկը:

ՆԻԿՈԼԱՑ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՄԵՏԱՔՄԻ ՈՒՂՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՏՐԱՏԵԳԻԱՆ, ՃԱՂՈՒՆԱՅԻ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ

1999 թ. մարտի 9-ին Ճապոնիայի մայրաքաղաք Տոկիոյում տեղի ունեցավ «Մետաքսի ուղու ընդհանուր ստրատեգիան» միջազգային սեմինար, որը հրավիրվել էր Ճապոնիայի Արտաքին գործերի նախարարության նախաձեռնությամբ և հովանավորությամբ:

Նրա կազմը շատ ներկայացուցչական էր: Նրա աշխատանքներին մասնակցում էր մեկական ներկայացուցիչ Անդրկովկասյան հանրապետություններից՝ Հայաստանից, Վրաստանից, Ադրբեջանից, մեկական ներկայացուցիչ Միջինասիական հանրապետություններից՝ Տաջիկստանից, Ղազախստանից, Ուզբեկստանից, Թուրքմենստանից, Դրոգստանից և ապա նաև ԱՄՆ-ից, Անգլիայից, Գերմանիայից, Ռուսաստանից, Չինաստանից, Իրանից և Թուրքիայից:

Մեմինարի մասնակիցներին ուղերձով դիմեց Ճապոնիայի վարչապետ Կեիտո Օբուտին: Նա նշեց. «Թեև սառը պատերազմից անցել է ութ տարի, սակայն ցարդ չի ստեղծվել միջազգային կոր կարգ: Այդ իմաստով Մետաքսի ուղին շատ կարևոր է և կարող է իր ներդրումն ունենալ Նոր միջազգային կարգի ձևավորման գործում: Ճապոնիան մեծ ուշադրությամբ է հետևում Մետաքսի ուղու զարգացմանը»:

Կառավարության և Արտաքին գործերի նախարարության անունից կոնֆերանսի մասնակիցներին ողջունեց Ճապոնիայի Արտաքին հարաբերությունների պետական քարտուղար Կեյզո Տակեմին: Իր ելույթում նա նշեց. «Ճապոնիայի հա-

մար կարևոր է այս սեմինարը: Այստեղ առաջին անգամ մասնակցում են Գովկասի պետությունները: Այս տարածաշրջանը ստրատեգիական կարևոր շրջան է, որն ընկած է Ռուսաստանի և Չինաստանի միջև: Եվ երբ խոսում ենք Մետաքսի ուղու մասին, ապա չենք կարող չխոսել նաև օրինակ, Տաջիկստանի, Լեռնային Ղարաբաղի, Աբխազիայի և Հարավային Օսեթիայի կոնֆլիկտների մասին: Դրանք բարդացնում են դրությունը և սպառնալիք հանդիսանում Մետաքսի ուղու: Դա չի կարող չափանցատացնել Հասարակածի»:

Այնուհետև, Կելզո Տակեմին, խոսելով Գասպից ծովի մասին, ընդգծեց, որ այստեղ գլխավորը տրանսպորտային ուղիների հարցն է, և Մետաքսի ուղին այնպես պետք է անցկացնել, որ նա ծառայի ինտեգրացմանը: Նրա կարծիքով Մետաքսի ուղու զարգացման համար անհրաժեշտ են կապերի հաստատում Իրանի, Թուրքիայի, ԱՄՆ-ի, Հասպոնիայի և Եվրոպական Միության միջև: Մետաքսի ուղին կոչված է ստրատեգիական կապերի հաստատմանը նրա մասնակից պետությունների միջև:

Քննարկումները ցույց տվեցին, որ գոյություն չունի միասնական տեսակետ Մետաքսի ուղու, նրա խնդիրների և վերջնական նպատակների մասին:

Եթե Վրաստանը, Ադրբեջանը և Կենտրոնական Ասիայի բոլոր հինգ պետությունները խանդավառ էին, իրենց երկրների զարգացումը և բարգավաճումը զգալիորեն կապում են այդ ուղու գործադրման հետ, և եթե նրանք Մետաքսի ուղու տակ հասկանում են առաջին հերթին նավթի տեղափոխման հնարավորություն, այսինքն՝ որպես մի տրանզիտ ուղի կամ խողովակ, ապա այլ էր մնացած պետությունների դիրքորոշումը:

Վերջիններս գտնում են, մասնավորապես՝ Գերմանիան և Ռուսաստանը, որ Մետաքսի ուղին չի կարող լինել Արևելքի

և Արևմուտքի միջև կոնտակտների միակ մոդելը, որ կան արդեն կապերի այլ ուղիներ և ձևեր, և այդ դեպքում Մետաքսի ուղին ինչ կարող է ավելացնել արդեն գոյություն ունեցող ձևերին: Այդ հարցերի պատասխանը քննարկումների ժամանակ չտրվեց:

Հասպոնիայի ներկայացուցիչ, բիզնեսմեն Կրոսական շեշտեց, որ Մետաքսի ուղու տարածքը դեռևս միասնական տարածք չէ, ապրանքների, դրամի և մարդկանց շարժը պետք է կապակցել տնտեսական հարցերի հետ: Մակայն պարզ չէ, թե ինչպիսի տնտեսություն է ստեղծվում, արդյո՞ք Մետաքսի ուղին պիտի դիտել որպես տարանցիկ ուղի: Քննարկման հատուկ առարկա դարձավ անվտանգության հարցը, քանի որ Մետաքսի ուղին անցնում է քաղաքական, էթնիկական և էթնոքաղաքական կոնֆլիկտային տարածքների միջով՝ հնդկապակիստանյան, աֆղանական, տաջիկական, Լեռնային Ղարաբաղի, Հարավային Օսեթիայի, Աբխազիայի, Թուրքիայի քրդերով բնակեցված տարածքների և այլն: Կրոսական և մյուս մասնակիցները գտան, որ Մետաքսի ուղին լիարժեք անվտանգություն չի ապահովում, իսկ առանց անվտանգության՝ բիզնեսը և տնտեսական կապերը չեն կարող զարգանալ:

Իր հերթին, Իրանի ներկայացուցիչ Չարմին ավելացրեց, որ ԱՄՆ-ը երկու բան է միաժամանակ անում: Մի կողմից խոսում է Իրանի հետ հարաբերությունները կարգավորելու մասին, իսկ մյուս կողմից՝ գործում ընդդեմ Իրանի, որը, բնականաբար, չի նպաստում Մետաքսի ուղու ձևավորմանը:

Նկատի ունենալով այս հարցի կարևորությունը՝ մենք առաջարկեցինք հաջորդ սեմինարը նվիրել անվտանգության ապահովման հարցերին՝ ձևակերպելով այն հետևյալ ձևով:

«Էթնոքաղաքական կոնֆլիկտների ազդեցությունը Մետաքսի ուղու խնդիրների իրագործման վրա», որը պաշտպանություն գտավ, առանց բացառության, բոլոր մասնակիցների կողմից:

Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Ալեքսեյ Մալաշենկոյի կարծիքով Կասպիական նավթն ավելի շատ քաղաքական, քան թե տնտեսական հարց է, և այն չի կարելի համեմատել ո՛չ Հյուսիսային ծովի, և ո՛չ էլ Մերձավոր Արևելքի հարցի հետ: Մետաքսի ուղին թեև կարևոր է, սակայն ճգնաժամից դուրս գալու միակ ելքը չէ: Այսօր ո՛չ Անդրկովկասը, և ո՛չ էլ Կենտրոնական Ասիան պատրաստ չեն ո՛չ տնտեսապես, և ո՛չ էլ քաղաքականապես ստեղծելու միասնական Մետաքսի ուղի: Նա շեշտեց, որ չի կարելի անտեսել Ռուսաստանի շահերը, որը մշտապես առաջարկում է իր այլընտրանքային ուղիները, ավելացնելով, որ Մետաքսի ուղին գոյություն ունի միայն գաղափարական մակարդակով:

Իրենց մտահոգություններն արտահայտեցին նաև Չինաստանի և Իրանի ներկայացուցիչները:

Մեմինարում փաստորեն բախվեցին երկու տեսակետ:

Առաջին՝ Ադրբեջանի, Վրաստանի և Կենտրոնական Ասիայի հինգ հանրապետության ներկայացուցիչները մեծ ուրախությամբ, երբեմն էլ ֆորիայի աստիճանի, ողջունում էին Մետաքսի ուղու գաղափարը, դրա հետ կապված իրենց երկրների բարգավաճումը: Հարցը նրանք այնպես էին ներկայացնում, որ բավական է Մետաքսի ուղին գործի, և նրանք իրենց խնդիրները շատ արագ կլուծեն: Ընդ որում, նրանք Մետաքսի ուղու հարցում շեշտը դնում էին նավթամուղերի կառուցման և նավթի տեղափոխման վրա՝ մնացած հարցերը համարելով ստորադաս:

Երկրորդ՝ մասնակիցների մյուս խումբն ավելի սթափ, զգույշ և քննադատական մոտեցում ցուցաբերեց: Նրանք պահանջում էին տալ «Մետաքսի ուղու» սահմանումը, թե ինչ բան է դա և որն է դրա վերջնական նպատակը: Միաժամանակ նշվում էր, որ դա լավ մոդել չէ Արևելքի և Արևմուտքի կապերի համար, արդեն կան կապերի այլ ձևեր, Մետաքսի ուղին ի՞նչ կարող է ավելացնել դրան:

Այս հարցերը հնչեցին Ազրնների՝ Գերմանիա, Մալաշենկոյի՝ Ռուսաստան, Չարմիի՝ Իրան, Աին Գուանշենի՝ Չինաստան և այլոց զեկուցումներում:

Մենք, որ առաջին զեկուցողը եղանք, նույնպես անդրադարձանք այդ հարցերին: Մասնավորապես նշեցինք, որ Մետաքսի ուղին կարող է հաջողություն ունենալ, եթե այն հենվի ունիվերսալության սկզբունքի վրա և թույլ չտա մեկ կամ մի քանի պետությունների մոնոպոլիայի հաստատում և չճանայի միայն նավթի հարցին, որ չի կարելի հաշվից դուրս նետել Ռուսաստանին, Իրանին, արաբական երկրներին և վատ սքոդված ձևով չեզոքացնել Հայաստանը:

Չինաստանի ներկայացուցիչ Մինգն ընդունեց, որ Կենտրոնական Ասիայում կա չինական գործոն, և որ այդ գործոնն ազդում է Կենտրոնական Ասիայի վրա: Չինաստանը ձգտում է պահպանել կայունություն Կենտրոնական Ասիայում, ինչը կնպաստի Չինաստանի հյուսիս-արևմտյան շրջանների կայունության հաստատմանը, որն ազգային փոքրամասնությունների շրջան է: Նա նկատի ուներ թուրքալեզու և մուսուլման ազգային փոքրամասնություններին, որոնք կապ ունեն Կենտրոնական Ասիայի թուրքալեզու իրենց արյունակիցների հետ: Այդ հարցն այսօր հուզում է Չինաստանին:

Ֆիստ կարևոր, ուշագրավ, կարելի է ասել՝ միանգամայն անսպասելի և սենսացիոն էր ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ Գլեն Հովարդի ելույթը: Նա Գիտությունների կիրառման միջազգային կորպորացիայի աշխատակիցն էր: Այդ հաստատությունը, փակ հաստատություն է և խորհրդատու մարմին է Սպիտակ տան, Պենտագոնի, և Կոնգրեսի համար: Նա ասաց հետևյալը. «Վերջին վեց ամիսներին Կասպիական ռեգիոնը մտել է նավթամուղի գարգացման երրորդ փուլ: Նավթի ցածր գները հանգեցրին գլխավոր նավթամուղերի մեծ մասի նախագծերի լճացմանը և պաուզային, քանի որ բարձրացավ տեղափոխման արժեքը: Դա իր հերթին սառեցրեց առաջընթացը Բաքու-Ջեյհան նավթամուղի կառուցման վերաբերյալ բանակցություններում և քննարկումներում: Նավթի գների անկման պատճառով նվազել է նավթի աշխարհաքաղաքական նշանակությունը, և նավթի տեղն այժմ գրավում է գազի աշխարհաքաղաքականությունը: 1994-1998 թթ. այդ նավթամուղը դարձել էր ԱՄՆ-ի էներգետիկ քաղաքականության կենտրոնական հարցը Կասպիական ավազանում: Նա այժմ հետևում է Կասպիական նավթը կենտրոնական համարելուց, քանի որ այլ նախագծեր ավելի մեծ կարևորություն են ձեռք բերում: ԱՄՆ-ը շարունակում է Իրանին չեզոքացնելու իր քաղաքականությունը»: Շարունակելով իր դիտողությունները, Գլեն Հովարդը նշեց, որ այժմ առաջնային նշանակություն է ձեռք բերում Թուրքիան՝ որպես գազի սպառման գլխավոր շուկա, և այդ շուկային տիրանալու համար պայքարն ընթանում է ռուսական «Գազպրոմի», Իրանի և ԱՄՆ-ի միջև: Նրա կարծիքով՝ ԱՄՆ-ն ամեն ինչ անելու է, որ Թուրքիան գազի հարցում կախման մեջ չընկնի Ռուսաստանից և Իրանից, և ինքը դառնա գլխավոր մատակարարողը:

Այնուհետև Գլեն Հովարդը ներկայացրեց իր և Է. Վիմբուշի մեկ այլ գեկուցումը (Վիմբուշը չէր ժամանել Տոկիո), որում նրանք նշում էին Կովկասի կարևորությունն ԱՄՆ-ի համար. «Կովկասը հետաքրքրում է Միացյալ Նահանգներին մի քանի պատճառով.

Առաջին՝ Կովկասը սահմանակցում է ՆԱՏՕ-ին, և կովկասյան պետություններն ավելի ու ավելի են ներգրավվելու ՆԱՏՕ-ի ուղեծրում՝ Գործընկերություն հանուն խաղաղության (ԳՀՆ) և այլ ծրագրերով:

Երկրորդ՝ Կասպիական նավթի էներգիան հրապուրելու է ԱՄՆ-ից ներդրումներ, որոնք պետք է պաշտպանել:

Երրորդ՝ ուժեղ հայկական լոբբին ԱՄՆ-ում կպահի կովկասյան հարցերն ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը մշակողներին ուշադրության կենտրոնում»:

Մեմինարի շրջանակներում ես ունեցա երեք առանձնագրույց:

Առաջինը՝ ճապոնիայի Արտաքին գործերի նախարարության Եվրոպական գործերի բյուրոյի գլխավոր դիրեկտոր Մուցույոշի Նիշիմուրայի հետ՝ վերջինիս խնդրանքով: Նա իր գոհունակությունը հայտնեց սեմինարին Հայաստանի ներկայացուցչի, այսինքն՝ իմ մասնակցության առթիվ: Այնուհետև նա նշեց, որ ճապոնական կառավարությունն այս սեմինարը համարում է կարևոր քաղաքական իրադարձություն, քանի որ դրան մասնակցում են ճապոնիայից 200 բիզնեսմեն, քաղաքական գործիչ և լրագրող, որոնք հետաքրքրված են Հայաստանով, Կրաստանով և Ադրբեջանով: Նա նշեց, որ ճապոնիան ակտիվացնելու է իր գործունեությունն Անդրկովկասում, այդ թվում և Հայաստանում, և որ Կասպիական նավթը ոչ մի նշանակու-

թյուն չունի Ճապոնիայի համար, իսկ Մետաքսի ուղին կարող է հաջողություն ունենալ, եթե նա ընդգրկի տնտեսական բոլոր ոլորտները և չդառնա որևէ պետության կամ պետությունների խմբերի մոնոպոլիան: Նա հատուկ ընդգծեց, որ մեր հարաբերությունները չեն կարող սահմանափակվել միայն տնտեսական ոլորտով, այն անպայման պետք է ներառի նաև քաղաքական և դիվանագիտական հարաբերությունները: Նրա կարծիքով՝ դա նոր հարաբերություններ կստեղծի Ճապոնիայի համար և նոր հեռանկարներ կբացի նրա առջև՝ նրա քաղաքական գործունեության դաշտն ընդարձակելու իմաստով: Այնուհետև նա անսպասելիորեն հայտնեց հետևյալ տեսակետը. «Ճապոնիայից չպետք է վախենալ, քանի որ Ճապոնիան չունի կայսերական հավակնություններ և չի ձգտում տիրապետող ուժ դառնալ այդ տարածաշրջանում ինչպես Ռուսաստանը, ԱՄՆ-ը կամ Իրանը: Մենք ուզում ենք հավասար տնտեսական հարաբերություններ, կատարել ներդրումներ և զարգացնել քաղաքական և դիվանագիտական հարաբերություններ»: Շարունակելով ներկայացնել իր տեսակետը Հայաստանի վերաբերյալ՝ Մուցույոշի Նիշիմուրան հատուկ շեշտեց. «Ճապոնական կողմը մեծ նշանակություն է տալիս Հայաստանին, և նա մշտապես պատշաճ տեղ է գրավելու Ճապոնիայի անդրկովկասյան ծրագրերում»: Վերջում Նիշիմուրան խնայեց իր այս տեսակետը փոխանցել Հայաստանի ղեկավարությանը: Ջրույցից ես այն տպավորությունը ստացա, որ նա գիտակցում է Հայաստանի դերը և կարևորությունն Անդրկովկասում: Նա ինձ հետ համաձայնվեց, որ Հայաստանին հնարավոր չէ հաշվից դուրս նետել:

Երկրորդ ինձ հետ առանձնագրույց ունենալու ցանկություն հայտնեց Կունիիկո Ասամուրան՝ Ճապոնիայի Արտաքին

գործերի նախարարության՝ Հայաստանի գործերով պատասխանատուն: Նա հավաստիացրեց, որ Ճապոնիան նախապատրաստվում է ակտիվացնել իր քաղաքականությունն Անդրկովկասում՝ լայնորեն ընդգրկելով նաև Հայաստանը: Ասամուրան ինձ վստահեցրեց, որ Ճապոնիան վճռականորեն դեմ է Հայաստանը մեկուսացնելու կամ չեզոքացնելու քաղաքականությանը: Դրա վկայությունն է լինելու այն, որ Ճապոնիան նախատեսում է բազմաբնույթ հարաբերությունների հաստատում Հայաստանի հետ:

Երրորդ՝ ես առանձին գրույց ունեցա Ստամբուլի համալսարանի տնտեսագիտության պրոֆեսոր Սամիլ Ունսալի հետ: Ինչպես նախորդները, այս հանդիպումը նույնպես կայացավ վերջինիս խնդրանքով:

Նա փորձեց արդարացնել կամ բացատրել Հայաստանի շրջափակումը նրանով, որ դա Հայաստանի դեմ չի ուղղված, այլ կապված է Լեոնային Ղարաբաղի խնդրի հետ, ավելացնելով, որ այսօր Թուրքիայում չկա որևէ քաղաքական ուժ կամ գործիչ, որն ի վիճակի լիներ անտեսել Ղարաբաղի հարցը: Դրա հետ միասին նա ընդգծեց, որ տարածաշրջանի ոչ մի ժողովրդի հետ նրանք այնքան մոտ չեն, որքան հայերի հետ, քանի որ միմյանց գիտեն մեկ հազարամյակից ավելի:

Մյուս կողմից՝ նա փորձեց Հայաստանին մեղադրել այն բանում, որ վերջինս ռազմական համագործակցություն է հաստատել Ռուսաստանի հետ և շատ սերտորեն համագործակցում է Իրանի և Հունաստանի հետ: Եվ նա դիմեց ինձ հարցով, թե ինչու՞ է Հայաստանն այդպես վարվում: Եվ երբ ես նրան բացատրեցի թուրքական սպառնալիքների մասին, նա խոստովանեց, որ ինքը տեղյակ է այդ մասին:

Ես այն տպավորությունը ստացա, որ Ունաալը լավատեղյակ է և կողմնակից է հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորմանը և գիտակցում է Հայաստանի դերն Անդրկովկասում: Նա համաձայնվեց ինձ հետ, որ Հայաստանին հնարավոր չէ հաշվի չառնել:

Մեմինարի վերջում ես առաջարկեցի, որ հաջորդ սեմինարը նվիրված լինի «Էթնոքաղաքական կոնֆլիկտների ազդեցությունը Մետաքսի ուղու ծրագրի իրականացման վրա», որն արժանացավ սեմինարի մասնակիցների հավանությանը:

Ճապոնիայի Արտաքին գործերի նախարարության ներկայացուցիչները խոստացան այդ հարցը քննարկել, որից հետո մեզ տեղյակ կպահեն:

*****

Անփոփելիվ կարելի է ասել, որ Մետաքսի ուղու, ինչպես նաև ՏՐԱՄԵԿԱ-ի ծրագրերը դեռևս նախնական փուլում են, ավելի ճիշտ թղթի վրա են գտնվում: Այդ հարցերը հեշտությամբ չեն լուծվելու, և դեռ պարզ չէ, թե ինչ կերպարանք են ընդունելու դրանք: Ադրբեջանը, Վրաստանը և Կենտրոնական Ասիայի հանրապետությունները փորձում են այդ ծրագրերի կենսագործումն ավել շուտ և գործնական ներկայացնել, քան իրականում կա:

Դա յուրատեսակ բլեֆ է:

Հայաստանը պետք է օգտվի այս իրավիճակից՝ իր քաղաքականությունը ճշգրտելու և ավելի հստակ դարձնելու՝ կապված Մետաքսի ուղու և նրա ճյուղավորումների հետ: Մենք պետք է պարզենք նաև, թե ի՞նչ ենք պատկերացնում Մետաքսի ուղի ասելով՝ տնտեսական համագործակցություն, թե՛ տրանզիտ ճանապարհ:

Հայաստանը պետք է ավելի ակտիվացնի իր համագործակցությունը Ռուսաստանի, Իրանի, Ճապոնիայի, Չինաստանի և այն երկրների հետ, որոնք դեմ են Մետաքսի ուղին Կենտրոնական Ասիայի և Ադրբեջանի ու նրանց հետևից գնացող Վրաստանի մոնոպոլիան դարձնելուն: Մենք այն տպավորությունը ստացանք, որ Ճապոնիան իրոք ցանկանում է զարգացնել իր հարաբերությունները Հայաստանի հետ և դեմ է նրա մեկուսացմանը:

Այդ կապակցությամբ նպատակահարմար կլիներ Հայաստանի կողմից նույնպես համապատասխան քայլեր ձեռնարկել և կազմակերպել հատուկ հանդիպում Հայաստանի և Ճապոնիայի համապատասխան մարմինների միջև, թերևս՝ արտաքին գործերի նախարարությունների մակարդակով:

Մեր կարծիքով ճիշտ կլինի, եթե աշխատանքներ տարվեն Հայաստանում այլընտրանքային ուղիներ որոնելու և բացելու ուղղությամբ: Մեզ միանգամայն հետևանկարային է թվում Հայաստան-Իրան-Սիրիա ուղու զարգացումն այն հաշվարկով, որ Սիրիայի միջոցով Հայաստանը ելք ունենա դեպի Միջերկրական ծով: Դա շեշտակի կնվազեցնի թուրքական շրջափակման ազդեցությունը, կթուլացնի Հայաստանի կախվածությունը Վրաստանից և կբարձրացնի Հայաստանի նշանակությունը Թուրքիայի և Վրաստանի, ինչպես նաև տարածաշրջանի այլ երկրների աչքերում:

NIKOLAY HOVHANNISYAN

GENERAL STRATEGY OF THE SILK ROAD.
JAPAN'S APPROACHES

SUMMARY

On March 9, 1999, in Tokyo, the Japan capital, by the initiation of the Foreign Office of Japan, an International Seminar under the title "General Strategy of the Silk Road. Position of Japan" took place. In that very important Seminar three representatives of the Transcaucasus - Armenia, Azerbaijan and Georgia, six representatives of the Central Asia and the representatives of the USA, the Great Britain, Russian Federation, China, Iran and Turkey took part.

The Prime Minister of Japan Mr. Obuchi, in his address to the participants of the International Seminar, mentioned that "The Silk Road is very important and it can make its contribution in the formation of the new International order. Japan is following the developments of the Silk Road" with great attention.

According to the opinion of Japan's Secretary of State Keizo Takemi: "This region is strategically important as lying between Russia and China." Then he added that when they are speaking about the Silk Road, it is impossible not to refer to the conflicts in Tajikistan, Nagorno Karabakh, Abkhazia and South Ossetia. They are very dangerous conflicts for the Silk Road.

Russian orientalist A. Malashenko mentioned that neither Transcaucasus nor Central Asia are economically and politically ready to create a united Silk Road.

In my speech, I suggested to organize the following Seminar in Armenia, devoted to the security problems - "The influence of ethnic conflicts on the realization of the Silk Road problems". My suggestion was adopted with pleasure by all the participants of the Seminar.

In the framework of the Seminar, I had three conversations with the Japanese scientists by their desire.

First, with the General Director of the European Bureau of Japanese Foreign Ministry Nishimura. He expressed his satisfaction by my presence at the Seminar as a representative of Armenia. He said that, at the Seminar, many politicians were present who were interested in Armenia, adding that Japan was going to stimulate its relations with Armenia not only in the economic, but also in political and diplomatic spheres.

Second, Kuniko Asamura, who was responsible for relations with Armenia at the Foreign Office of Japan, expressed a desire to speak with me. He informed me that Japan was preparing to extend its relations with Armenia. At the same time, he assured me that Japan was categorically against the policy of isolation and neutralization of Armenia and ready to establish multilateral relationships with Armenia.

Third, I had a special conversation with the assistant of professor of Istanbul University, economist Sami Unsali. He tried to assure me that isolation of Armenia was not directed against Armenia, it was connected with the issue of Nagorno Karabakh. At the same time, he considered necessary to accuse Armenia for the establishment of military cooperation with Russia. When I explained him the Turkish danger for Armenia, he admitted that he knew about it.

At the end, he agreed that it would be impossible to ignore Armenia.

ՄՈՒՇԵՂ ՂԱՀՐԻՑԱԼ

ԱՐԵՎԵԼՑԱՆ ԱՄԻԱՑԻ ԵՐԿՐԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՐԱՔՅԱՆ ՔՈՒՐԴԻՍՏԱՆԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Իրաքի Քուրդիստան շրջանը¹, որն ինքնավար միավոր է Իրաքի պետության կազմում, տասնամյակներ շարունակ պայքարել է այդ կարգավիճակի համար և ներկայում ձգտում է ինքնիշխան և միջազգայնորեն ճանաչված պետություն դառնալ: 2005 թ. ընդունված Իրաքի սահմանադրությունը լայն ինքնավարություն ու լիազորություններ է ամրագրել Իրաքի քրդերի համար, ինչպես նաև չկարգավորված թողել մի շարք հարցեր, այդ թվում՝ տարածքային, որոնք հետագայում վիճելի են դարձել քրդերի և Իրաքի կենտրոնական իշխանությունների համար: Ինքնիշխան պետություն դառնալու ճանապարհին կարևոր նշանակություն ունեն արտաքին հարաբերությունները:

Իրաքի Սահմանադրության համաձայն՝ արտաքին քաղաքականության իրազործումը կենտրոնական իշխանության բացառիկ լիազորությունն է, այնուամենայնիվ, այս հարցում նույնպես կան անորոշություններ: Ելնելով այս հանգամանքից, ինքնավար կարգավիճակից, կենտրոնական իշխանության թուլությունից, ինչպես նաև անջատման ձգտումից՝ Իրաքյան Քուրդիստանը փորձում է ինքնուրույն արտաքին քաղաքակա-

նություն վարել ու տնտեսական հարաբերություններ հաստատել այլ երկրների հետ: Ներկայիս դրությամբ Քուրդիստանի շրջանը շուրջ 15 ներկայացուցչություն ունի, ավելի քան 30 երկիր իրենց դիվանագիտական ներկայացուցչություններն են բացել Քուրդիստանի շրջանում:²

Կենտրոնական իշխանությունից կախվածությունը թուլացնելու քաղաքականությունում առանցքային նշանակություն ունի ֆինանսական հարցը: Ինչպես ողջ Իրաքը, Քուրդիստանի շրջանը ևս, չունենալով դիվերսիֆիկացված տնտեսություն, եկամուտների մեծ մասը ստանում է նավթի արդյունահանումից ու վաճառքից, որով ինքնավարության տարածքը, ինչպես նաև հարևան վիճելի տարածքները հարուստ են:

Ելնելով վերոնշյալ հանգամանքներից՝ Իրաքյան Քուրդիստանը՝

- ակնկալում է արտաքին ներդրումներ ներգրավել տնտեսության տարբեր ոլորտներում, մասնավորապես՝ նավթարդյունաբերությունում,
- ձգտում է ընդլայնել քաղաքական, դիվանագիտական կապերն աշխարհի երկրների հետ՝ իր համար բարենպաստ դիրքորոշում ապահովելու համար:

2003 թ. Իրաքում նախկին նախագահ Սադդամ Հուսեյնի (1979-2003 թթ.) իշխանության տապալումից և 2005 թ. նոր Սահմանադրության ընդունումից հետո Իրաքի քրդական շրջանը լայն ինքնավարություն և միջազգային լեգիտիմութե-

¹Քուրդիստանի շրջան Իրաքի նյութաում գերազանցապես քրդերով բնակեցված նահանգներն են, որտեղ գործում է Քուրդիստանի ռեզիմնալ կառավարությունը: Քուրդիստանի շրջանն այլ կերպ անվանվում է նաև Իրաքյան Քուրդիստան:

²The Kurdistan Regional Government Department of Foreign Relations, Official Website of Department of Foreign Relations of KRG, 15.03.2020, <https://dfr.gov.krd/p/p.aspx?p=25&l=12&s=010000&r=332>

յուն ստացավ, ինչը հնարավորություն տվեց երկկողմ հարաբերություններ կառուցել բազմաթիվ պետությունների հետ:

Այս հողվածում ներկայացված են Իրաքյան Քուրդիստանի հարաբերություններն Արևելյան Ասիայի առաջատար երկրների հետ, որոնք դիվանագիտական ներկայացուցչություններ ունեն էրբիլում: Այդ երկրներն են՝ Չինաստանը, Ճապոնիան և Հարավային Կորեան, ինչպես նաև ասիական մայրցամաքի մեկ այլ խոշոր ու հզոր պետություն՝ Հնդկաստանը: Ճապոնիան ներկայացված է դեսպանության գրասենյակի մակարդակով, Չինաստանն ու Հնդկաստանը՝ գլխավոր հյուպատոսության, իսկ Հարավային Կորեան՝ հյուպատոսության մակարդակով: Քուրդիստանի շրջանում ներկայացված են նաև Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալությունը և Կորեայի միջազգային համագործակցության գործակալությունը:³ Ընդ որում, Քուրդիստանի ռեզիդենտ կառավարությունը նշված երկրներում չունի ներկայացուցչություններ:

Այս 4 երկրի ընդհանուր բնակչությունը կազմում է մոտ 3 մլրդ և ՀՆԱ-ի ծավալներով աշխարհի խոշորագույն 15 տնտեսության թվում են: Վերոնշյալ երկրներում տնտեսական աճը լուրջ մասնաբաժին ունի համաշխարհային տնտեսական աճի գործում: Չունենալով ածխաջրածնային էներգակիրների մեծ պաշարներ՝ 4 երկրները նաև նավթի ու գազի խոշոր ներկրող են, ինչը նպաստում է իրաքյան նավթի նկատմամբ հետաքրքրության դրսևորմանը: Հետևաբար, այս երկրներում գործունեություն ծավալող նավթագազային ընկերությունները հավանա-

կան ներդրողներ են իրաքյան, ներառյալ՝ քրդական շրջանի նավթագազային ոլորտում:

Չինաստան-Իրաքյան Քուրդիստան

Իրաքում Մադդամ Հուսեյնի և Բասս կուսակցության իշխանության տապալումից հետո, 2003 թ. Քուրդիստանի հայրենասիրական միության ղեկավար և Իրաքի ապագա նախագահ Ջալալ Թալաբանին հյուրընկալվեց Պեկինում: Նա գլխավորում էր հետպատերազմյան Իրաքի առաջին պատվիրակության այցը Չինաստան: Այցի ժամանակ Չինաստանի արտաքին գործերի նախարար Տան Չյասուանը հորդորեց ՄԱԿ-ի հովանու ներքո վերականգնել կայունությունն Իրաքում և պատրաստակամություն հայտնեց մասնակցել Իրաքի տնտեսական վերակառուցմանը: Հետագա տարիներին կողմերի շփումները շարունակվեցին տարբեր ձևաչափերով: Քուրդիստանի շրջան այցելեց Չինաստանի Կոմունիստական կուսակցության պատվիրակությունը, Իրաքյան Քուրդիստանի նախագահ Մասուդ Բարզանին հանդիպեց Իրաքում Չինաստանի դեսպանին և Չինաստան այցելելու հրավեր ստացավ: Բարզանիի այցը նախատեսված էր 2006 թ. մայիսին, բայց նա հրաժարվեց մեկնել Չինաստան, քանի որ ՉԺՀ-ի նախագահի հետ նախապես ծրագրված հանդիպման փոխարեն նրան առաջարկվեց հանդիպել Չինաստանի Կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի Քաղաքական բյուրոյի անդամների հետ: Այցի կարգավիճակի անսպասելի փոփոխությունն անակնկալ էր Մասուդ Բարզանիի համար:⁴

³ *Current Foreign Representations in the Kurdistan Region*, Department of Foreign Relation of KRG. <http://dfr.gov.krd/p/p.aspx?p=37&l=12&s=020100&r=363>

⁴ Нодар Мосаки, *Эволюция политики КНР в отношении Иракского Курдистана*, Проблемы Дальнего Востока, № 1, 2016, с. 40-53.

Բարզանին այլ երկրների ղեկավարների հետ հանդիպմանը ձգտում էր հանդես գալ ոչ թե որպես Իրաքի, այլ քրդերի ներկայացուցիչ, ինչը ստիպեց Չինաստանին Իրաքի հետ հարաբերությունները չվստահեցնելու նպատակով ավելի զգուշավոր գործել:⁵

Այս միջադեպից հետո տարբեր մակարդակով շփումները և այցելող շարունակվեցին: Պեկինն Իրաքյան Քուրդիստանի ներկայացուցիչներին ընդունում էր կուսակցական մակարդակով: 2008 թ. Պեկինում հյուրընկալվեց Քուրդիստանի դեմոկրատական կուսակցության Քաղաքական բյուրոյի անդամ Մահամադ Ահմեդը:⁶

Հաջորդող տարիներին Իրաքում Չինաստանի դեսպանը և Չինաստանի ԱԳՆ-ի ներկայացուցիչները պարբերաբար հանդիպումներ ունեցան Քուրդիստանի ռեզիդենտ կառավարության (ՔՌԿ) անդամների հետ:

2014 թ. Չինաստանն Էրբիլում բացեց իր հյուպատոսությունը, ինչը որակական առումով բարձրացրեց շփման մակարդակը Չինաստանի և ՔՌԿ-ի միջև: Գլխավոր հյուպատոսության բացմանը ներկա էր Չինաստանի արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Ժան Մինը: ՔՌԿ-ի վարչապետ Նչիբվան Բարզանին բացման արարողության ժամանակ ընդգծեց, որ այս քայլը երկկողմ հարաբերություններում ազդարարում է

և որ փուլ՝ թույլ տալով ընդլայնել քաղաքական, տնտեսական, մշակութային հարաբերությունները:⁷

Քացի այդ, Չինաստանը դարձավ ՄԱԿ-ի Անվտանգության Խորհրդի վերջին՝ 5-րդ անդամը, որը դիվանագիտական ներկայացուցչություն բացեց Իրաքյան Քուրդիստանում: Չինաստանը գլխավոր հյուպատոսություն բացելու որոշում կայացրեց այն փուլում, երբ «Իրաքի և Լևանտի իսլամական պետություն» կոչվող խմբավորումը ռազմական լուրջ հաջողություններ էր գրանցել Իրաքում, իսկ քրդերը նրանց դեմ պայքարում կարևորագույն դեր էին խաղում՝ իրենց վրա բեռելով միջազգային հանրության ուշադրությունը:

2017 թ. սեպտեմբերի 25-ին Քուրդիստանի շրջանի ղեկավարությունը Բաղդադի հետ առճակատման պայմաններում անցկացրեց անկախության հանրաքվե, որը միջազգային ճանաչում չստացավ: Պաշտոնական Պեկինը հանրաքվեի անցկացման արձագանքեց՝ աջակցություն հայտնելով Իրաքին: ԺՇԶ-ի ԱԳՆ-ի հայտարարության մեջ ելքված էր, որ Չինաստանի կառավարությունն աջակցում է Իրաքի ինքնիշխանությանը, միասնականությանն ու տարածքային ամբողջականությանը և հույս ունի, որ կողմերը երկխոսությամբ կկարողանան ներառական լուծում գտնել, որը հաշվի կառնի պատմությունն ու իրականությունը և կպահպանի Իրաքի ու տարածաշրջանային կայունությունը:⁸

Չինաստանն անջատողականությունը ծայրահեղականության և անաբեկչության հետ միասին համարում է չարիք-

⁵ Укз. соч, стр. 44.

⁶ *Заместитель председателя ВК НПККК Ван Ган встретился с гостями из Ирака.* Женьминь жибао, 09.10.2008.
<http://russian.people.com.cn/31521/6512206.html>

⁷ *China Opens Consulate in Iraqi Kurdistan*, Ekurd Daily, 31.12.2014. <https://ekurd.net/mismas/articles/misc2014/12/state8826.htm>

⁸ *China Says Supports Iraq's Unity as Kurds Vote in Referendum*, Reuters, 25.09.2017. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-kurd-china/china-says-supports-iraqs-unity-as-kurds-vote-in-referendum-idUSKCN1C00V8>

ներ և գտնում է, որ ինքնորոշումը պետք է հանգեցնի ազգային անկախության: Չինաստանը, հաշվի առնելով սեփական խնդիրները Միևցզյանում, Տիբեթում և Թայվանում, դեմ է հանդես գալիս անջատողականությանը:⁹

Պեկինի և Էրբիլի շփումները ներառում են նաև տնտեսական, մշակութային, կրթական, մարդասիրական ոլորտները:

Չինաստանն Իրաքի նավթային ոլորտում առաջատար ներդրողներից է 2011 թվից: Միևնույն ժամանակ, Պեկինը տնտեսական կապեր ունի Իրաքյան Քուրդիստանի հետ: Քրդական նավթի Իրաքի հյուսիսում չինական ներդրումների գլխավոր ոլորտն է: Չինական պետական նավթային ընկերությունները կանոնավոր կերպով գնում են արևմտյան նավթային ընկերությունները, որոնք մասնաբաժիններ ունեն Իրաքյան Քուրդիստանում: Չինական «Սինոպեկ» (Sinopec) էներգետիկ ընկերությունը 8.27 մլրդ դոլարով գնեց «Ադդեբս» շվեյցարականադական ընկերությունը, որը զգալի ներդրումներ էր արել Իրաքյան Քուրդիստանում:¹⁰

Չինաստանի ոչ պետական նավթավերամշակման գործարանները երբեմն նավթ են գնում Քուրդիստանի շրջանից: Հաշվի առնելով, որ Իրաքի կենտրոնական իշխանությունը դեմ է, որ Իրաքյան Քուրդիստանն ինքնուրույն նավթ վաճառի, դա որոշակիորեն նպաստում է, որ քրդական նավթը, որը խողովակաշարով հասնում է թուրքական Ջեյհան նավահանգիստ, վաճառվի շուկայականից ավելի էժան գնով: 2019 թ. վերջին քրդական նավթը գնած չինական ընկերություններն են «Ռոնյին

Ցիրուն Քեմիքալ»-ը (Dongying Qirun Chemical Co Ltd.) և «Ռոնին Հաիկե Ռուիլինի Քեմիքալ»-ը (Dongying Haike Ruilin Chemical Co Ltd.):¹¹

2019 թ. օգոստոսին Էրբիլում Չինաստանի գլխավոր հյուպատոս Նի Ռուչին Իրաքյան Քուրդիստանի նախագահ Նեչիրվան Բարզանիի հետ հանդիպմանը նշեց, որ Չինաստանը ցանկանում է ամրապնդել համագործակցությունն Էրբիլի հետ և ընդգծեց չինացիների ու քրդերի միջև բարեկամությունը, Չինաստանի ու Քուրդիստանի շրջանի միջև համագործակցությունը տնտեսության, անտրի ու մշակույթի ոլորտներում: Նին նշեց, որ Չինաստանը ցանկանում է խորացնել համագործակցությունն էներգետիկայի ու երթակառուցվածքների ոլորտում Պեկինի նախաձեռնած «Մեկ գոտի, մեկ ճանապարհ» նախագծի շրջանակում: Իր հերթին՝ Բարզանին վերահաստատեց տնտեսության, անտրի, մշակույթի ու կրթության ոլորտներում Չինաստանի հետ համագործակցությունը խորացնելու պատրաստակամությունը:¹²

2019 թ. վերջին Էրբիլի Մալահուդդինի համալսարանում բացվեց չինարենի ուսուցման բաժին, որտեղ դասավանդում են Չինաստանից ժամանած մասնագետներ: Քուրդիստանի օեզիոնալ կառավարության բարձրագույն կրթության և գիտական հետազոտությունների նախարար Արամ Մոհամեդ Կադիրը բացման հանդիսավոր արարողությանը հույս հայտնեց, որ այս քայլը թույլ կտա ամրապնդել կապերը Քուրդիստանի շրջանի

⁹ Ibid.

¹⁰ Samuel Ramani, *China in the Middle East: The Iraqi Kurdish Question*, The Diplomat, 05.10.2017. <https://thediplomat.com/2017/10/china-in-the-middle-east-the-iraqi-kurdish-question/>

¹¹ *China Oil Refiners Risk Iraq's Wrath with Rare Kurdish Buys*, Bloomberg, 18.12.2019. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-18/china-buying-kurdish-oil-as-weak-margins-spur-cheap-crude-hunt>

¹² *China Vows to Boost Cooperation with Iraqi Kurdistan*, Xinhua, 01.08.2018. http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2019-08/01/content_75053458.htm

ու Չինաստանի միջև և համագործակցություն հաստատել համալսարանների միջև:¹³

Ճապոնիա-Իրաքյան Քուրդիստան

Ճապոնիան Իրաքյան Քուրդիստանում պատվավոր հյուպատոսություն բացեց 2008 թ.: Ճապոնիան Իրաքյան Քուրդիստանում բազմաթիվ ծրագրեր է իրականացնում ենթակառուցվածքների և մարդասիրական ոլորտներում: 2009 թ. հիմնվեց Ճապոնիա-Քուրդիստան բարեկամության ասոցիացիան, որի նպատակն է Ճապոնիայի ու Քուրդիստանի շրջանի միջև բարեկամություն և տնտեսական հարաբերություններ հաստատելը, համագործակցությունը և մշակութային փոխանակությունը:¹⁴ Պաշտոնական տվյալների համաձայն՝ Քուրդիստանի շրջանի և Ճապոնիայի միջև առևտրաշրջանառությունը 2015 թ. կազմեց 150 մլն դոլար:¹⁵ Տոկիոն էրբիլում իր գլխավոր հյուպատոսությունը բացեց 2017 թ. սկզբին, որին մասնակցում էր Ճապոնիայի արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Կենտարո Սոնոուրան:¹⁶

Ճապոնիան զգալի աջակցություն է ցուցաբերում Իրաքին և Քուրդիստանի շրջանին տնտեսության զարգացման և մարդասիրական ծրագրերի ոլորտներում: Քուրդիստանի շրջանին Ճապոնիայի հատկացրած աջակցությունը կազմում է ավելի քան 900 մլն դոլար: Ճապոնիան նաև աջակցում է ներքին

տեղահանված անձանց, սիրիացի փախստականներին և տեղական համայնքներին՝ ՄԱԿ-ի կազմակերպությունների, ճապոնական հասարակական կազմակերպությունների և օտարերկրյա ու տեղական հասարակական կազմակերպությունների միջոցով: Ճապոնիան մասնակցում է նաև մի շարք այլ ծրագրերի իրականացմանը՝ Էլեկտրաէներգիայի մատակարարման համակարգի արդիականացում, ջրամատակարարման բարելավում, հիդրոէլեկտրակայանի կառուցում, ցորենի արտադրողականության բարձրացում, մոտ 1000 մասնագետի վերապատրաստում գյուղատնտեսության, հանքերի մաքրման, կոշտ թափոնների վերամշակման ոլորտներում:¹⁷

2017 թ. հունվարին Ճապոնիան ՔՌԿ-ի հետ նոր համաձայնագիր ստորագրեց «Բյուրական պետություն»-ից ազատագրված տարածքներն ականագերծելու մասին: Այդ նպատակով էրբիլ մեկնեց Ճապոնիայի արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Կենտարո Սոնոուրան, որը նրա երկրորդ այցն էր էրբիլ: Այցելության շրջանակում Ճապոնացի պաշտոնյան հանդիպումներ ունեցավ ՔՌԿ-ի ղեկավարության, այդ թվում՝ Իրաքյան Քուրդիստանի նախագահ Մասուդ Բարզանիի հետ:¹⁸

Քուրդիստանի ռեզինալ կառավարությունը և Ճապոնիան 2019 թ. էրբիլում կոյուրու կառուցման համաձայնագիր ստորագրեցին: 77 ամիս տևողությամբ ծրագրին տեխնիկա-

¹³ Chinese Language Department Opened at Iraqi Kurdistan's Salahaddin University, Ekurd Daily, 04.12.2019, <https://ekurd.net/chinese-language-department-2019-12-04>

¹⁴ Website of Japan-Kurdistan Friendship Association, <http://www.jpakurd.org/krd/info.html>

¹⁵ PM Barzani Thanks Japan for Loan Support as It Opens Consulate in Erbil, Rudaw, 11.01.2017, <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/110120175>

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Japan's Assistance in the Kurdistan Region, Official Website of Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://www.mofa.go.jp/files/000249287.pdf>

¹⁸ Japan Opens Consulate General in Kurdistan, Kurdistan 24, 11.01.2017, <https://www.kurdistan24.net/en/news/b343213d-1533-450d-8187-9d621ce7bac0/Japan-opens-Consulate-General-in-Kurdistan>

կան խորհրդատվություն է տրամադրելու Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալությունը:¹⁹

Ճապոնիան Իրաքյան Քուրդիստանին աջակցություն է ցուցաբերում նաև գյուղատնտեսության ոլորտում՝ նպատակ ունենալով արդիականացնել այն: Այս մասին հայտարարեց Իրաքում Ճապոնիայի դեսպան Նաոֆումի Հաշիմոտոն Քուրդիստանի դեմոկրատական կուսակցության առաջնորդ Մաստոյ Բարզանիի հետ 2018 թ. սեպտեմբերին տեղի ունեցած հանդիպմանը: Դեսպանը նշեց, որ Ճապոնիան Քուրդիստանի շրջանը դիտարկում է որպես կայունության ու խաղաղության կարևոր կենտրոն Մերձավոր Արևելքում՝ ավելացնելով, որ Ճապոնիան ցանկանում է զարգացնել հարաբերությունները տարբեր ոլորտներում:²⁰

Առողջապահության ոլորտում համագործակցության շրջանակում Տոկիոն 2015 թ. 20 շտապօգնության մեքենա նվիրեց Քուրդիստանի ռեզինալ կառավարության Միզրացիայի բյուրոյին: Աջակցությունը, որը հատկացվեց ՄԱԿ-ի ծրագրի շրջանակում, միտված է Քուրդիստանի շրջանում ապաստան գտած փախստականներին օգնություն տրամադրելուն:²¹ Ճապոնիան Քուրդիստանի շրջանում ծրագրերն իրականացնում է

¹⁹ *Kurdistan, Japan Sign Agreement for Construction of Erbil Sewer*, BasNews, 09.12.2019. <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/566066>

²⁰ *Japan to Continue, Broaden Development Projects in Kurdistan Region*, Kurdistan 24, 25.09.2018. <https://www.kurdistan24.net/en/news/138ec7cc-c2a7-42c5-aa36-a8756365a3b0>

²¹ *Japan Provides Ambulances to the Kurdistan Regional Government to Assist Internally Displaced Persons and Refugees*, 17.11.2015. <https://reliefweb.int/report/iraq/japan-provides-ambulances-kurdistan-regional-government-assist-internally-displaced>

Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալության միջոցով:²²

Հարավային Կորեա-Իրաքյան Քուրդիստան

Հարավային Կորեան էրբիլում հյուպատոսություն բացելու որոշում կայացրեց 2016 թ.: Մինչ այդ Հարավային Կորեան ռազմական ներկայություն է ունեցել տարածաշրջանում: 2003 թվից հետո Իրաքի հյուսիսում տեղակայված էր հարավկորեական «Ձայթուն» ռազմական ստորաբաժանումը:²³

Հարավային Կորեան հետաքրքրված է Քուրդիստանի շրջանում նավթահանքերի շահագործմամբ: Մեուլը շվումներ է պահպանում Քուրդիստանի շրջանի ղեկավարության հետ, մասնակցում է ենթակառուցվածքների վերականգնման ու զարգացման ծրագրերին, մարդասիրական ջանքերում է տրամադրում փախստականներին ու ներքին տեղահանված անձանց:

Հարավկորեական ընկերությունները ներգրավված են նաև ենթակառուցվածքների՝ ամբարտակների, ճանապարհների, կոյուղիների կառուցման նախագծերում: Հարավկորեական ընկերությունները հետպատերազմյան Իրաքում (2003 թ. հետո), այդ թվում՝ Քուրդիստանի շրջանում, ձգտում էին մասնակցել նավթարդյունաբերության ոլորտի աշխատանքներին: Ինչպես արդեն նշվել է, նավթահանքերի շահագործման հար-

²² Shirzad Azad, *East Asian Economic Ties with the Middle East: Newcomers, Trailblazers*, pp. 51-52. https://books.google.am/books?id=dGXDDwAAQBAJ&pg=PA51&lpg=PA51&dq=japan+iraqi+kurdistan&source=bl&ots=wFSgjl1h15q&sig=ACFU3U0xP9dp3ue8vHhvxGFIBEIPzj1H0A&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwvjwsofoks_nAhVjplskHTqUDZ04C1hDoATAcCegQICRAB#v=onepage&q=japan%20iraqi%20kurdistan&F=false

²³ *South Korea to Open Consulate in Erbil*, BasNews, 28.03.2016.

ցում տարաձայնությունները Բաղդադի ու Էրբիլի հարաբերությունների վիճահարույց կետերից են: Իրաքի իշխանությունը փորձում է ամբողջապես վերահսկել օտարերկրյա ընկերությունների գործունեությունը քրդական շրջանում և այդ նպատակով տարբեր ընկերությունների պարբերաբար գրկել է իրաքյան նավթային նախագծերին մասնակցությունից: 2008 թ. նման տարաձայնություն առաջացավ Բաղդադի և Կորեայի ազգային նավթային կորպորացիայի և Էս-Քեյ Էներջի (SK Energy) ընկերությունների միջև:²⁴

2008 թվից սկսած՝ կորեական պետական նավթային ընկերությունը 204 մլն դոլար է ներդրել Հարավային Սահելում նավթադաշտում որոնողական աշխատանքների ու մասնաբաժին ձեռքբերելու համար, բայց 2016 թ. որոշեց դադարեցնել մասնակցությունը շահագործմանը, որտեղ 60 % մասնաբաժին ուներ:²⁵

Հարավային Կորեայի ազգային նավթային կորպորացիան հետախուզական ու շահագործման աշխատանքներ է իրականացրել Հավեր նավթադաշտում, որում 20 % մասնաբաժին ունի:²⁶

2008 թ. Քուրդիստանի շրջանի վարչապետ Նեչիրվան Բարզանին այցելեց Սեուլ՝ հանդիպելով նախագահ Լի Մյուն-

բակին: Այցի ժամանակ կորեական ընկերությունների հետ երկու փոխըմբռնման հուշագիր է ստորագրվել էներգետիկայի ու ենթակառուցվածքների վերաբերյալ:²⁷ 2019 թ. ամռանը Նեչիրվան Բարզանին արդեն Քուրդիստանի ռեզիոնի նախագահի կարգավիճակում Հարավային Կորեա այցի հրավեր ստացավ այդ երկրի նախագահի խորհրդականի կողմից:²⁸

2010 թ. մայիսի 20-ին Բարզանին ընդունեց Իրաքում Հարավային Կորեայի նորանշանակ դեսպան Սոկ Բոմ Պարկին, որն ընդգծեց քրդերի դերը տարածաշրջանում խաղաղության ու կայունության ապահովման գործում և Ջայթունա բրիգադի մասնակցությունը ռեզիոնի ենթակառուցվածքների կառուցման աշխատանքներին: Դեսպանը Բարզանիին փոխանցեց իր կառավարության հրավերն այցելելու Հարավային Կորեա:²⁹

Քրդական շրջանի ներքին գործերի նախարար Ռեբար Անմադը հայտնեց, որ Հարավային Կորեայի կառավարությունը խոստացել է 10 մլն դոլար հատկացնել Էրբիլին ու Բաղդադին՝ փախստականներին ու ներքին տեղահանված անձանց աջակցության ծրագրի շրջանակում: Հարավային Կորեան Քուրդիստանի շրջանում մարդասիրական օգնության ծավալները մեծացրել է 2014 թվից՝ ուղղելով միջոցները կրթության, առողջապահության, ենթակառուցվածքների և այլ ոլորտներին: Քրդական շրջանի ձգնաժամի համակարգման համատեղ հանձնաժողովը, որը գործում է Ներքին գործերի նախարարու-

²⁴ June Park, *Reinventing the Middle East? South Korea's Engagements with the Gulf amid Geopolitical Conflicts*, International Institute for Asian Studies, The Newsletter 80, Summer 2018, <https://www.iiias.asia/the-newsletter/article/reinventing-middle-east-south-koreas-engagements-gulf-amid-geopolitical>

²⁵ S.Korea's KNOC Says Drops Oil Field Project In Iraq's Sangaw South, Reuters, 22.08.2016, <https://af.reuters.com/article/idAFL3N1B33JD>

²⁶ KNOC Reports Oil Discovery in Kurdistan, Iraq Oil & Gas News, 28.03.2013, <https://www.iraq-businessnews.com/2013/03/28/knoc-reports-oil-discovery-in-kurdistan/>

²⁷ Prime Minister Barzani Completes Fruitful Trip to South Korea and Qatar, KRG website, 20.02.2008,

<http://previous.cabinet.gov.krd/a/d.aspx?s=010000&l=12&a=22860>

²⁸ Nechirvan Barzani Invited to Visit South Korea, Kurdpress, 04.07.2019, <http://kurdpress.com/en/details.aspx?id=33080>

²⁹ Mohammed Ahmed, *Iraqi Kurds and Nation Building*, Pelgrave Macmillan, 2012, p. 52

թյան կազմում, հայտարարություն տարածեց՝ նշելով, որ Էրբիլը ողջունում է Մեռվի ներդրումը ներքին տեղահանված անձանց ու փախստականներին աջակցելու հարցում:³⁰

Հնդկաստան-Իրաքյան Քուրդիստան

Հնդկաստանն Էրբիլում իր հյուպատոսությունը բացել է 2016 թ.: Հնդկաստանը նախորդ երեք երկրի համեմատ ավելի փոքր ներկայություն ու պասիվ շփումներ ունի Քուրդիստանի շրջանի հետ: 2018 թ. Քուրդիստանի շրջանի կառավարությունը Հնդկաստանից աջակցություն է խնդրել «Իսլամական պետության» դեմ պայքարում, ինչպես նաև մարդասիրական աջակցություն՝ հազարավոր փախստականներին համար:³¹

Հնդկաստանն աշխարհի խոշորագույն նավթ ու նավթամթերք ներմուծող երկրներից մեկն է և իր նավթի ու գազի պահանջարկը գերազանցապես ապահովում է Մերձավոր Արևելքի երկրներից ներմուծումով: Հնդկաստանը նավթ է ներմուծում Իրաքից, Սաուդյան Արաբիայից, Իրանից, Կատարից: Հնդկաստանին է բաժին հասնում նավթի համաշխարհային ապահովման 6.9 %-ը:³² Հաշվի առնելով, որ իրաքյան նավթի պաշարների գրեթե մեկ երրորդը գտնվում է Քուրդիստանի շրջանում, ինչպես նաև այն, որ Քուրդիստանի ռեզիդենալ կառավարությունը

շահագրգռված է օտարերկրյա ներդրողներ ու գնորդներ գրավելով, քրդական նավթը կարող է գրավիչ լինել Հնդկաստանի համար գնային առումով:

Համագործակցության մեկ այլ հնարավոր ուղղություն է Իրաքյան Քուրդիստանում ենթակառուցվածքների ստեղծումը և արդիականացումը՝ հաշվի առնելով հատկապես Չինաստանի և Ճապոնիայի փորձը զարգացող պետություններում:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Համաշխարհային քաղաքականությունում և տնտեսությունում աճում է Ասիայի երկրների դերն ու նշանակությունը: Տարածաշրջանի երկրներն իրենց ներուժը ձգտում են կապիտալիզացնել՝ ընդլայնելով ներկայությունն ու ազդեցությունն աշխարհի այլ տարածաշրջաններում: Այդ տարածաշրջանների թվում է Մերձավոր Արևելքը, որը հետաքրքրություն է ներկայացնում նավթագազային ռեսուրսների, առևտրատնտեսական գործունեության, ինչպես նաև հաղորդակցությունների առումով: Արևելյան Ասիայի առաջատար երկրներն իրենց ներկայությունն ամրապնդելու նպատակով կիրառում են փափուկ ուժի քաղաքականությունը, որը ներառում է մշակութային կապերի ամրապնդումը, մարդասիրական ծրագրերի իրականացումը, ներդրումային քաղաքականությունը տնտեսության տարբեր ճյուղերում:

Քաղաքական առումով այս հողվածում քննարկվող երկրների համար Իրաքյան Քուրդիստանը չունի առանցքային նշանակություն, հետևաբար չկա նաև առանձին քրդական քաղաքականություն: Իրաքյան Քուրդիստանի նկատմամբ քա-

³⁰ South Korea Pledges \$10 Million in Aid for Displaced in Iraq, Kurdistan Region, Kurdistan 24, 21.11.2019. <https://www.kurdistan24.net/en/news/e4c79a53-c37d-4606-8221-e132161e67e2>

³¹ Kurdistan Seeks India's Help in Fight against Islamic State, The Economic Times, 12.07.2018. <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/kurdistan-seeks-indias-help-in-fight-against-islamic-state/articleshow/53818799.cms>

³² Vishakh Krishnan Valiathan, Why is Iraqi Kurdistan Strategic for India? Indian Defence Review, 13.01.2019. www.indiandefencereview.com/why-is-iraqi-kurdistan-strategic-for-india/

դարականությունն այս երկրների՝ մերձավորարևելյան ավելի լայն քաղաքականության մասն են:

Պետք է ընդգծել, որ ասիական 4 հզոր պետության գլխավոր հյուպատոսությունների բացման շրջանը համընկնում է «Իսլամական պետության» դեմ պատերազմի և Իրաքի կենտրոնական իշխանության թուլացման փուլի հետ: ՔՌԿ-ը կարողացավ իր ձեռքբերումները կապիտալացնել նաև ասիական երկրների հետ հարաբերություններում՝ ընդլայնելով տնտեսական կապերը, բարձրացնելով դիվանագիտական հարաբերությունների մակարդակը և համաձայնություն ձեռք բերելով մարդասիրական ու ենթակառուցվածքների զարգացման մի շարք ծրագրերի շուրջը:

Մինևույն ժամանակ, տարածաշրջանի երկրները բարի-դրացիական հարաբերություններ են պահպանում Իրաքի հետ և ձգտում են խուսափել այնպիսի քայլերից, որոնք կարող են հարուցել Բաղդադի դժգոհությունը:

MUSHEGH GHAHRIYAN

THE POLICY OF EAST ASIAN COUNTRIES TOWARDS IRAQI KURDISTAN

SUMMARY

The paper discusses the policy of leading countries of Eastern Asia on Iraqi Kurdistan. These countries include China, Japan, South Korea, as well as India, yet another emerging power in South Asia. They opened diplomatic representations in Erbil, the capital of Kurdistan region of Iraq, which demonstrates their particular interest in the region.

The countries listed above are among the 15 biggest economies in the world and are major consumers of crude oil and oil products. Therefore, these countries are interested in Iraqi oil, and companies from these countries are potential investors in Iraqi Kurdistan. Iraqi Kurdistan, in its turn, ensured a vast autonomy and privileges within the Iraqi state and, although Kurdistan Regional Government is not mandated to conduct an independent foreign policy, it seeks to set up separate relations with other countries and attract investors.

Although the major countries of Asia looked at in this paper have particular economic, political interests and implement humanitarian, educational and other programs, their presence in the Kurdish region is limited. Therefore, they do not have a special policy on Iraqi Kurdistan. Their policy on Iraqi Kurdistan is part of a broader policy in the Middle East region. At the same time, the aforementioned countries maintain good relations with Iraq and avoid steps that might upset Baghdad.

ARMEN MANVELYAN

SAUDI ARABIA – CHINA OIL RELATIONSHIP AND A NEW TREND IN ENERGY GEOPOLITICS

Introduction

The decentralization of energy geopolitics system is one of the new trends in the modern theory of geopolitics. Why do we call it the decentralization process and what does it mean? When the theory of energy geopolitics was created, there were only two centers of energy power: conditionally we can call them production and consumption centers.

In 1970s, the Gulf region was the central axis of oil production in the world. About 75 % of proven oil reserves were concentrated in this region. The main oil exporting organization in the world was OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries) as a representative of Gulf countries in the international energy systems.

In 1970s, the Gulf countries' share in the international oil markets was about 60 % and oil-consuming countries were heavily dependent on the OPEC members. The Gulf was the main center of energy geopolitics and it was not only an economic but also a political power in the world.

The countries of the West were another center of energy geopolitics. The United States (US), Germany, France, Great Britain and others were the main oil consumers in the world, and they consumed more energy than the rest of the world together.

The Western countries created the International Energy Agency (IEA), which protects their interest in the struggle with OPEC and the Gulf countries. The systems of energy geopolitics in the 70s based on the competition between the two confrontations centers, such as production centers (the Gulf countries, OPEC) and consumption centers (the West countries, IEA).

These two centers were heavily dependent on each other because they both needed each other. One of them needed stable oil suppliers when others required large oil consumption markets.

That situation was called the classical system of energy geopolitics, but after the embargo of 1973, the stability in the system collapsed and it began transforming from so-called central systems to decentralizing orders.

After the embargo, scholars and experts developed a new theory of energy security. According to this theory, the West needed to reduce its dependence on the Gulf countries, particularly on OPEC and find new sources of energy.

First, the Gulf countries began losing their roles as main oil exporters, and after that, the western countries had begun losing their position as the main oil consumers in the world.

The first decade of the 2000s saw a change in the system of energy geopolitics. The Gulf countries began to lose their dominant roles in the international oil markets in general and particularly in the West markets.

Non-OPEC countries shipped more oil to the Western markets than OPEC members did together. The US and the Russian Federation produced more crude oil than Saudi Arabia and its allies. Since 2014 the US has satisfied its oil demand in full and has begun exporting crude oil to the international markets. The European countries preferred export crude oil from Russia, Canada, Norway and other non-OPEC countries than from the Gulf.

The Gulf countries and Saudi Arabia needed new markets and China's economic heyday changed the situation on the oil market. The Gulf countries, and particularly, OPEC members discovered a new, fast-developing energy market in the Far East.

The situation in the energy markets began to change and the China economic growth shifted the balance of power in the energy geopolitics system from the West to the East. The Western powers began to lose their positions as the main oil consumers in the world.

Today, Asian countries are dominating in terms of energy consumption. China, India, South Korea, Japan and other growing Asian economies need crude oil and other products more than the West does.

The traditional energy geopolitics rules have changed, and the so-called two-polar competition systems have collapsed. Today, neither the West, nor the East can dominate in the energy market and there is a new decentralized system. While in the 1970s, the energy geopolitical systems were called two-polar, it has changed over time, and multipolar systems dominate in the world today.

The decentralized energy geopolitics system has influenced the Gulf countries and especially Saudi Arabia. The Gulf countries and Saudi Arabia have lost their economic and geopolitical advantage in the West markets. They needed new, fast-growing energy markets, which could replace the traditional market in the West.

China and Its Energy Strategy

China is one of the biggest energy consumers in the world. Over the past four decades, China's rapid economic growth has changed the balance of power in energy geopolitics. China's growing industry needs more and more energy and generating powers. Since 1993, China has become a net energy importing country. Until 1993, China exported oil to international markets, but the economic growth forced it to suspend oil exports and start importing oil from other countries.¹

China became the world's largest importers of energy products. The major energy exporters started competing for Chinese markets because China's rapidly rising economy opened a new perspective for the oil-rich countries.

In 2010, China surpassed the US as the main energy consuming country in the world (see Figure 1). In these conditions, China needed new energy security system; it meant that it needed different sources of energy; China was forced to diversify its energy suppliers and stabilize its logistic of energy transportation.

¹Saudi Arabia has been Exporting More Crude Oil to China, Less to the United States, US Energy Information Administration, 24.07.2019, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=40172>

Particularly, China had to diversify its sources of oil and gas supply and increase the production of its own energy resources. China began to import gas and oil from Central Asia, the Russian Federation, and the Middle East, especially from the Gulf countries, Iran, etc.

According to China's sources, the country imports approximately 68 % (2018) of its oil needs.² It means that over time their dependence on other countries will increase. China's oil consumption is equivalent to combining needs of France, Germany, the U.K., Italy, South Korea, Japan, etc.

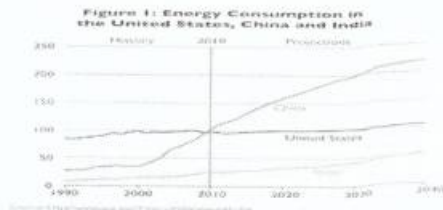

Figure 1³

China has taken steps to diversify its oil resources, but in any case, half of its energy resources come from the Middle East. According to the International Energy Agency, by 2035 China will double its dependence on the Middle East oil and gas export.

China's oil appetite increased along with its economic boom. The latest four-decade economic rise in China has forced it to turn from a self-sufficient country to an oil exporting one. China's GDP growth over one decade (2001-2011) made up about US \$ 7.2 trillion,

² China Crude Oil: Imports, CEIC Data. <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/crude-oil-imports>

³ Jitendra Patra, Hrushikesh Patra, *Technological Aspects of Innovations for Sustainable Development of Energy Resources*, Conference Paper, F.M University, Baleswar, Odisha, India, March 2014. https://www.researchgate.net/publication/284181467_Technological_Aspects_of_Innovations_for_Sustainable_Development_of_Energy_Resources

increasing from US \$ 1.3 trillion in 2001 to US \$ 7.3 trillion by 2011. China's GDP is about US \$ 13.6 trillion (2018) and the annual GDP growth makes up about 6 %.⁴

It means that China's dependence on the export of oil, gas and other energy sources will grow. In 2012, the oil consumption reached about 9.5 mb/d (million barrels per day). In 2020, oil demand in China is expected to increase and make up approximately 14 mb/d. According to the International Energy Agency, by 2035 China's oil needs will be roughly 16-17 mb/d. China produces only 32 % of its oil demand, while exporting the rest from other countries. It means that China needs stable systems of energy imports from different regions.⁵

In this situation, China is forced to diversify energy generation powers inside the country and increase the oil export from as many foreign countries as possible. One of the reasons for this policy is instability in oil-rich regions, e.g. the Middle East.

In 2011, the Persian Gulf countries were the main oil exporters to China, the leaders of the main oil suppliers from the Middle East were Saudi Arabia, Iran, Oman, Iraq, Kuwait, UAE, etc (see Figure 2).

Figure 2: China's Crude Oil Imports by Source, 2011
(Source: IEA (2012) Oil Energy)

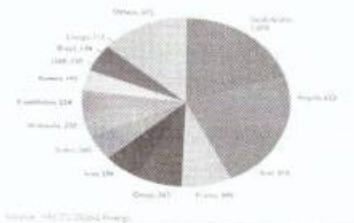

Figure 2⁶

⁴ *GDP China*, The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

⁵ *World Energy Outlook*, International Energy Agency. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2019>

⁶ Inwook Kim, *Refining the Prize: Chinese Oil Refineries and Its Energy Security*, The Pacific Review, Vol. 29, Issue 3, April 2015.

In addition to what was said, among the main oil suppliers were also the Russian Federation, Angola, Sudan, Venezuela, and Kazakhstan. It meant that part of China's oil demand was supplied from politically unstable regions, for instance, from Latin America, the Middle East, Africa, etc.

After "Arab Spring" and instability in the Middle East, China had to revise its oil portfolio and concentrate its attention on stable and reliable regions and countries. It helped Russia to raise oil supply in China and after several years, Russia became the top supplier of oil to China. In 2016, the Russian share in China's portfolio was about 15%, while Saudi Arabia supplied just 14 %. It is worth mentioning that in 2011 Saudi Arabia controlled approximately 20 % of oil deliveries to China.

China Crude Oil Imports By Country (2016)

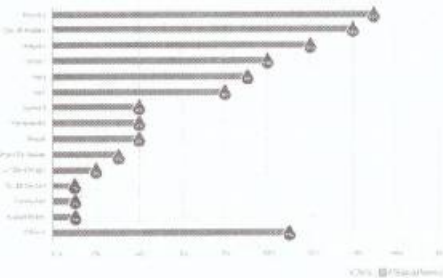

Figure 3⁷

China's demand for oil resources was growing in parallel with its economic growth, if in 1993 China was one of the self-sufficient

https://www.researchgate.net/figure/Origins-of-oil-imports-in-China-and-Japan-2011-Source-EIA_fig3_276118972

⁷ *How is China's Energy Footprint Changing?* China Power. <https://chinapower.csis.org/energy-footprint/>

countries in the field of oil production, in 1996 it had to import about 11 % of its oil demand and by 2020 China's dependence on oil imports will be about 70 %. The same is the situation in the sphere of gas, as China is forced to import gas from abroad and in 2020, it will import about 30 % of its annual demand.⁸

On the one hand, China needs to diversify its energy suppliers to satisfy its rising energy demand. On the other hand China needs stable and reliable oil and gas importers. Saudi Arabia is one of the biggest oil producers and reliable energy supplier in the world (roughly 10 mb/d) and the official Beijing has to negotiate with Riyadh.

Saudi Arabia Turning from West to East

Saudi Arabia is the country with the largest oil reserves. According to BP's annual report (2019), the Kingdom's proved oil reserves reach about 40.9 billion tons or 17.2 % of the world. It is the second capacity after Venezuela (17.5 %), but Saudi Arabia produces more oil than other OPEC members produce and competes with the other big oil producers like the US and Russia.⁹

According to the same sources, Saudi Arabia produces 12 287 mb/d (million barrel per day) oil, the Russian Federation - 11 438 mb/d, the US - about - 15 311 mb/d.¹⁰ The above mentioned countries dictate the rules of the game on the oil markets and a lot depends on their relationships and their ability to cooperate.

However, unlike the US and the Russian Federation, the Saudi Arabian economy is heavily dependent on the oil industry. Energy industry is the main pillar of Saudi Arabian economy, which means that it needs stable oil markets for export.

⁸ BP Statistical Review of World Energy 2019, Edition 68, p. 14, <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf>

⁹ Ibid.

¹⁰ BP Statistical Review of World Energy 2019, Edition 68, opt. sit., p.16.

The US has been the main market for Saudi oil for a long time. In the 1990s and 2000s (up until 2010), the Kingdom exported about 1.5-2 mb/d of oil to the US markets. It was about 20 % of the United States' annual demand but the things changed after 2014.¹¹

Nevertheless, the situation in oil markets of the US has changed because of the shale oil boom. In 2014, parallel to the collapse in oil prices, the US became a self-sufficient country and rapidly reduced oil import from the Gulf.

Subsequently, in 2014, the Saudi Arabian oil export to the US markets decreased to about 500 thousand barrels per day as compared to about 2 million mb/d in 2010.¹² The drop in oil prices and the loss of the US markets were a serious blast to the Saudi Arabian economy and its political interests.

The typical rentier state¹³ as Saudi Arabia needs stable oil consumption markets and, since late 1990s, it has begun to reverse the Asian market, in general, and China markets in particular. The economic boom in China has opened a new opportunity for Saudi Arabia and other Gulf countries.

Saudi Arabia was seeking an alternative to the West markets and it began to turn to the Asian countries and concentrate its attention on China. In 1999, China signed a Strategic Oil Corporation agreement with Saudi Arabia.¹⁴

This strategic agreement helps Saudi Arabia become the largest oil supplier for the Chinese market. In exchange for this

¹¹ Iain MacGillivray, *Maturing Sino-Saudi Strategic Relations and Changing Dynamics in the Gulf*, Global Change, Peace & Security Formerly Pacifica Review; Peace, Security & Global Change, Vol. 31, Issue 1, 2019, pp. 61-80, <http://www.tandfonline.com/loi/cpar20>

¹² *Petroleum & Other Liquids*, U.S. Energy Information Administration, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUSSA2&F=M>

¹³ Rentier states is a typical resources state, which are surviving through the rent of its resources to the foreign multinational companies.

¹⁴ Abbas Varij Kazemi, Xiangming Chen, *China and the Middle East: More than Oil*, The European Financial Review, February-March 2014, p. 40, <https://www.researchgate.net/publication/277816073>

agreement, China opens its markets for Saudi investors and, and they are considering the possibility of Arab investors' participation in the refinery industries of China.

China and Saudi Arabia are interested in deepening their bilateral relationship in oil trade and two contracts with China's industry giants China Petroleum and Chemical Corporation Company (SINOPEC), on the one hand, and Saudi ARAMCO, on the other hand, to help the Saudis to gain a foothold in the Chinese oil market.

Saudi Arabia needs to widen its capacity to export crude oil to as many markets as possible. China needs to diversify the sources of oil export. China's expanding oil market is attractive for the main oil-exporting countries and has unfolded real fighting between a lot of countries and especially between Russia and Saudi Arabia for their place on this market.

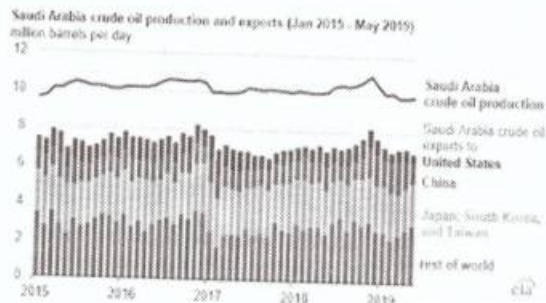

Figure 4

Russia's and Saudi Arabia's struggle for China's oil market is changeable, and from time to time one of them is rushing forward. China is interested in working with both and does not give advantage to any of them on its oil market.

According to Figure 4, Asian countries, particularly China, is one of the main oil export directions for Saudi Arabia. Now when

Saudi Arabia has lost the US oil market as an alternative, one it considers is China.

According to professor of Melbourne University Iain MacGillivray, "China wants secure energy supplies while Saudi Arabia wants to guarantee buyers and is eager to build its relationship with a fast-growing customer".¹⁵ Saudi Arabia has another Gulf competitor in the Chinese market in the face of Iran. At the same time, the Russian Federation remains the main rival in China's oil market for the Kingdom.

Saudi Arabia faces real fighting for Chinese oil market. Russia, Iran, and other oil exporters are eager to consolidate their position in the promising Chinese market. Now China's oil markets account for 13 525 million b/d or 13.5 % of the world total, it is the second result in the world after the US. However, if the US oil market has declined about 0.4 % annually, in contrast, China's market has increased by 5% per year.¹⁶

According to Figure 3, Russia was the top oil supplier to China in 2016, but in 2019 Saudi Arabia rapidly boosted its export to China's market, ousting Russia from the top supplier spot for the first time in four years. Saudi Arabia has increased its oil exports to the Chinese market by about 47 %, it accounted for 1.67 million b/d, and it was the record volume in the history of Sino-Saudi oil relationships.¹⁷

Consequently, a substantial part of the oil in the China's market comes from Saudi Arabia. In 2019 bilateral dependence on each other deepened and keeps growing. Today, Saudi Arabia is the biggest oil supplier to China.

¹⁵ Iain MacGillivray, *opt. cit.*, p. 6.

¹⁶ BP Statistical Review of World Energy 2019, Edition 68, p. 21.

¹⁷ Tsvetana Paraskova, *Saudis Boost Crude Oil Exports to China by 47% in 2019*, Oilprice.com, 31.01.2020. <https://oilprice.com/Energy-General/Saudis-Boost-Crude-Oil-Exports-To-China-By-47-In-2019.html>

Conclusion

Consequently, China and Saudi Arabia's relationship is fundamentally based on energy prospects and their interests in energy are first and foremost. China is trying to diversify its energy supply sources, but, at the same time, it understands that it has no proper alternative to Saudi Arabia - one of the biggest oil-exporting countries in the world.

China's oil market has been growing for several decades since 1993, and it is one of the largest oil importers in the world. This situation prompted the two countries to create a special relationship with each other, and the cornerstone of that relationship is energy. They need each other; Saudi Arabia sees China as the largest and expanding oil market in the world, with good perspectives, while China sees Saudi Arabia as one of the biggest and most reliable oil supplier in the world.

Thus, over the past two decades the Sino-Saudi alliance has grown from a good relationship to strategic partnership. This transition to strategic partnership is due to a systematic increase in Chinese energy market consumption on the one hand and Saudi Arabia's interest in finding a new and alternative market on the other hand.

Sino-Saudi strategic oil relationship has changed the energy geopolitical system in the world during the last two decades, and consequently shifted the center of energy power from the West to the East.

The axes of energy consumption are now passing through the Asia-Pacific region and more and more oil-exporting countries seek access to this region. Saudi Arabia is one of the first states among those seeking a stable stake in this expanding and most promising oil market in the world.

However, the Western countries continue to remain among the largest oil consumers in the world and the leader among them is the

United States. It means that in the struggle for leadership China and the US share the first two places. One of the reasons why the new energy geopolitics system is called "decentralized" is because there is no single strong leader in the consumption market.

The struggle for oil production is another reason why the new energy geopolitical system is called "decentralized". While several decades ago 60 % of oil was being produced in the Persian Gulf countries, today the situation is changing, and the Gulf countries' share on the oil production market is only 41.5 %.¹⁸

It means that OPEC the members and the Gulf countries have lost their dominant position in the international oil market. Non-OPEC countries have changed the energy geopolitical system depriving the OPEC members of their traditional places in the global energy market.

Thus, the greatest change in the energy geopolitical system is due to the strategic relationship between China and Saudi Arabia. The Gulf and OPEC countries lose their oil advantage and non-OPEC countries led by Russia acquire a new possibility in this system. At the same time, the decentralized system deprives anyone of the monopoly position in the system of the geopolitics of energy.

---

¹⁸ BP Statistical Review of World Energy 2019, Edition 68, p. 19.

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ

**ՍԱՌԻԴԻԱ ԱՐԱԲԻԱ – ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԿԱՎՓԱՑԻՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ
ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՐ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ**

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Մատույս - չինական առևտրական հարաբերությունների խորացումն էներգետիկ բնագավառում, հատկապես՝ նավթի շրջանառության ավելացման պայմաններում, հանգեցնում է այդ պետությունների միջև տնտեսական ու քաղաքական հարաբերությունների ձևավորմանը: Երկկողմ հարաբերությունների այդ որակն էլ, իր հերթին, հանգեցնում է ռազմավարական համագործակցության ձևավորմանը, ինչն էլ ազդում է գլոբալ էներգետիկ աշխարհաքաղաքականության համակարգի վրա՝ հանգեցնելով խորքային փոփոխությունների: Այսօր արդեն էներգետիկ հարաբերությունների ներկա պայմաններում աճում է Ասիական պետությունների ու հատկապես Չինաստանի կարևորությունը, ինչն էլ նպաստում է էներգետիկ աշխարհաքաղաքականության մեջ ապակենտրոն աշխարհակարգի ձևավորմանը: Այսինքն՝ Արևմուտքը դեռ չի կորցրել իր ազդեցությունն էներգետիկ շուկաների վրա, չնայած առկա է այդ ազդեցության նվազում, իսկ մյուս կողմից՝ Ասիական պետությունների ու հատկապես Չինաստանի աճող հզորության պայմաններում, վերջիններս ձեռք են բերում նոր հնարավորություններ էներգետիկ շուկաներում՝ փոխելով խաղի ընդունված կանոնները:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԱՄ ԱՐԱՑՅԱՆ
ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՄԱԶԵՆՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՇԱՆՀԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿ-
ՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄ:
ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ 7

ԳՈՀԱՐ ԻՄԿԱՆՂԱՐՑԱՆ
ՉԻՆԱՍՏԱՆ-ԻՐԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՇՈՒՐՋ 33

ԱՂԱՎԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՋԻԲՈՒԹԻ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՏԵՐԿՐԹԱ ԱՄՐՈՑԸ
ԾՈՎԱՅԻՆ ՄԵՏԱՔՍԻ ՀԱՆԱՊԱՐՀԻ
ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 56

ԵՎԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀԱՊՈՆԻԱՅԻ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԻՆ
ԱՄԻԱՑՈՒՄ 83

ՆԻԿՈՒՄՑ ՀՈՎՀԱՆՆԻՄՅԱՆ
ՄԵՏԱՔՍԻ ՈՒՂՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍՏՐԱՏԵԳԻԱՆ ՀԱՊՈՆԻԱՅԻ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ..... 101

ՄՈՒՇԵՂ ՂԱՀՐԹԱՆ
ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԱՄԻԱՅԻ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԻՐԱՔՅԱՆ ՔՈՒՐԴԻՍՏԱՆԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ 114

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ
ՍԱՌԻԴԻԱՆ ԱՐԱԲԻԱ – ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԿԱՎՓԱՑԻՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ
ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՐ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ 132

СОДЕРЖАНИЕ

АРАМ АБАДЖЯН ИНИЦИАТИВА КИТАЯ В СОЗДАНИИ ШАНХАЙСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СОТРУДНИЧЕСТВА: ИНТЕРЕСЫ И ЦЕЛИ.....	7
ГОАР ИСКАНДАРЯН КИТАЙСКО - ИРАНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ: ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ.....	33
АГАВНИ АРУТЮНЯН ДЖИБУТИ: ПЕРВЫЙ ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЛОТ КИТАЯ В СТРАТЕГИИ МОРСКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ.....	56
ЕВА АРУТЮНЯН ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА ЯПОНИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	83
НИКОЛАЙ ОГАНЕСЯН ОБЩАЯ СТРАТЕГИЯ ШЕЛКОВОГО ПУТИ. ПОДХОДЫ ЯПОНИИ	101
МУШЕГ ГАГРИЯН ПОЛИТИКА СТРАН ВОСТОЧНОЙ АЗИИ В ОТНОШЕНИИ ИРАКСКОГО КУРДИСТАНА	114
АРМЕН МАНВЕЛЯН САУДОВСКАЯ АРАВИЯ - КИТАЙСКИЕ НЕФТЯНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ГЕОПОЛИТИКЕ.....	132

CONTENTS

ARAM ABAJYAN CHINA'S INITIATIVE IN ESTABLISHING SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION: INTERESTS AND OBJECTIVES.....	7
GOHAR ISKANDARYAN CHINA-IRAN RELATIONS: FORMATION AND DEVELOPMENT	33
AGHAVNI HARUTYUNYAN DJIBOUTI: CHINA'S FIRST OVERSEAS STRONGHOLD IN THE MARITIME SILK ROAD STRATEGY	56
YEVA HARUTYUNYAN JAPAN'S ENERGY POLICY IN CENTRAL ASIAN REGION	83
NIKOLAH HOVHANNISYAN GENERAL STRATEGY OF THE SILK ROAD. JAPAN'S APPROACHES	101
MUSHEGH GHANRIYAN THE POLICY OF EAST ASIAN COUNTRIES TOWARDS IRAQI KURDISTAN.....	114
ARMEN MANVELYAN SAUDI - CHINA OIL RELATIONSHIP AND NEW TREND IN ENERGY GEOPOLITICS	132

ԱՐԵՎԵԼԱԱՍԻԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

IV

ВОСТОЧНО - АЗИАТСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ

IV

EASTERN ASIAN STUDIES

IV

Ստորագրված է տպագրության՝ 06.10.2020

թուղթը՝ «օֆսեր»։ Փորմատ՝ (60x84) 1/16:

Տառատեսակը՝ Sylfaen: 9.25 տպ, մամ.:

Պատվեր՝ 259: Տպարանակ՝ 150

Հայաստանի Ազգային

Պոլիտեխնիկական

Համալսարանի տպարան

Երևան, Տեղրան 105 Հեռ.՝ 52-03-56

Типография Национального

Политехнического Университета

Армении

Ереван, ул. Теряна 105 Тел.: 52-03-56